

JÓKAI MÓR
VÁLOGATOTT VERSEI

TARTALOM

I. Szózatok

Liszt Ferenczhez.
A tudománynak nincs háza!
Magyar divat.
A Petőfi-keresők.
A nemzet gazdasszonyaihoz.

II. Hazafias költemények

A magyar nyelv ismét itthon.
Oh nem mindegy a halál.
Széchenyi halálán.
Az 1848-iki kokárda.
Ne csüggedj.
Az országos összeveszés.
Csokonai.
A nagyszájú hazafiak.

III. Politikai költemények

Mit hozott a Mikulás.
Legyen úgy, mint régen volt!
Jóslat.
Nagy a hideg.
Kriminális vallatás.
John Bull Galantéria és vegyeskereskedése.
Mi hát az igaz hazafiság?
A diplomatia dolga.
Így is baj, úgy is baj.
Prosit!
Legyen úgy, mint még nem volt.
A tavasz első fecskéi.
A Szózat
Az augsburgi allgemeine Zeitunghoz.
Milyen fából faragják a bibornokot?

IV. Elbeszélő és leíró költemények

A bán futárja.
Bábel.
A tiboldi vár.
Ezer év.
A mármarosí vig asszonyok.
Aben Chamot és Yóta.
Holt költő szerelme.
Hypparata.
A király és bolondja.
A tüzesvas-próba.
A ki sir, és a ki nevet.
Mátyás király és a szegény varga.
Puskás Kalári.
Oroszlánhűség.
A koldusok királya.
Mátyás diák és Bente úr.
A czinkotai kántor.

Románcz.

Péter és Pál.

Művész életpályája.

A vásárfia.

V. Hangulatok

Azért az „Üstököst” még is csak megírom.
Óh Petőfi, ha most élnél!
Az utolsó eszménykép.
Az igazi „Jó szív”.

VI. Alkalmi költemények

Fáy András halálára.
Prolog a debreczeni nemzeti színház
megnyitásának ünnepélyéhez.
II. Rákóczy Ferencz emléke.
Prolog - Az erdélyi magyar színészet
száz éves jubileumára.

VII. Satirák.

Oh mi szép szultánnak lenni!
Két lengyel menekült.
Az örökösödési per.
Mártzius 15-dikén.
Férges almák.

VIII. Humoros költemények, furcsaságok, tréfák, ötletek

Életphilosophia.
Az egyetlen ápoló.
Árva fiú keservei.
Valjon lesz-e háború?
A pesti zsinagóga.
Igen sok magyar úr emlékkönyvébe.
Tüzes szerelmi vallomás.
Névtelen ábránd.
Tóth Kálmán barátomnak midőn 1861. évi
decemberben akadémiai tagságra íteltetett.
Találós mesék.
Csahosi úr.
Hamvazó szerdán.
Első május.
Hogy beszélnek a nemzeti színházban?
Búcsuzó az én jó porkolábomtól.
Felelet a büszke krumplinak
a még büszkébb kukoriczától.
Időjóslatok.
Kedves édes fiam uram.
Mikor a szekér elakad.
A tudósok mindent tudnak.
A szónok gyertyája.
Jó, hogy nincs pénz!
A zólyomiak.

I. Szózatok

Liszt Ferenczhez.

Motto: „Hirhedett zenésze a világnak!”

„Et tu mi fili Brute!” Még te is
Ellenünk fordulsz, oh nagy zenész?
Ág is huzza a szegényt, felölünk
Nem beszél hir, külföld ránk se néz.
Csupán ősi nyelvünk lelke él még
S vérünk lángja, a magyar zene:
Az a dal, mit hogyha hall a honfi,
Könybe lábbad mind a két szeme.
Az a dal, mely szivből jött és szivbe
Visszatér; mely együtt sir velünk,
Mely beszél, mit el nem mondhat a száj,
Mit belül csak némán érezünk;
Az a dal, mit egykor istenitél
S lelkesülni tudtál zengzetén
És a mit most, mint avult játékszer,
Te vén gyermek! könnyen összetépsz.

Azt beszéled, - s szavad messzehangzó:
Hogy e méla dallam nem mienk;
Hogy az nem a magyar ősi búja
És jó kedve, a mi benne zeng.
Csak egy vándor, züllött népcsaládnak
Hangja az, mely jött hazátlanul:
Énekelni édes szülőföldről
A magyar nemzet ettől tanult,
Délczegségét lopta koldusoktól,
Hő tüzét bohóc szeszély adá.
Csak az üres csengő-pengő hang volt,
Mi a sziveket elragadá.
Nincs magyar dal! mert az a cigányé,
Az álmodta, az találta ki;
Csak azután, hogy a dallam meg volt,
Firkált hozzá verset valaki.

Oh világnak hirhedett zenésze,
Mint tudod te, hogy miről beszélsz?
Mit tudod te, hogy e keserédes
„Ki-ne-mondd-mi” tán több, mint szeszély?
Mit tudod te, mi a honfi bánat,
A ki senkihez sem tartozol?
Mit tudod te, mért a túlcsapó kedv,
A midőn a dal utója szól?

Mit tudod te, hogy mi a magyar dal?
Ki „jövő zenéjét” alkotod.
A magyar dal a „multak zenéje”
Hogy miért az? meg sem hallhatod.
Mit tudod te, mi egy nemzet kincse,
Hogy mik annak ősi szentei?
Te, ki anyád édes drága nyelvén
Egy ígét ki nem tudsz ejteni!

Jártál-e már ott a délibábos
Pusztán, a hol a népdal terem?
Dal és dallam együtt. Tud-e erről
Valamit a fényes úr-terem?
Hallgatád-e a mezők danáit,
Mikből az őshang búbája szól?
Meddig laktál köztük, hogy kiismerd
Azt a tért, miről világra szólj?
Kerested-e, annyi jó elődöd
Maga után mi szépet hagyott?
Hallottad-e hírét Lavotának?
Ki több volt, mint te; bár nem nagyobb.
Nem tevéd; mit rólunk írtál, nem más
Mint gondatlan szerzett rágalom;
Olyan, minőt szoktak írni többen:
„Népismeretetés a pamlagon.”

Nem gyűlölünk: azt megválogatjuk.
Multakra nem emlékeztetünk.
Nem vitázunk; hiszen hallgatásunk
Olyan régen jól illik nekünk.
A szegény cigányra sem haragszunk,
Kinek ilyen szépen odaadsz.
Elhúzatjuk vele „az én nótám,”
Sőt még össze is csókoljuk azt.
A magyar dal azért marad annak;
(Ez az egy ki senkitől se fél)
Mi sem esünk nagyon búnak érte,
A cigány sem lesz nagyon kevély,
De fáj mégis, hogy kit dicső költőnk
Első honfivá tett szép dalán
Most kimondja, hogy még azt se tudta
Rólunk: voltaképen kik valánk?

(1859)

A tudománynak nincs háza!

Jelige: „Az eszterágnak is van fészke.”

Párduczos apák! és minden párducz nélkül
Megszületett fiak, tekintetek széllyel.
A kik itt laktok a boldog Kanahánban,
Mely, mint mondják, egykor folyott mézzel, téjjel.
- Bizony mézzel, téjjel!

Be sok ékes város, be sok csinos helység
Emelkedett e szép darab földön szerte.
A hány palota van, ha azt megolvasnák:
Fölmenne a száma talán százezerre:
- Bizony százezerre.

Várat is építünk, a mennyi csak kellett.
Igen sok nem jó már, csupán kísértetnek.
A mi pedig megvan, roszul kamatozik,
Mert haszonbért tőle nem igen fizetnek -
- Bizony nem fizetnek.

Építünk odakinn, jó Pest város végén,
Nagyszerű palotát, szép tágas termekkel;
Katonát növelő iskolának valót,
Mintha azt a magyar nem tudná, hogyan kell?
- Bizony tudja, hogy kell!

Városnak, megyének van mindenütt háza,
Nem jó, ha a törvény az ég alatt lenne,
Megáznék, megfáznék, ellopnák, vagy épen
Hozzátennének - és kár történnék benne.
- Bizony nem jó lenne.

Mulatságra való házunk is van már sok.
Színházak, táncztermek, lovarkör, sercsarnok,
Külön épületet kaptak a lovak is.
(Elismerjük róluk, hogy ők nemes barmok)
- Bizony nemes barmok.

Vannak házaik a gonosztevőknek is:
Házgyujtogatónak, gyilkosnak, tolvajnak.
Bár azoknak bokros érdemű lakói
Nem igen örülnek azon, hogy ott vannak,
- Bizony nem ők annak!

Sőt már a bolondok számára is épül
Az országos nagy ház, (el se férnek ebben;
Még mikor csordultig tele lesz bolonddal,
Akkor is odakinn lesznek sokkal többen,
- Bizony sokkal többen).

Boldog, boldogtalan maga ura immár.
Mars, Mercur és Bacchus fel van palotázva,
Bűnösnek, bolondnak van díszes hajléka.
Csak a tudománynak nincsen nálunk háza
- Bizony nincs még háza.

Pedig ez a fegyver! pedig ez a törvény,
Ez nevel jó embert és igaz honpolgárt,
Ez alapja minden nemzet életének
És mégis mindeddig senki sem gondolt rá -
- Bizony nem gondolt rá.

Hogy még sincs otthona, a hová gondterhes
Homlokát lehajtsa, mind e mai napig.
Mások udvarán él, mint valami jött-ment:
Keserű, keserves zsellérségben lakik.
- Bizony csak úgy lakik.

No de majd másképp lesz! Hozzá fogunk végre
S a mit elmulasztánk, azt most helyre üjtük;
Áldozatfillérek milliókká nőnek:
S tudományunk úri házát felépítjük,
- Bizony felépítjük.

(1859)

Magyar divat.

Ismét, ismét viseljük hát
Azt a mentét, azt a ruhát,
A mit hordtak őseink;
Régi dolmány, régi kalpag
S kik a honért éltek haltak,
Feltámadnak hát megint.
Látásodra bár a léha
Itt ott kacajra fakad...
Hadd kaczagjon, majd elhagyja:
Magyar, ne szégyeld magad!

Ne szégyeld a viseletet,
Miben apád ellehetett
S boldog öregséget ért.
Ki tudja e boldog korból,
Mikor a ruha megfordul
A jobb év is visszatér?
Fintorítsa félre arczát,
A ki jobb jövőt tagad.
Te kérjed azt s hidd, hogy eljön.
Magyar, ne szégyeld magad.

Kinek lábán sarkantyú peng
Arról tudod, hogy az nem czenk,
A bámész nevesse bár.
Az órgyilkos és a gyáva
Nem ver pengőt a sarkába;
- Az elfut, vagy lesbe áll.
Szembenézesz, valót mondasz,
Hogyha szived kifakad.
Ez a te régi jellemed:
Magyar, ne szégyeld magad.

Aranycsipkés főkötőben,
Olyan bűbájos a nőnem,
Miként tündér-asszonyok.
Szűzpárta, nem csak viselve,
Hanem meg is érdemelve,
A homlokon úgy ragyog.
Tüneményes idők járnak!
Férfi szive úgy dagad.
Kétszerte szebb minden asszony:
Magyar, ne szégyeld magad!

Hadd gyászolja Európa
Zsákruhába', gyászzubbonyba'
Vesztett reménységeit.
Ha mi nekünk szép az élet
Azért minket ki ítélhet?
Jó az Isten, megsegít!
Önbecsülés, hazafiság
Legyen hát, ha kell „divat”,
Akár mit mond rá a világ,
... Magyar, ne szégyeld magad!
(1859)

A Petőfi-keresők.

Elhallgata régen a lanton a húr;
Mefogta a rozsdá a kardot;
Nem zeng sem a dal, sem a véres aczél;
Szív elfeledé, elhordta a szél:
Álom vala az csak, reggelig tartott.
Fű tudja: miért zöldebb a mezőn
Egy folton, a melyre a vér hullt?
A hagyomány tudakozza Homérrul
Azt, hol született, s ahol elholt.
Oh halva bizonynyal a dalnok.

Itt látta az egyik a földre leesni;
Ott szólt vele más a csatában;
Sirjához az útfelen búcsura járnak;
Másutt még visszakerültire várnak:
Itt él, ott holt hire támad.
Meg-megjelen! s nyomtalan úgy elenyész;
Népajk szövi róla regéit;
Itt vérnyoma; - lábnyoma ott! Halld,
Ő volt, ki e dalt zengé itt?

Oh halva bizonynyal a dalnok.

Élhetne-e hangtalan így? Lehetett-e
Jajtalan végig élni a multat?
Hallgathat-e az, ki a gyáva türelmet
Még boldogabb években se tanulta?
Ki bátran előljárt, rémtelenül,
Az bujt-e sötétbe a rémek elül?
S arcot, alakot, ha cserélt is,
Egy dal bizonyítna felőle,
Az szólna világra, hogy él-e?

Oh halva bizonynyal a dalnok.

Csírát ver a földből az eltemetett mag;
A régi szabadság ága fakad;
Minden, mi halott, föltámad ez évben:
Csak tégedet hágy-e az új kor a mélyben,
Csak te maradsz-e halva magad?
Oh élve ha volnál, büszke dalodtól
Lángra lobogna a két haza most.
Hallgatsz. Bizonyítja halálodat ez.
Hú keresőd sirodra tapos.

Oh halva bizonynyal a dalnok!

(1861)

A nemzet gazdasszonyaihoz.

Keserű pohár az élet,
Csordultig örömmel tele;
Férfi könnyél mi keserűbb?
Mitől e pohár megtele.
Mikor az erősebb félnek
Hajtja fejét alá a gond;
Lát roskadni, szertehullni
Közügyet és ősi vagyont;
Mikor mindennap a való
A reménynek szárnyát szegi: -
Ezt a keserű poharat
Édesítsétek meg neki
Nemzetem gazdasszonyai.

És míg az erősek lelke
Csak bút, gondot lel a földön,
A szebb felet kitünteti
Könnyelmü szív, divat öltöny.
Nem szebbek ők ily pompával,
Ragyogásuk a mi gyászunk,
Mulatságuk magunk tora!
És fölöttünk ég a házunk!
Ah, nekünk e könnyelműn szép,
De hiú ragyogás elől
Üdvet adó jó példával
Ti menjete mostan elől
Nemzetem gazdasszonyai.

S a kit már a sorsa megtört,
Kit a végzet földre tiport,
Ki nem ismer más menhelyet
Csak az eget, s az úti port,
A nyomornak annyiféle
Változatos alakjait,
Kit a végzet büntetlenül
Kövekkel, átokkal hajít,
A kire már életében
Rá boríták a szemfedőt:
Gyöngéd kézzel járuljatok
Fölemelni a szenvedőt,
Nemzetem gazdasszonyai.

És a kik még nem tudják azt,
Mi a bánat? ifju lelkek,
Kik bennetek példaadó
Anyai kebelre leltek;
Ah, a hon egész jövőndő
Sorsa most ti nálatok van.
Kincs a gyermek ifju szive!
Nemzet kincse van azokban;
Örökünk, mit egy ivadék
A másakra épen hoz át:
Tanítsátok meg szeretni,
Gyermekiteknek a hazát
Nemzetem gazdasszonyai.

(1865)

II. Hazafias költemények

A magyar nyelv ismét itthon.

Hozott az ég! keblünkbe zárt
Rég várt vendég, magyar nyelv!
Lelkünk lelke, szivünk vére,
Velünk maradj, ne tűnj el.
Ülj a székbe, mely megillet,
Tedd fel babér-koronád,
Erősödjék meg hatalmad
Hosszú századokon át,
Hogy e honban ne mondhassa
Senki többé ezután:
„Nem tudom a magyar nyelvet,
Mivel nem tanulhatám.”

Szálld meg költő s tudós lelkét,
Hogy irjanak magyarán.
Tisztaságban, helyességben
Tündökölve egyaránt.
Idegen szót, eszmejárást,
Ne hagyj többé mondani.
Van mi nekünk annál jobb, szebb,
Csak ki kell választani.
Hogy e honban ne mondhassa
Költő, tudós ezután:
„Nem tudom a magyar nyelvet,
Mivel nem tanulhatám.”

Szállj az úri teremekbe:
Hol eddig más volt divat.
Tudjon veled elmulatni
Nagyságos lányod, fiad.
Casinóban, versenytéren,
Páholyban, vigalmakon,
Minden nagy úr tudjon szólni
A hazai hangokon.
Hogy e honban ne mondhassa
Gróf és grófné ezután:
„Nem tudom a magyar nyelvet,
Mivel nem tanulhatám.”

Szállj a jó táblabíróra,
A ki azzal kérkedik,
Hogy más nyelven, mint magyarul
Nem is hallott még eddig.
S mondd meg néki, hogy nem elég
Téged viselni szájban,
Hanem olvasgatni is kell
Könyvekben és ujságban,
Hogy e honban ne mondhasa
Senki többé ezután:
„Beszéltem a magyar nyelvet,
De b'z én nem olvasgatom.”

(1859)

Oh nem mindegy a halál.

Azt mondják, hogy minden embert
Egyenlővé tesz a halál...
Ne higgyétek, ez nem igaz!
Élt ez évben két férfiú;
Nem rég haltak, nevük tudva.
Az egyik a napfényes kegy
Melegében élt ragyogva,
A másik az elfeledés
Önkereste homályában, -
Annak tárva nyitva állott
Minden ajtó, minden lépcső,
Mely magasra felvezet.
Ennek zárva minden ajtó.
Nyitva egy csupán, a mely le
A sírbolt-lépcsőre nyílik.
Az, a napfényes magasban
Szennyet halmozott nevére:
Megcsalá, urát, hazáját,
S mert bűnös volt, - meghala.
Ez sötét, rideg magányán
Csak hona dicsőségéről
Álmodott, tett, gondola;
Áldozott, imádkozék,
S meghalt, mert dicső vala.
Mindkettőért egy halál jött,
Ugyanazon véres angyal,
A ki fegyverének élén
Önkezét is megsebezte.
És az egyik im lehullt
Olyan mélyen, mintha tenger

Volna rajta az az átok
És gyalázat, mely kíséri,
S ő e tenger fenekén
Napra nem vágyó sötét kő
Vizbefojtottnak nyakán.

És a másik el kiszálla
Oly magasra, mint az ég;
Honnan ötlet minden ország,
Minden század látni fogja,
Mintha volna égő csillag,
A mely népeket vezet!

Oh nem mindegy a halál!

(1860)

Széchenyi halálán.

Pusztább az ég egy fényes csillagával!
A nap egy hő sugárral hidegebb;
Egy árnyal gazdagabb borult jövőnk,
Egy sebbel szívünk, mely be nem heged.

A szív, mely egy egész hazával érzett,
Ha megszakadni birt, óh ne csodáld,
Nagy terhe volt, nagyon sokat viselt az,
S megtört, midőn nem bírta azt tovább.

A kéz, mely alkotott sok drága kincset,
Mik késő századokra mennek át,
Az rombolá le íme nemzetének
Legföltöbbször, drága kincsét, - önmagát.

Vagy nem tudá azt tűrni forró lelke,
Hogy olyan messze van tőlünk az ég?
A legnagyobb királyhoz ment követnek;
Az Isten trónjához kívánczók.

Jó néki ott! Nálunk emléke legyen,
A föld takarja drága hamvait,
Nevét utókor tartogassa! Semmi
E nagy szellemből nincs elmúlva itt!

Emlékitől minden szív nemesebb lesz,
Hamvától a hon földje boldogabb,
És szellemétől, mely az égbe megtért,
Az ég hozzánk talán irgalmasabb!

(1860)

Az 1848-iki kokárda.

Keblemre tűzlek ismét drága jelvény,
Szivemnek rég alvó szerelmese.
Ki a nagy éjben úgy tüntél elém föl,
Miként egy álom, mint tündérmese.
Virrad. Felébredénk. Im újra látlak:
Jobb égnek három színű csillaga!
Szivem dobogva lejt alattad ismét,
S büszkébb reád, miként volt valaha.
- Üdvözöllek nemzetiszín csillag!

Te benned egy a nemzet! Föltünésed
Egész nemzetté tette a magyart;
Czimer helyett vagy pórnak és nemesnek:
Egymásra ismer rólad, s összetart.
Szabaddá létét áldja benned a nép,
S a főnemes - nemes tett zálogát;
Midőn testvérével hiven megosztá
A honszerelem édes szent jogát.
- Üdvözöllek nemzetiszín csillag!

Midőn a föld szabaddá lett, a lélek
Maradhatott-e rabnak még tovább?
A szellemet te oldozád fel egykor
S a néma vágynak fölnyitád szavát. -
A gondolat, a szó, a holt betűsor
Életre kelt s teremte korszakot;
S hol a sötétség és a fény csatáztak,
Az eszmének hősei hordtak ott.
- Üdvözöllek nemzetiszín csillag!

S ki a dicsőség elmúlt s eljövendő
Fényét ragyogtad két hazánkra le,
- Emlék s ígéret képe - állsz előttünk,
Szivárványcsillag, földön ég jele.
Legyen sötét éj, vagy napfény körülünk,
Balsors, erőszak bárhová taszít:
Keblünkre tűzve légy és mondd el annak,
Hogy a hol állsz, ottan helyén a szív!
- Üdvözöllek nemzetiszín csillag!

Ne csüggedj.

Szegény magyar, ha azt vártad,
Hogy a sok jó barátod
Majd kisegít a hinárból:
Ugyan szép hasznát látod!

Egyiknek nincs apró pénze,
Majd akkor jöjj, ha váltat,
Ha addig élsz, jelentsd magad,
Ha a krizist kiálltad.

A másiknak magának is
Annyi mostan a dolga,
Eszébe sincs csárdást járni,
Elég neki - a polka.

A harmadik még új gazda,
Most veti a kölesit.
Mindössze is annyit tehet:
Nálad jégkármentesít.

Negyedik mond: avult, ócska
Jogod mit is keresed?
Mindegy már az írott malaszt,
Akár több, vagy kevesebb.

Az ötödik jó barátod,
Ki hozzád legközelebb,
Azt igéri, hogy feltámaszt;
Hanem, hogy halj meg előbb. -

De te azért ne hagyd magad,
Akárki hogy fenyeget.
Nem esik ki olyan könnyen
Még a világ feneke.

Maradt még ki segít rajtad,
Ki soha meg nem tagad:
Két igazi hű pártfogód -
...A jó Isten - s jó magad.

Az országos összeveszés.

Hát csakugyan elátkozott
Nép vagyunk, az már igaz!
Két felül az ellenségünk
Annyi, mint az útféli gaz,
De az mind nem elég nekünk:
Egymás között is kell vetekednünk.

Hogyha minden magyar ember,
Kicsiny és nagy, egy hős lenne,
Hős is, bölcs is, egyként jeles,
Mind erőre, mind szellemre,
S egyesülne minden magyar,
Még is csoda lenne a diadal.

Ha volna min osztzkodnunk,
Prédálnók ellenség kincsét,
Vagy ha volna res nullius
A mi mostan közös inség,
S ember ember ellen kelne
Harczra e miatt: - volna értelme.

De a kinek a háza ég,
Hajója zátonyon akadt,
Mért tépi a közös bajjal
Együtt küzködő társakat?
Segítségét kitől várja,
Ha saját felét maga rongálja?

A tegnapi jó barátok
Ma ellenként találkoznak,
Kik tegnap egymást becsülték,
Ma egymásra rágalmaznak,
Jár a szitok, költött gyanú,
Álhír, undok gúnydal, hamis tanú.

A becsületes jó népet,
Mely igazságért sovárog,
Forrás helyett a csap alá
Viszik a lélekkufárok:
Ráuszítják önfelére,
S a kocsmában foly a magyar vére!

S mintha égből hullna a pénz,
Úgy pazalják; nincs szük idő!
Mi vagyunk most a bankárok,
Fizethet a párttérítő.
S hiusága az apáknak
Koldúsból lesz majd az unokáknak!

Dicső nemzet! Kiről közmondás volt,
Hogy a magyar vigad mindig sírva,
Ez a te mostani mulatásod
Nem könnybe, de vegyül szégyenpírba,
Sírva kiált hozzád a dal:
„Békülj ki legelőbb önmagaddal!”

Csokonai.

- Okt. 11. -

Félszázad siet el sirodon, hantját letiporva,
S emlékedre közöny fátylát borítá, feledést szőtt.
Szobrod leple lelebben, az emlék fátyla aláhull.
Félszázad feledett - a dicső hír említ örökké!

A nagyszájú hazafiak.

Hagymát dörzsölsz a szemedhez
Ugy siratod a népet,
Vaczkort harapsz, hogy savanyu
Legyen tőle a képed.
Nagyot iszol, „csak bor legyék”, lelkednek ez a malaszt, -
Akkor aztán „jöjj igaz szót hallani jámbor paraszt!”

„Nagy az adó!” hát ugyan te
Mit fizetsz Demosthenes?
Soha egy árva batkát sem
Még eddig! No most neved!
Hasadnak élsz; de hazádtól pénzt és munkát megtagadsz,
S azt várod, hogy még téged is tartson a jámbor paraszt.

„Harczra fel!” S a hol te szolgálsz,
Melyik az az ezred?
Az Untauglik ezred! Te csak
A kuczkód védelmezed.
S ha megjön a sürgetett harcz, magad a sutban maradsz,
Hadd menjen a mészárszékre maga a jámbor paraszt.

„Kezdjük újra!” Nem félted te
A hazádat a tüztől,
Csak pofád ragyogjon tőle,
Közé dobod az üszköt.
- De ha baj lesz, te magad majd szokás szerint kiszaladsz,
S megadja a tréfa árát itthon a jámbor paraszt.

(1878)

III. Politikai költemények

Mit hozott a Mikulás.

No gyerekek! a ki szépen
Tudja viselni magát,
Annak majd a jó Mikulás
Mindenféle szépet ad;
Tedd ki fiam az ablakba
Lefekvéskor a csizmád:
Mennyi mindent találsz benne
Mire fölkelysz, majd megládd!
Jó ember a Mikulás.

Ezüstbárány, cifra Jankó!
Piros alma, aranyos!
Czukorangyal, mézes kalács!
Porcelánbáb, kalapos!
Aszalt szilva-ördögöcskék!
Hát még a szép tarka ló!
Síp van belé dugva hátul,
Ez meg sipolni való!
Elhozza a Mikulás.

Kinek mire fáj a szive
Azzal prezenteli meg.
Az ablakba kitett csizma
Bizonyosan teli megy.
A sok drága holmi között
A krámpusz is ott leszen,
Csak hogy ennek a formája
Különbözik rendesen.
Ezt tudja a Mikulás.

Spanyol csizmákba mórokat
Helyez krámpuszok gyanánt,
Inváziók krámpuszával
Deríti fel Grand Bretagnet,
Orosz saru nyakig telik
Felszabadult paraszttal.
A nagy porta papucsában
Holmi kravállt tapasztal.
Jó ember a Mikulás.

Gazdaember csizmájába
Egy kis ekzekúciót,
Az ázsió romlásáért
Hoz emancipációt
Jogtudományt tanulóknak,
Egynehány új kötetet;
Európának örök békét
Mely Zürichben köttetett.
Jó ember a Mikulás.

S hogy az általános öröm,
Melytől minden újjongat,
Hadd részesítsen minket is
Szegény ujságírókat:
Mikor a sok ajándékot
A csizmákból kiszedik:
Nekünk is van mézes kalács:
§ 4-ik.
Jó ember a Mikulás.

(1859)

Legyen úgy, mint régen volt!

„Legyen úgy, mint régen volt!
Legyen úgy, mint régen volt:
Tele legyen a magyarnak
Tele legyen a magyarnak
Mind itczéje, mind pinczéje, mind a bolt.”

Legyen úgy, mint régen volt!
Legyen úgy, mint régen volt:
Hogy ne legyen a magyarnak
Hogy ne legyen a magyarnak
Sem dolmányán, sem jó hírén semmi folt.

Legyen úgy, mint régen volt!
Legyen úgy, mint régen volt:
Hogy ne ártson a magyarnak
Hogy ne ártson a magyarnak
Sem a Duna, sem a Tisza, sem az Olt.

Legyen úgy, mint régen volt!
Legyen úgy, mint régen volt:
Hogy halljanak a magyarrúl
Hogy halljanak a magyarrúl
Dicsőséges tetteket is, nemcsak szót.

Legyen úgy, mint régen volt!
Legyen úgy, mint régen volt:
Hogy ki szereti a magyart,
Hogy ki szereti a magyart,
Még akkor is soká éljen ha megholt.

Legyen úgy, mint régen volt!
Legyen úgy, mint régen volt:
A magyar név dicsősége,
A magyar név dicsősége
Égjen, mint nap, ne változzék, mint a hold.

Legyen úgy, mint régen volt!
Legyen úgy, mint régen volt:
Hogy becsülje meg a magyart,
Hogy becsülje meg a magyart
Mind a német, mind az oláh, mind a tót.

Legyen úgy, mint régen volt!
Legyen úgy, mint régen volt:
Adjon Isten a magyarnak,
Adjon Isten a magyarnak,
Két kezével, boldog égből, minden jót.

(1860)

Jóslat.

Ezernyolcszázötvenegy:
Minden jó ügy hátramegy.
Ezernyolcszázötvenkettő:
A jobb idő még el nem jó.
Ezernyolcszázötvenhárom:
Még súlyosabb lesz a járom.
Ezernyolcszázötvennégy:
Tűrni tanul minden nép.
Ezernyolcszázötvenöt:
Ohajtásunk be nem tölt.
Ezernyolcszázötvenhat:
A mi halad, nem marad.
Ezernyolcszázötvenhét:
Negyvennyolcczal ellentét.
Ezernyolcszázötvennyolcz:
Ingadoz' sok magas polcz.
Ezernyolcszázötvenkilencz:
Lehull helyéről sok kegyencz.
Ezernyolcszázhatvan:
A mit vártunk, itt van!

Nagy a hideg.

Nagy a hideg mindenfelé;
Panaszkodnak az emberek;
Régen értünk, - negyvennyolcban
Ilyen hosszú kemény telet. -
No, hanem azután a nyár
Volt annyival is melegebb.

Egynémelyik diplomata
Még a kályhánál is fázik.
Szövetsége hüléséről
Panaszkodik egyik-másik;
Harmadik, hogy melegedjék,
Tüzet gyújtogat és lázit.

Zajlik folyam és emberszív,
Jég és kormányzat elakad;
Jégcsap fagy a bajuszokra
S a szájakra - aranylakat;
A bizalom zöld bimbója
Elfagy, alighogy kifakadt.

A hévmérő kényesője
A zéruson mind alább száll;
Még alább a börze-papir:
Zérust mutat - üres tárczát;
Bankár urak üzérlete
Reszket széltől, mint a nádszál.

Muszka szél fúj s hozzá angol
Köd lepi el az utcákat:
Nem hogy jövendő „holnapot”,
De mai napot se látok;
No most könnyü jégre vinni
Napol’jonnak a világot.

Alig várjuk már a tavaszt:
Nem fagyott-e ki a vetés?
Akkor nem lesz olyan hideg,
Akkor nem lesz olyan setét. -
Vigasztalja meg jó nyárral
Isten a magyar nemzetét!

Kriminális vallatás.

(Varsói jelenet.)

Ki vagy, mi vagy? megállj! felelj:

Minek neked ez a sastoll?

Kalap mellé, jelnek, ugy-e?

„Dehogy sastoll, dehogy sastoll,

Dehogy sastoll édes uram.

Ludtoll biz ez: irok vele

Novellákat, meg verseket.”

Hát ez mi a kezekben itt?

Gyilkos csákány, tiltott fegyver,

Kit akartál agyonütni?

„Dehogy csákány, dehogy csákány,

Dehogy fokos édes uram.

Mankó biz ez; támaszkodom

Reá, mert fáj a tyukszemem.”

Mi itten e gyanus csomag?

Fekete por! lőpor ugy-e?

Hol az ágyud? mingy’ add elő!

„Dehogy lőpor, dehogy lőpor,

Dehogy lőpor, édes uram.

Porzó biz ez: rossz élczemen

Lőpor volna, se’ sülné el.”

Mi áll ki a zsebedből itt?

Hah sorba írt gyanús nevek!

Komplott, rebellek lajstroma!

„Dehogy komplott, dehogy komplott,

Dehogy komplott, édes uram.

Tavalyi előfizetők,

Kiket az idén nem lelek.”

Hát ez mi a hónod alatt?

Felhívás? proklamáció!

Borzasztó népfelkelésre,

„Dehogy prokla-, dehogy prokla-

Mátzió az édes uram.

Előfizetési programm.

Mely nem igen kelt föl senkit.”

Pedig látom a szemedből,

Hogy nálad még valami van,

A mi tiltott, a mi fegyver.

„Igaz uram van egy helyem,

A mely maga egy árzenál;

De oda te be nem jöhetsz;

Mert annak nincsen ajtaja.”

John Bull Galantéria és vegyeskereskedése.

Alulirott John Bull et Compagnie,
Szabadalmazott nagykereskedőknek
Van szerencsájuk közhírré tenni
A magas Uraságoknak,
A méltóságos Militárnek,
Az érdemes publicumnak:
Hogy a boltjukat megnyitották
Európai használatra.

Ajánljuk mindenk felett
Pompás liberalismusunkat,
Melynek azon tulajdonsága van,
Hogy eltart igen sokáig,
Ha soha sem használtatik;
Vég és rőf számra adatik.

Van igen jó sympathiánk
Fájós kezek lábak számára,
A mik talán kimarjultak
Lánczok viselése közben.
Ez csak cseppenként adatik
Minden esztendőben egy csepp,
Nagyon jót tesz, tessék hinni!

Kizáró szabadalmunk van
Forradalmakat csinálni;
Mely alkalommal ajánljuk
A magas uraságoknak
Azoknak elfojtására
Jeles tűzi fecskendőink.

Ajánltatik figyelembe
Az általunk most feltalált
Szabadság - czhinaezüstből;
Olyan szép, mint az igazi,
Legjobb is közhasználatra. -
Ha ellopátik sem nagy kár.

Elfogadunk azonkívül
Mindenféle régiséget,
Antikokat, ereklyéket,
Rögtön becserélés végett.
A kinek van ütött kopott
Alkotmánya s más efféle

Chinai furcsaságai,
Hozza ide, mi font számra
Becseréljük, ujért jobbért,
Olyanért, a mely még fényes
S ha lekopik a politúr,
Mi ingyen belakirozzuk.

Mi hát az igaz hazafiság?

Ejnye urambátyám, milliom lánczhordta!

A magyar nadrágot maga is eldobta?

„Ugyan hagyjon békét már tisztelt uraság,
Nem a viseletben van a hazafiság”.

Igaz, intézetink, az akadémia,

A színház, ezekre szebb lesz áldoznia.

„Ejh, mit, lirum lárom, de minek is mondja?
Igaz hazafinak másra van a gondja.”

Áh, komolyabb eszmék, vasút, hitelbankok,

Gazdaság; most ezek adják a fő hangot?

„Vannak is eszembe! az ilyen eszméből
Vagy semmi sem lesz, vagy magában elkészül”.

Tehát hirlapokban küzdünk, igyekezve

Megmutatni, hogy még nincs minden elveszve?

„De iszen hirlapnak nincsen nálam neszi:
Igaz honfi azt most kezébe sem veszi”.

Vagy hát előszóval a nép között járván

Buzditjuk hitében, és nem hagyjuk árván?

„Oh a magyar népnél fölösleges volna,
Igaz honfi rosszat fel sem tehet róla”.

Tehát a szerb, román, ruthén, szlovén népnek

Hirdetjük a közös összetartást szépnek?

„Oh ezekkel ugyan ki állna vitába?
Igaz honfi erre nem is reflektál ma”.

De hát urambátyám, mondja meg az égre!

Miben áll az igaz hazafiság végre?

„Miben? - Imádkozni mindennap éhomra.
Szentséges sült galamb jöjj a tányéromra!”

A diplomatia dolga.

Bemenjen-e, ne menjen-e?

Elöl rontson be, vagy hátul?

Meddig menjen, hol álljon meg?

Vizen innen, diófán túl?

Megtartsa-e, ha elvette?

Visszaadja, vagy megszállja?

Fegyverrel hódítsa-e meg?

Vagy elég lesz szóval szájjal?

Már mint a török hadsereg
A kis sziklás Czernagórárt.
E fölött tanácskozásban
Töltének sok hosszú órát.

Egyik ez ellen protestált
Ha bemennek; más meg annak,
Ha nem mennek elég gyorsan,
A míg jó kedvükben vannak.

A míg ezen tanácskoztak
A bölcs magas diplomaták,
Az alatt a jámbor török
Rég be is ment - s ki is dobták.

Így is baj, úgy is baj.

Szegény ember dolga a kaszával banni,
Ha tenyere törik, nem is szokták szánni.

Ha leborotválta a mezőt tisztára,
Várják jó ebédre, gazdag vacsorára.

De szegény magyarnak az most a panasza,
Hogy ki sem hajtott a fű, hogy learassa.

Rozsda megeheti vasát, nyelét a szű,
Száras tenyér, torok, mező kopár aszú.

A szegény lengyelnek baja megfordítva:
Ő bezzeg a mezőn nagyot kanyaríthat.

Van ott mit kaszálni, de ha learatta,
A levágott mákfej sarjut hajt alatta.

Csorba a kaszája, a tenyere véres,
Alkonyodik is már, még se juthat bérhez.

Neki sok a dolga, semmi a magyarnak,
Denique vacsorát egyiknek sem adnak.

Prosit!

Annál a nagy vendéglőnél,
Kinek neve Európa,
Mindenki „a la carte” eszik; -
Az étkek fel vannak róva.
Válogathat, kinek milyen
A gusztusa, az étvágya;
Pecsenyének azt a részét
Melyik neki kell, levágja.

S ha megette, ha jóllakott
Az egész table d'hot kiált:
„Váljék kedv's egészségére,
Prosit, prosit, proficiat!”

Angol irlandi bifszteket,
Szinte véres, mikor falja,
Rá sok mustárt elveszteget,
S tán a nyögését is hallja.
Nézők közül is igen sok
A bifsztekkal rokonszenvez;
Félig meddig atyafi is,
Ellenvetést de még sem tesz.

Ha megehetette, s jól lakott,
Az egész table d'hot kiált.
„Váljék kedv's egészségére,
Prosit, prosit, proficiat!”

Francia kenyerre keni
A jó savoyai sajtot,
Jól eshetett, ha egy pohár
Nizzát utána felhajtott.
El se verte vele éhét:
„Gyorsan! pinczér! ugorj frissen!
Még megenném egy portio
Szárdiniát”. - „Az még nincsen”.

Fogát piszkálja csendesen
Az egész table d'hot s kiált:
„Váljék kedv's egészségére,
Prosit, prosit, proficiat!”

Muzulmánoknak de jól esik
Egy kis dulcsász kóstolóra,
Vérrel rózsaszinre festve,
Melyet terme Czernagóra;
Az apróra vágott piláf
Nagyon tetszik az ínyének,
Megpörköelve jól bográcsban
Lángjainál Csettinyének.

S ha a száját megtörölte,
Az egész table d'hot kiált:
„Váljék kedv's egészségére,
Prosit, prosit, proficiat!”

Olasz szeret árticsókát
Levelenkint eszegetni,
Szúrna, ha egyszerre falná,
Úgy kell azt leszedgetni.
Iszik rá kétféle bort is,
Az egyik „lacryma Christi”,
A másik „lacryma papae”.

Aztán körülnéz, mi van még?
Az egész table d'haut kiált:
„Váljék kedv's egészségére,
Prosit, prosit, proficiat!”

Muszka eszik lengyel nyelvet
Átszurkálva, megspékelve,
Megsózva nagy kegyetlenül,
És páczolva eczettel be.
Összerágja kaviárral,
És leönti rostoposinnal,
Mégis kemény, mégis rágja,
Nyelné, nyelné, de nagy kínnal.
Szánják szegényt (azt ki eszik)
S az egész table d'hot kiált.
„Váljék kedv's egészségére,
Prosit, prosit, proficiat!”

És ez így megy szép csendesen,
Kiki választ a mit kíván;
Nem szól bele sem kabinet,
Sem gyapjuzsák, sem a diván,
Senkinek sincs arra gondja:
Ki mivel, mikép és hogy él?
„Egyed azt, mi neked tetszik,
Csak az enyimből ne egyél!”
Egyébiránt ebéd végén
Kölcsönösen mind így kiált:
Egészségükre kívánjuk.
Prosit, prosit, proficiat!”

Legyen úgy, mint még nem volt.

Adja Isten, hogy a miről
Apáink csak álmod láttak,
Megérhessük a kezdetét
Egy jövődő jobb világnak:
A hol ember el nem rontja,
A mit az ég szánt javunkra,
Közös oltár építésre
Indul hiven minden munka;
Viruló föld fel az égre
S vissza a derült égbolt,
Egymással átölelkezve,
Vált gyönyörteljes mosolyt, -
- - Legyen úgy, mint még nem volt.

Adja Isten: a jutalom
Érje eztán a híveket;
Veritéktől ázott földön
Arassanak, a kik vetnek;
Nem ingyen, nem alamizsnát
Kér e nemzet! A jobb létért
Adja vérét, veritékét,
Adja, ha kell, lelkét, éltét!
Nem kíván mást, csupán azt, hogy
Munkás kezeit feloldd:
S nem irigyel aztán többé
Sem francziát, sem angolt. -
- - Legyen úgy, mint még nem volt.

Adjon Isten egyetértést!
Hadd találjon minden testvér
Édes közös szülőföldén
Tetteinek egy nemes tért;
Se nyelv, se hit különbsége
Szíveink közt gát ne légyen!
Versenyezzünk csak a honnak
Szerelmében, az erényben.
S kiket a mult rémes álma
Oly keserűn szétagolt,
Lássuk meg a megjövendőlt
Egy pásztort és egy akolt! -
- - Legyen úgy, mint még nem volt.

Legelső magyar: a király,
A második: a nemzet.
Harmadik - nincs. - E két egység
Több elosztást nem szenved.
Ha fejétől a szívéig
Egy gondolat hatja át,
- Gondolat, mely tetté válik, -
Az eggyé forrott hazát:
Megpróbálta már a fél-föld,
Megpróbálta a fél-hold,
Hogy honáért küzdve, e nép
Megtört, de meg nem hajolt!
Legyen úgy, mint hajdan volt!

A tavasz első fecskéi.

Első két hirnöke melegebb napoknak,
Első hű fecskepár, légy általam üdvöz.
Kiket boldogabb évszak előre küldöz,
Hirnökül, hogy a várt napok jöni fognak.

Házunk héja alatt itt áll régi fészked,
A fészek is olyan régi, miként a ház,
Rideg évszak el-elkerget innen téged,
De mikor visszajössz, ismét reátalálsz.

Ugy nézzük azt mindig, mint házunknak részét,
Ugy várjuk lakóját, mind családunk tagját,
Várjuk bizonyosul új megjelenését,
Ah, a fecskék régi házuk el nem hagyják.

Nem csalogatunk mi arany kalitkába,
Csaló madár-szóval, elhintett étellel,
Szabad égen által jössz, szabadon szállva,
S hű ragaszkodásod itt bennünket fellel.

Neked két hazád van: nyugaton, keleten,
Egyiktől másikhoz kell untalan járnod,
Te tudhatod még, hogy mi a honszerelem,
Kinek szive mindig két hazáért fájhat.

Szomoru szép hangod, éneklő beszéded
Milyen sokat elmond mind a két hazáról
Panaszos szép dalod; hangoztassad bárhol,
Ki ne értené azt, ki ne értne téged?

Beszélj, beszélj! Értjük, és felelünk rája,
S nevezzük azt édes, rokon társalgásnak,
Hiszen közös veled a mi házunk tája,
S te nálunk nem zsellér, de hű házitárs vagy.

Kegyelet őrzi ez eresz alatt fészked,
Nem babona, de hit széles e hazában:
Hogy a ki le próbál onnan verni téged,
Még a tej is vérré válik poharában.

A Szózat

lefordítva gyászmagyarra.

Jobb pártnak rendületlenül
Légy hive gyászmagyar!
Bölcsed itt, majdan zsirod is,
S a „fátyol”, mely takar!

Te kívüled itt senkinek
Nincsen számára hely,
Alkotmány, provisorium:
Ott élned, laknod kell.

Ez a föld, melyen annyszor
Apáid bora folyt,
Hol minden restoráció
Egy ezrest elpakolt.

Itt küzdtenek borért a hős
Kortések hadai,
Itt törtek össze poharat
Tyukodnak botjai,
Ittasság! Itten hordozák
Sáros zászlóidat,
S elhulltanak legjobbjaink
Hosszú asztal alatt.
És annyi köpeny-forgatás
S színváltozás után
Ha senki meg nem élhet is,
Mink élünk a hazán.
S népek hazája, egységes
Osztrák birodalom,
Husz évi hízélgés kiált:
„Tányérod hadd nyalom!”
Az nem lehet, hogy annyi toll
Hiába annyit irt,
Hogy stempli, accis és trafik,
Ne legyen approbirt.
Az nem lehet, hogy ispán, pap,
Gróf, főtitest, pressbűró,
Hiába korteskedjenek, -
S hát a sok főbiró?
Még jönni kell, még jöni fog
A muszka, ki után
Vezetni egykor küldeténk,
Vezetjük ujra tán.
Vagy menni fog, ha menni kell
A miniszterium,
S utána jön vagy Tiszapárt,
Vagy provisorium.
Már így is, úgy is penziót
Nekünk adni muszáj.
Bár kigyót-békát kiabál
Ránk sok nagy torku száj.
Légy hive rendületlenül
A jobbnak gyászmagyar!
Ez osztja most a hivatal
S nyugdíjba ez takar.
Rajtad kívül itt senkinek
Nincsen számára hely,
Légy nagy számár, vagy kis számár,
Hivatal kapnod kell.

Az augsburgi allgemeine Zeitunghoz.

Már hogy mi itt emberhússal élünk,
Hogy megnyúzzuk az idegent,
Hogy az orrát menten elharapjuk
Az utazónak idebent.
Hogy mérget (sőt paprikát!) keverünk
Vendégünk étele közé,
S mindent, ki sauf-conduit nélkül jár,
Kegyetlenül agyonverünk.
Hogy a külföldön ily hirben álltunk
Azt nagyján neked köszönjük
Oh liebe allgemeine Zeitung!

Hogy a tudatlan nép most kezdi még
Tanulni az ábécét,
A táblabíró olvasni sem tud,
S csupán daczból járat lapot;
Azt is de német poéták írják,
Ugy fordítják le magyarra,
A magyarból nem telik ki egyéb
Csak kulcscsináló s varga.
Csak kolbászt és tarhonyát gyártunk,
Igy szólsz felőlünk nagy bölcsen
Oh liebe allgemeine Zeitung;

Hogy tulajdonképpen tótok vagyunk,
Hogy ősi eredetünk szláv,
Vagy hát vérszerinti atyafiak
A cigányokkal legalább.
Hogy a mink van, azt mind összeloptuk,
Zenénk cigány, tánczunk oláh,
Még a zsinoros dolmányunkat is
Török volt ki kigondolá.
Hogy minden javunktól így megváltunk
Ez a te sűrű érdemed
Oh liebe allgemeine Zeitung!

Hogy hazánk egy nagy sivatag vadon,
Lakói medvék, farkasok;
Uratlan pusztákon a vadlovak
És vadtehenek száma sok.
Kasszelből ide tóduljon eztán
Hát a kivándorlók rajja,
Csak azért is, hogy harczy szellemet
Oltson ezen puha fajba.
Ezekkel ám furcsán nem mi jártunk,
Hanem ők, köszönjék neked
Oh liebe allgemeine Zeitung!

Hogy a paraszt minálunk rabszolga,
Kit a nagy úr bottal fizet,
Hogy boszorkányokat égetünk,
S vámpyrt hiszünk, azt is hiszed.
Hogy ököljog volt nálunk a törvény,
Nagy láрма a törvényhozás.
A gyöngébb hang letorkolása,
Üstöktépés és pofozás,
Ebből állt ősi alkotmányunk:
A világnak ezt hirdetéd
Oh liebe allgemeine Zeitung!

Irtál rólunk szép geographiát:
Viznek nevezted a hegyet,
Nagy városból csináltál kis falut,
Megtetted lónak a legyet,
Fedeztél fel köztünk új népeket,
Neked tetsző civilizatiót,
A többi barbar, és még abból is
Eldugtál egy pár milliót.
Egy tollvonásod millió halálunk:
Igaz, hogy tudtunkon kívül:
Oh liebe allgemeine Zeitung!

Végül még azt is bebizonyítád,
Hogy csak vitézek sem valánk.
Ugy néha egy híres verekedő
Akadt, akadt köztünk talán.
De ugy egészben véve nem lehet
Rólunk épen elmondani,
Hogy ősi harczos dicsőségünknek
Hirében volna valami.
Üres dicsekvés a mit kiabáltunk,
Historiád másról tanít,
Oh liebe allgemeine Zeitung!

Egyszer meg aztán dicsérni kezdtél,
Ez volt a legfájdalmasabb.
Neveztél minket derék nemzetnek,
Óh a szívünk majd meghasadt.
Miveltek, hősök és jó barátok
Levénk előtted izibe.
S azokhoz, a kik őt így szeretik
Óh a magyarnál nincs hivebb!
Az égre is kérünk: ne fogd pártunk!
A többi ment; ez fáj: - ne tedd,
Oh liebe allgemeine Zeitung!

Milyen fából faragják a bibornokot?

Ki legszorgalmasabb alvó,
Annak lesz a hivatal jó,
Ki soha semmit se tanul,
Az be is jut hivatlanul.

Kinek egyetlenegy gondja,
A jó pincze és jó konyha:
Várhat jót a Vatikántul,
A hol „vota ponderantur.”

A ki sötétséget terjeszt,
Testvérgyűlöletet gerjeszt,
És a syllabust hirdeti:
Bibor süvegig viheti.

Ki a bűnöst megtéríti,
(Hogyha szép lány) beteríti,
S felruhazza a meztelent:
Baréthoz jut okvetetlen.

De a ki áldást osztogat,
És a néppel jót tesz sokat,
Ki másnak vet, másnak arat
És maga szikárnak marad.

Ragyog tudománynyal, észszel,
Áldozatot hoz két kézzel,
Hiveinek igaz atyja,
Hazájának hű magzatja.

Szelleme mesze világol,
Kilátszik a sokaságból,
S kit hive, nem hive, szeret:
Az bibornokká nem lehet!

IV. Elbeszélő és leíró költemények

A bán futárja.

(Horvát monda.)

Huszonnégy nap vítta Kruppa várát
Bosnyák basa, Sátán Ozmán;
Romladékká lett már minden bástya,
Minden kapu aláásva,
De félhold még sem ragyogott ormán.

Bakics Mátyás, a bán hős várnagyja,
Huszonötödik nap így szólt:
«Szolgám Frankó, Unna tulsó partján
Áll hadával a kapitány:
Ahhoz édes szolgám gyorsan vigy szót.

Herbert vitéz! Krajna kapitánya,
Huszonnégy nap óta nézed
Hogyan víjja török ezt a várat?
- A szerencsét már ne várjad:
- Van kardod és hétezer vitézed...»

Herbert vitéz - nem mozdult e szóra.
Szól Bakics huszonhatod nap:
Embereknel nincs segítség;
Pokolerő ellen most segits ég!
Te fogd pártját vérző bajnokodnak.

- Az ég sem hallgatott már szavára.
Huszonheted napra kelve,
Monda Bakics Frankó cselédjének:
«Halálunkra szól az ének;
Keserű poharunk be van telve.

Eredj szolgám, szökve ellenen át,
Keresd fel Erdődyt, a bánt.
Mondd el neki, hogy mi itt elvesztünk,
Híven hordozva keresztünk
A harcz huszonheted napján.

Ő vigyázzon drága életére;
Mert az ellenséges árnak,
Melynek gátot eddig bástyánk tartott,
Ha mi elejtők a kardot,
Többé sehol ellene nem állnak.»

Többet nem szólt, - szolgáját elküldé

S a hogy előre kimondá:

Huszonhated napján az ostromnak

Kruppa vára jó lett romnak;

Ő és társai lettek halottá.

Frankó, a hű cseléd szökve indult;

De rossz sorsa jára véle:

A bihácsi erdő körül

Török portyázók kezére került.

Sátán Ozmánhoz úgy vitték élve.

Sátán Ozmán arcza fekete volt:

Sokkal feketébb a lelke.

Nem mosolygott soha, csak ha más sírt.

Halálra kinzottak sohajtásin

Pokoli örömét lelte.

«Te Erdődy bánnak vagy kutyája;»

- Így szólt Ozmán a cselédhez.

«Koldús urad; - egész országod rongy!

Áruld el és mindent kimondj:

Ki tudja, mily magas rangra léphetsz!»

Felelt rá a szolga erős szívvel:

«Én rám mind hiába törtök!

Rongyos hazám rongyát el nem adom,

Nevem inkább eb maradjon,

Mint az legyen, a mi tied: ördög!»

Sátán Ozmán monda a szolgának:

«Hisz te még nem is magyar vagy;

Horvát anyától születted:

A magyar veled régi ellenfél,

Arra jó, hogy öljed, tépjed, marjad.»

Frankó vitéz monda: «Igaz, anyánk

Nem szült bennünket testvérnek;

De az kent fel bennünket rokonná,

A ki fejünkre kiontá

Szent keresztségét a honfi vérnek.

Azért én uramat hűn szolgálom,

S mind halálig vele tartok;

Övé kezem, nyelvem, szemem, szivem,

Érte sír, szól és küzd hiven.

Bárha mingyárt ízekre tiportok!»

Sátán Ozmán harmadszor is szólott,

Most már szólott a bakónak:

«Fogd ez embert, bánj vele csendesen,

Hogy hírt rólunk ne vihessen,

Vágd ki nyelvét és vedd a hollónak.»

A bakó tett, a hogy parancsolták. -
«Hogy urának ne írhasson
Betűíró kezét vágd le tőből.»
(Arcza, mintha volna kőből)
«Bánj vele, hogy fájjon neki, lassan!»

S még hogy szíve titkos dobbanása
Se mondja el azt a mit tud:
Sírt áss neki, abba temesd élve:
Oda vigye magával a mélybe
A veszélylyel terhes titkot....

*

Erdődy bán alszik Obreszkónál,
Kivül a magyar táborban.
Éber őrszem nem hall semmi hangot;
Csak a kósza szél barangol
S néha a kipányvázott mén horkan.

Erdődy bán álma nyughatatlan,
Titkos, ismerős szó híja:
«Én vagyok itt, Frankó, hű cseléded,
Ki ez órában szól véled.
Csak nyelve és keze-lába híjja.

Megcsonkítva, mélyen eltemetve
Csendes, néma halott lettem;
De míg veszélyben forog az ország
Hűségemet hozzá s hozzád, -
Jó a sír! - még abban sem felejttem.

Lóra bán! Az éj az ozmán napja:
A míg nyugton alszol itten,
Rajtad rombol Sátán Ozmán népe:
Menekülj.... Körül vagy véve....
Oltalmazzon - a ki él, - az Isten!...»

- Erdődy bán felszökött helyéből:
«Talpra gyorsan, magyar, horvát!»
- Sátán húszezer törökkel volt ott; ...
- Erdőd nem tűrt nevén foltot,
Szembeszállt... s szétverte, mind a polyvát.

Bábel.

I.

«Egy úr a földön, és az égben egy!
A többi aztán jobbágy, szolga, rab.
Határra mérve hogyha nincs a menny,
Osztatlanul a föld is egy darab.

Nimród király és bálványképinek
Osztálya könnyű: túl a csillagon
Bál isten kerek világ tied,
De rajta innen én magam lakom.

Tiéd minden, mi meghal; - az enyém
Minden, mi létrejő, mi születik,
Halál után neked szolgál a rab,
De énnekem a másik életig.

Tiéd az égi gyöngy, ezüst, arany:
A csillag és a nap, hold odafenn.
Enyim pedig, mint földi képedé,
Mit itt alant az álló föld terem.

Tiéd a nyílt virágszál illata,
Enyim a kéj, mit eltépése ad.
S hol a gyönyörnek szívet áldozunk,
Nekem jut a könny, néked a sohaj.

Te engem, - mondják, - sárból alkotál;
Aranyból alkotálak téged én:
Legszebb ophirjaim, szemek gyanánt,
Hogy láss velük, - szobrodnak engedém.

S hogy ott lehess, a hol uralkodol,
Egy tornyot építek az égbe fel.
Túl minden csillagon, a nap maga
Ha jó, térjen ki! és kerülje el!

Árnyéka a föld egyik szélitől,
A másikig hirdesse: egy az Úr!
A földön én, a meddig zöld a tér;
Te, meddig földet ér a menny-azur.»

II.

Nimród király szólott, s a mit ő kimonda,
Nem csak hallja a nép; érezni is szokta.
Kérdeni «miért ez?» vakmerő ki volna?
Meghajlik előtte, s teljesíti szótlan.

Megásták alapját a rémépületnek:
Végét meg nem érik, a kik ma születnek;
Nincsen ijász, a ki az egyik falától
A másikig birjon nyilat lőni által.

Nehéz kötömegek, hegyekből kitörve,
Száz kéztől emelten idomulnak körbe:
Tudósok elméje, rabmunkások karja
Feszül és kifárad, s újra feszül rajta.

S azután odajő a művészi véső,
S a betű, még ekkor csoda-uj találmány,
Két nevet s alakot örökít a késő
Utókor számára: a királyt s a bálványt.

Hemzseg az izzadó nép a szörnyű munkán,
Mint egy tarka hangyaboly, mely hegyet épít,
Nincsen pihenése a napnak lenyugtán,
Csillagfényénél fárad tovább késő éjig.

És hogy tartós legyen a kő ragasztéka,
Vérrel vegyítik fel, mely azt összetömje -
Férfi veritéke - s a hol nem elég a
Vér, hadd hulljon abba gyöngé asszony könyje.

A kalapács csattog; dal se' hangzik hozzá;
Kötél nyög, a csigák kereke csikorog;
Emberhang nem, csupán a gördült kő morog;
Sohajtság sem hangzik, mely sorsát átkozná.

Nimród szolgáinak nincsen élő szava,
Az ő munkájába beszélni nem szabad.
Aczéltáblára irt kemény törvénye ez:
- Rövid három parancs - «Hallgass, dolgozz', fizess».

III.

Elbusultan néz alá az Isten
Ifjú földre, melynek keble hő még
A melegtől, melyből vette létét,
Annyiszor megváltozott a föld már.

Óriások, hév mocsár lakói,
Szárnyas szörnyek, szótlan korcsszülöttek,
Elveszének szörnyű csontjaikkal
Tüzemésztett izzó föld ölébe.

Ujra támadt elfajult csodáknak
Nemzedékét elseperte a víz,
És lemosta őket földszinéről
Terméketlen meddő erdeikkel,
S méregillatu virágaikkal.

Most ez újabb faj, kit úgy neveznek:
«Isten képe!» milyen szép kívülről!
Adva néki arca, mely égre néző,
Adva néki sziv, mely égbe vágyó,
És az arcznak ész, erő a karnak.
És a szivbe oltva édes érzés,
Mennyből szállott: - «földiek szerelme».
Mily nemes lett ez - szerelme által!
Tud szeretni nőt, apát, fiúkat,
Testvért, jóltevőt, vitéz vezérét;
Még a holtak sirját is szeretni -
És szeretni nem levőt, - reményét.
- Még is legsilányabb földi féreg,
Mert bálványt imád és lánczokat hord.
Muljon ő is el, hová a többi?
Égnek őre, földvédő cherub szólt
Úr színéhez: «Oh uram ne rontsd el!
Alkotád és kedved megnyeré ez.
Rá lehellté, s élő lett belőle.
Másik ihletedtől, a mi pára
Állatoknál, lélek lett szivében.
Ihlesd őt még egyszer ajkaiddal,
És a lélek Isten-arczot ölt fel».
És az Úr még egyszer szállt a földre.
Rabnak indult tengő állatokból
Égre - és örökkön élni - méltó
Nagy, dicső és bátor fajt teremtni.

IV.

A puszta kövön a csillag alatt,
Fáradtan a sziklatöréstől
Alszik Mágok, a szelid arszlán.
Két karja aczél, de a szive galambé,
Álmába' se vét ura ellen.
Mellette a vasrúd, a melylyel a hegynek
Tépdeli sziklaszivét napokon át
És véres a válla az ostorütéstől.
Ostorütéstől a váll, a minek
Mint nád forog a keziben az aczél!
Távolban a holdsugártól előntve
Meglátszik a Bábel alakja.
A munka folyik pihenéstelenül.
De Mágok, a rest, meglopja az őrt,
S elvárja, míg alszik, hogy költse fel őt -
Nem hajnali fény, hanem ostor.

Mint álomi szózat az éj közepén,
Mint csillagesés ivülése,
Mint szélmoraj, a mi a földremegést
Titkon megelőzi, ne tudva, ne sejtve:
Jár végig a földön a mennyei szellem.

S ihletve az álmodozóra lehajlik.
«Kelj, álmodat hagyd el, a sziv fenekén,
Ébredjen a megnevezetlen erény:
A honszerelem. Legyen! Én akarom!
Szólj! Tégy! és ne remegd a halált».

V.

És Mágok fölkelt; szive uj vala.
A sziklazúzó szörnyü vasrudat
Vállára vetve, szétnézett körül.
A hajnal sáppadó sugárinál
Meglátta távol kéklő bérceit
A honnak, melyből rabként elhozák.
És érze édes fájdalmat szivén,
Mit megnövelni olyan jól esik,
Fájdalmat, a mi akkor boldogít
Legjobban, a mikor beléhalunk.
Fájdalmat, a mi nem hal meg velünk;
De él utánunk minden porszemünkben
És nemzedékről nemzedékre száll.
Meglátta távol honja bérceit.

S akkor leszállt és ment Bábel felé.
A néma sáppadt dolgozóknak ezre
Utat nyitott előtte, félve nézték
S látták, midőn megállta Bál előtt.

Bál szörnyű isten, szarva öklelő,
És teste széles, szája felnyitott:
Mindenki lássa, ölni mily erős
S elnyelni azt, kit ölt, mily természetes!
Két lába kigyó, jobb kezében egy
Halálfő, balban szívbevert szigony.
S hogy szörnyetegnek félelmesb legyen:
A rút csodának teste színarany.

És ott megállt Mágok a szörny előtt.
És szólt, az «élő csendet» felriasztva.

Bál, szörnyű rém, ha hallod szózatom,
Halld meg, Te nem vagy úr, csak sárdarab.
Halandó ember volt, ki alkotott.
Törendő érczcserép vagy tenmagad.
Elég a vér, mit érted áldozánk,
Elég a köny, s a férfi küzdelem.

Jól lakhatál, pihenj, s feledve légy.
Te nem vagy úr! Ormuzd az én uram,
Ki a napot választja lakhelyül,
E rémtorony, e szörnyű börtön itt
Nem a világgözép; túl a hegyen
Terül az ősi pusztá, az hazám
És én e pusztát, pusztá bár, imádom.
Téged pedig, te rút aranycsoda,
Lesujtalak. Ne égbe fel, hanem
A porba térj, a mely atyádfia.

S süvöltve szállt a súlyos érczdorong
S darabra törve hullt alá a szörny,
Fölszarvazott fejével rombolója
Lábához esve, a ki rátevé azt,
És úgy tekintte büszkén szerteszét.

Mint villám első csattanásira,
A bércek sorban végig visszazengnek
Eléb közelb, aztán mind távolabb.
Úgy dörge fel Mágok boszuszavára
A régen fojtva tartott jajkiáltás.
A néptömegnek néma ajka nyílt
És mindenik szólt a mi fájt szívének.
Szólt, a mi nyelvet anyjától tanult.
«Te nem vagy Isten; Jehova az úr,
És népe annak, népem, Izrael».
«Te nem vagy Isten: mert a Brahma az,
S hazám az Indus partja, nem Bábel».
«Te nem vagy Isten, áldott Isis az;
A földnek anyja, a ki gyermeket
Nem falja fel, hanem táplálni tudja.
S hazám a Nilus mentén Mizraim».
«Te por vagy, por vagy, por vagy! semmi más»
És mindegyik, ki szólt, meggázolá,
Míg por lett, a mi volt, rossz földi por.
És a kik olyan hosszan hallgatának:
Százféle nép, százféle szót emelt.
Egymás szavát nem érték: ám de egyet
Mégérte minden, azt, hogy a szerelem
Érzelmi közt legfensőbb, édesebb,
Szeretni egy hazát és nemzetet,
És e tudatnál pusztá lett Babel!

VI.

A por belepte Bábel romjait,
Nimród hírét benőtte vad bokor.
Midőn egyetlen ország volt a föld,
És egy úr rajta, rég elmúlt a kor.

A porrá tört Bált újra önteni
Kisértgeték a késő századok,
A sárga ércz, mit annyi nép imád,
Sok bálvány képiben feltámadott.
De a mi Bábel pusztulásakor
Lélekre hozta a nép ezreit,
Az istenihlet, a szent honszerelm,
Az mindig él, és mindig üdvezt.

A tiboldi vár.

Költői rajz.

Még ép a híd, még állnak a falak.
Még a moha nem zöldül a tetőn,
Kivülről nézve büszke uri lak,
Márvány a lépcső, érczből a redőny.

Még gömbölyű kavicscsal szórt az út
És a kavics közt emberek nyoma.
Sőt néha, hogyha a hir nem hazud,
Sétálni itt jár a vár asszonya.

És még is itt a vég. Kimondva rád
A kőfalak halála; lassu vész
Láthatlanul emészti a varázst,
A mit kövekből támaszt a művész.

Kopasz vén szolga nyitja a kaput,
Kíváncsi vendég hogyha jön. Szegény,
Itt láta ő is annyi szép napot,
S a várral együtt lett mogorva vén.

S elmondja sorra itt ez ősi vár
Minden zugának hír- emlékeit,
A bibor szőnyegek felett ki járt?
A sűrű barna folt ki vére itt?

Hűs termeken viszhangzik a beszéd,
Üres tornácokon úgy kong a hang,
Miként ha alvó rémek szerteszét
Ébredve mindent visszamondanak.

.....
.....

Ez itt a nagy ajtó, arany cifrák rajta,
Mind a két kilincsnek gyöngyház foglalatja,
Itt állt süvegelve úr és paraszt hajdan
A míg bebocsáták, ezen ajtón kívül. -
- Tessék fenntartani, mert most légvonal van.
Ember feje meghül.

Ebben a teremben tartották a törvényt
Jobbágyok perében; mind az egész környék
E várat uralta; abban a nagy könyvben
Tele mind a lapok kemény ítélettel. -
- Sárga már az írás, por belepte szörnyen,
Ne nyissuk őket fel. -

Törvényterem mellett rejtekajtós kamra:
Most már szakadozott szőnyeggel takarva.
Belül titokteljes homály susogása:
Szőnyegek suttognak, virágokkal tarkák. -
- Törvénytevő urak ezt a szobát tarták
Kegyelemosztásra.

Rejtett csigalépcső vezet csavarogva
Innen a magasabb úri csarnokokba:
Édes meglepetés, boldog titkok útja,
Melynek nyitját csak a várurak tudhatták, -
- Kár, hogy azt már mostan minden cseléd tudja,
S denevérek lakják. -

Fenn a pompás terem, rajta még a szőnyeg;
De a bíbor felett ronda pókok szőnek,
Hosszú láthatatlan szálakat eresztve,
Mikben a keresztül járók elakadnak. -
- Mintha mondanák, hogy mit jártok itt szerte
Hol a holtak laknak? -

Halhatatlan holtak, aranyos rámaikban
Aranyruhás rémek, kiknek szeme ránk van
Írányozva mindig hideg piros képpel. -
- Most is oly kevélyen tekintenek még le.
Haláluk után is az alacsony népre,
Miként néztek élve.

Itt a legelső ős, kezében a dárda,
Mely az ellen-vezér szívét általjárta.
Ő vala az első, ki honfoglaláskor
Zászlóját kitűző a Zoborra; ezért
Eredetére még előkelőbb százszor,
Miként Álmos vezér.

Mellette az első családalapító,
A ki e jószágot vérével szerezte,
Melle közepéből még kiáll a nyiltoll,
Mely szívét a harcban keresztül szegezte.
E szép uradalmat ő vevé meg drágán: -
- Piros vére árán. -

Túl felől a főpap, hosszú ősz szakálla,
Áldott emlékezet annak minden szála:
Az a pompás templom, melynek kettős tornya
Ide látszik, egykor ő általa épült.

Az a márvány emlék, mely hamvait nyomja,
Soha el nem évül.

Emitt három vitéz egymással egy sorba'
Vérengző csatában együtt hulltak porba.
Mind oly délczeg képek, mind oly ifju arcok.
Egy töről levágva, egyformán vitézek;
De kiknek halála megnyeré a harcot: -
- Győzve vérezének. -

Közbe egy-egy ékes bájos hölgy alakja.
Arcza halaványabb, miként patyolatja;
Két szeme lesütve, miként életében,
Ragyogását tartá csak a férj számára. -
- Az a tiszta gyöngysor illik igen szépen
Tiszta homlokára. -

Oh dicső elődi voltak e családnak!
(Vajon mit mondanak, ha most ide látnak?)
Hősök a csatában, bölcsek a tanácsban;
Mindenik ott hordja jelét érdemének.
Az egyiknél nagy könyv, másnál csatabárd van.
- Kár, hogy már nem élnek. -

Mikor tele a sziv, elhallgat az ember;
Hallgatva nyitunk be a másik terembe;
Ez a tánczterem volt, benne lenge árnyak,
Embertől nem hallott kísértet zenére
Földfeletti tánczot most is vigan járnak -
- El az útból félre!

Enyelg a török síp; csakhogy nem hallani:
Selyem suhogáskint csap felénk valami;
Rideg szekrényekben üres serleg csendül,
Áldomásra fogja tán a házi gazda?
Lankadt hárfa hurja hangtalanul pendül:
- Ki játszik most rajta? -

A négy széles falra széliben, hosszában
Művészien festve egy-egy kies táj van.
Mindenik kép egy-egy uri birtok rajza.
Tiboldoknak földje, ősökötöl keresve. -
- Most is megvannak még mind a négyen - rajzban
A négy falra festve. -

A négy falra festve négy kísértő tájkép:
Mind a négy idegen kezeire szállt rég. -
- Elhunyt birtokoknak falra festett árnya
Olyan szépen illik a családi szentek,
Hősök, alapítók dicső kép-sorába,
Kik előre mentek. -

Félre innen, félre, szellemek tánczolnak,
Szellemek, a kiknek könnyű volt az élet,
Kiket nem aggasztott soha sem a holnap.
Hadd tánczoljon odább a könnyelmű lélek,
Bút látna arcunkon a lengő kísértet
S haragudnék érte. -

Félve nyit a szolga a mellék szobába.
Miért ez oly sötét, miért tartják zárva?
Szívet fojt a válasz: bánja, a ki kérdé,
Ide van elzárva mindazok emléke,
A kiknek élete a családot sérté
S gyászos lőn a vége.

Ottan áll a delnő, fagyos, mint a márvány,
Ajka összeszíva, két szemében ármány.
Fekete hajfürte, fehér keble halmán
Hóra hullott kigyó. Félelem rá nézni!
- Mért szeme oly égő, mért arcza oly halvány,
Hogy a szív megérzi? -

Az a fehér kéz ott sötét munkát végze:
Unott férj számára mérget kevert mézbe,
Nyalánk ölebecske a titkot felfedte,
A halál italba bele torkoskodva.
Meggalt a nő. Ez a képe. Im mellette
Az eb most is ott van.

Haragos testvérek arczképe az tulnan,
A kik ott látszanak háttal elfordultan.
Egy anyának szíve szakadt meg miattuk,
Egy asszonyt szerettek, egymás vérit onták.
- A vérfoltot most is a padlón láthatjuk:
Soha fel nem mosták. -

S az ott a legeslegsötétebb zugolyban:
Férfi arcza, mint egy angyalé, csak olyan, -
Délczeg, és mosolygó, karcsú mint a nádszál,
Szeme szemérmesen lesütve mint szűznek.
- Hát te ifju délczeg bajnok mit hibáztál,
Hogy ide száműznek? -

Róbert ellen harczolt fegyverfogó kézzel,
Nem volt a szerencse a bajnok vitézzel.
Elveszté a harczot, de nem büszkeségét,
Önkényt őslakából száműzésbe méne,
Ottan elmúlt, elhalt, gyászban érte végét,
Ez volt szörnyü bűne.

Még egy ajtó nyilik, más terembe lépünk,
Puha szőnyeg felett nem hallatszik léptünk.
Itt már uj világ van; ifjabb kor divatja
Rendezé a termet pompás kényelemnek.

Minden, mi a testet édesen ringatja
És kedves a szemnek.

Rengő kerevetek selyemmel bevonva,
Kebleiket tárják kéjelgő álomra.
Alabástrom óra, aranyos, zománczos
Áll a mozaikkal kirakott asztalkán,
Mind a két mutató az egy órán áll most,
Dél- vagy éjfél után?

Régi s újabb bölcsek: Homér, Shakespeare szobra
Mezetlen tánczó nymphákkal egy sorba,
Közbe egy-egy ércz ló, egy kitömött páva,
Fali állványokon, üveges szekrényen;
Egymás satyrái, egymás mellett állva
Megférnek szerényen.

Czifraságnak valók, valamint a könyvtár,
Melyben díszkötésű könyvek állnak végig.
- Ott lehetnek. - Senki abba kulccsal nem jár.
Őket csak a pompás külsejükért nézik.
Ama jó könyvek ez aranyos kalitba'
Soh' se voltak nyitva.

Japán virágvedrek voltak nagyobb becsbe'
Bennök friss virág állt minden reggel, estve,
Friss virág bokréta, szép asszony kezéből
Harmattal leszedve, a mikor hajnallik.
Rég lehetett az már, a vedrek széléről
Asszú kóró hajlik.

Szép asszony se' szép már, virág se' terem már,
Az egész kastélyban senki rájuk nem vár,
Csak úgy szólnak róluk kénytelen, kelletlen,
A kik rég leveték már az emlék gondját,
Mint a kik egymásnak unalmas perczekben
Álmaikat mondják.

Hogy milyen élet volt! Milyen vidámság volt!
Hetekig sem jöttek ki a mulatságból.
Egyik mámorból a másikba rohanva,
Míg belefáradtak a gyönyörbe, kéjbe.
Méltán mondják, hogy ők a paradicsomba
Eljutottak élve.

Selyem függöny mögött látszik a hölgy képe,
Milyen szép lehetett ifju életébe'!
Tűz van a szemébe': olyan égető láng,
Sötét pillák alól a mint letekint ránk,
Hogy nem csodálkozunk, miként e vár maga
Elégett általa.

- Az ősi pompás vár, a tiboldi birtok,
E két mosolygó szem miket úgy elirtott,
E pirosuló szép ajk miket úgy lehelt szét,
E fehér kicsiny kéz miket úgy letépe! -
Senki sem hinné azt, ha nem látná: mily szép,
Mily bájos a képe.

Mellette a férfi, a nemes Tiboldok
Legközelebb sírba szállott utóda,
Alszik-e a sírban, lehet-e ott boldog?
Találkozott-e egy ősével azóta?

- Mosolyog az arczkép, büszke kihívóan,
Mint ki olyan jól van!

Hogyha érző szive van e festett képnek,
Mint fájhat neki, hogy onnan le nem léphet!
Mint fájhat neki ott egyre mosolyogni,
Hogy kezével arcját el nem takarhatja,
Hogy nem tud szeméből csordultig omolni
Könyei patakja!

S hogyha éjfélként azok oda által,
Amaz ősi képek ide elé állnak
S hideg rémes szóval elmondják előtte:
Ki mit tett, miért élt? ha béke vagy had volt,
Mi nyomot hagyott fenn? és mit szerze? - Hát te
Mit felelsz magadról?

- Mit felel magáról? Mit tud nekik szólni?
Kisértet hívásra mit tud válaszolni? -
«Mit ti drága vérrel, fáradsággal, észszel,
Hazafi érdemmel, takarékos kézzel
Szentelt bizományul bizton hagytatok rám,
Azt én elpazarlám».

«Elpazarlám könnyen, szórtam a világnak
És a hova szórtam, még csak meg se áldnak.
Átok volt, mit adtam, átok volt, mit vettem.
Férfiaknak lelke, asszonyok erénye
Drágán kel a földön; - hát még ott a mennyben
Ki számol meg érte?»

«Hogyha még utolsó volnék a családból,
Utolszor záródnék utánam a sírbolt!
De utánam sírnak a Tiboldi árvák,
Ősi hajlékukból miattam kizárva.
Kik már őseiktől mást sem öröklének,
Mint terhét a névnek».

Oh ha e kép látja, oh ha e kép tudja,
Milyen nyomorral küzd bujdosó utódja!
Milyen átkot vitt le magával a sírba,
Milyen szégyent hagyott neve mellé írva:

Kín neki ott állni e rámában fogva:
Folyvást mosolyogva....

... Az utolsó ajtó csattanása dördül,
Kilépünk a keblet szorító légkörből.
Nem jó lég van ott benn, nem jó ottan járni,
Nem való azoknak, kiknek forró vérük;
Alvó szellemekre jobb lesz azt bezárni
S nem vitázni velük.

Lassan majd leomlik, pusztulásra válva:
- Mindennek, a mi van, megvan a halála. -
A por és a férgek lassan megemésztik,
A mi porlandó volt; zivatar és zápor
Gyorsabb rémerővel pusztítani segítik,
Miből még nem vált por.

Elfoglalja a pók, penész és a moha,
Miket lebontogat az elmulás roha,
Menedéknek nézi a denevér fia,
Földi nedvességtől fal és oszlop kidől:
A mi még ellenáll, összeőröli a
Mindent evő idő....

Vagy pedig eljön a hideg szívű üzlet,
Magas kéményt rakat a torony helyébe,
Az ősi termekbe üstöt, szövőszéket
S lármás gépeivel szövet, fonat, főzet.
S alkot, - miben aztán kisértet sem járhat, -
A kastélyból gyárat.

*

Még ép a híd, még állnak a falak,
Még a moha nem zöldül a tetőn,
Még nem kisért a bántó gondolat,
Hogy az idő lassan mindent ledönt.

De megtanít, a mit tanulni kell,
Egy gondolatra a tiboldi vár:
Hazámnak ősi rende oh figyelj:
E szó elől hideg szívet ne zárj.

Nem kérünk tőled terhes áldozást,
Nem véredet, nem úri kincseid,
Nem hogy szokott kényelmedet ne lásd,
Hogy az előre küzködőt segítsd;

De kérjük azt, hogy tartsd meg önmagad:
Ki önmagát elveszni engedi,
Az áruló, ki nemzetet tagad,
S hamvát a föld nyugodtan nem fedi.

Te légy e földön úr, ezt kérjük im.
Szeresd a földet, mely urrá teve,
Legyen előtted szent az ősi cím.
És drága birtok őseid neve.

Kis emberek ha elpusztulnak is,
Nem érzeni. Támad helyükbe más;
De várakon ha fordul a paizs
Sírt az egész nemzet keserve ás.

Ha a tetőn kezd a ház omlani,
Ki tartja fönn az ősi nemzetet?
Ki fogja hírét, hangját hallani,
Hahogy belőle nagyja elveszett?...

Ezer év.

(Szavalta az írói segélyegylet hangversenyén
Jókainé 1867. ápril. 22-kén.)

Két évtized: - s betölt az ezredév,
Magyar nép életének ezrede.
Mondjuk: tiz százados tündéri álom;
Valóban átélt hosszú szent rege!

E föld egy színes szappanbuborék,
Története - bolygó színváltozás;
A mint egy szín a mást felváltja, az
Nép-eltűnés s új ország-támadás.

S e hab tűnő színváltozásait
Két szellemórjás nézi két felől:
Egyik teremt, éltet, megtart, szeret; -
Másik rombol, tagad, pusztít, gyűlöl.

Az Isten és az ördög. - Mély gyönyörrel
Szól Isten: «Nézd! e színes kis tekét
Lakják népmilliók. És mind e nép
Kéblében hordja élő Istenét!

Hazát teremt, s azért meghalni tud;
Erényt jutalmaz, bűnt megbünteti;
Tudást keres, s teremtés titkaig
Mélyiti le merész tekintetét;

Csodákat alkot; a világerőt
Szolgálni készíti, emléket szerez,
S hitével harczra hívja a halált;
Sírját tuléli, s Isten része lesz.»

Felel az ördög: «Mind ez tenműved: -
Teremtéd, - s tetszik őt megtartanod; -
S míg azt hiszed, hogy lelked adtad át
E fajnak, csupán védárnyad van ott.

Egy nemzetet megvéd a sokaság,
Mást védi tenger, bérczek, sivatag:
Egyik szolgálni tud, urkodni más.
És mind azért, hogy megmaradjanak.

De adj egy népet, mit nem véd rokon,
Tedd helyre, hol nem védi önkarod:
Sem tengerár, sem szirtek képiben,
Csupán az ősi lélekakarat.

És adj e népnek vaskemény szívet,
S e szívbe szikrát, szikrázó tüzet:
Nemes tüzet, hogy zsarnok ne legyen
S vas szívet, mely zsarnokot nem türend.

És akkor, hogy próbára tegyem én,
Egy ezredévre én kezembe add:
- Egy percz az néked - és e percz alatt
E nép elmulik s téged megtagad!»

Szólt Isten: «Itt a nép, próbáld meg őt!»
S kihozta bölcsőjéből a magyart,
És átadá, legyen próbálva itt,
Míg ezredév: - öröklét percze tart.

Vad napba-néző nép volt az: - merész
Önvérét vesztegetni untalan:
Kinek Istent az ég, hazát a föld
Még nem adott: hitetlen, hontalan.

Mint égő meteor, lángolva jött,
Országot gyújtó kedvtelésiben,
Az Isten rálehelte, mondá: «szeress!»
S az égő lángból lett honszerelem.

Vad, szörnyű indulat, ha féke nincs;
Közel, távol szomszédnak rettegés;
Szigetté lesz a hon, maga körül
Árasztva a kifolyt vér tengerét.

És e tenger előnti! - Nevetett
A daemon a veszélynek gyönyörén!
«Elmulik e nép önmagában is,
És össze őt még nem is én törém!»

De Isten rálehelte és monda szót:
«Ismerj meg engem!» és a büszke láng
Égetni megszűnt, lett belőle fény:
A hitnek fényét árasztó világ!

S két századon át küzde fényeért,
 Mit ronta mindig daemon balkeze:
 Folyt vér: a szél minden irányból
 Az uj nép ellen uj vész érkeze. -
 Nem veszté el. - Küzdeéből lett a hir;
 Vércsepptől zöldebb fű a sírokon:
 Veszélyből áldás, és közé törő
 Ellen fajából lett uj honrokon.
 Haragba jött a daemon, s bős dühvel
 Hő vérbe mártott szörnyü ujjait
 Végig söpré e nép történetén:
 «Isten szeme őt ne találja itt!»
 Hozott népirtó csordát ellene,
 Árt önte rá ki vérből, és ez árt
 Száraztani fölgyújtá városit,
 S oltásra hozta könyek záporát.
 Egyetlen jajkiáltás, egy halál!
 Egy nemzet hangja, mely kiirtatik!
 Nem hallik az föl csendes éjjelen
 A mérhetetlen égmagaslatig?
 Felhallik. - Isten szóla: «élj tovább!»
 S az eltiport nép ujra felvirult,
 Helyét betölté népek harcziban,
 S a hir beszélt nehéz csatáiról.
 Szabad lett és dicső. - E nép szive
 Egy dobbanás volt, hogy ha érezett,
 És hogyha tenni kellett, az egész
 Tudott emelni egyetlen kezet.
 A gyűlölés sötét nemtője szólt:
 «E fajt nem fogja másnak fegyvere;
 Támadjon ön keblében a viszály,
 S tulajdon villongása verje le!
 Testvér a testvért, a jobb kéz a balt
 Támadja meg! Imádja ellenét!
 Hadd ostromolja egymás templomát,
 S Istent csufolva hulljon szét e nép!»
 S az átok méregmagva megfogant.
 Harczolt a nemzet önfiaival;
 Hol mind a két fél vesztes egyaránt,
 S a győzelmesnek gyász a diadal.
 - Még ez sem törte őt le; - vére folyt,
 De hire nőtt; s ha tűzbe hányaték,
 Ott is tanubizonyságot teve:
 Hogy nemes ércz, mely tűzben meg nem ég.

Sátán irigyen bánta rossz művét:
 «E szikla-nép kifog minden halálon:
 Más nemtő lássa hát kimulni őt:
 Pusztítsa el a lassu, kába álom.
 Ugy muljon el mint sír márványiról
 Avult írás lassankint elenyész,
 Idők mohája, rozsdá törli el,
 Nem bántja tűz, vas, - csupán a penész.»
 S jött a hizelgő lassu kábulat,
 Mely a magyar szivét elringatá:
 Feledni tudta multját; szenderén
 Magát önellenének álmodá.
 S mélyen szunnyadva, elhagyá magát,
 Fogyott, megolvadt, mássá alakult:
 Nem látta meg nagy őseit, kik ott
 Körüle lengtek gyászos árnyakul.
 Feledte nyelvét, ős szokásait,
 Gúnyt űze abból, a mért apja halt.
 Oltárán más istennek áldozott;
 S tor-asztalnak vevé a ravatalt.
 Nevette azt, mért annyi sziv szakadt,
 Elesküvé hazája szent nevét!
 - Ur Isten! bűnül fel ne ródd neki:
 Hiszen csak álmodott, míg ezt tevél!
 Isten szemébe köny gyült, látva őt.
 Öngyilkosoknál veszve a malaszt:
 Ki életéről önmaga lemond,
 Többé az ég sem szabadítja azt.
 S Isten szeméből földre hullt a köny,
 S Isten könnyéből költő támadott,
 S a költő fájó éneklésre
 Fölébredett az alvó tetszhalott.
 S széttörte rárakott bilincseit;
 Körültekinte, és lelkébe tért;
 Magasan járt a nap: - fizetni kell
 Egy átaludt századnak bűneért.
 S e népet látta Isten küzdeni,
 Sietni elmulasztott év után,
 Előhaladt nagy nemzetek között
 Versenybe szállni nagy szellemtusán.
 A halhatlanság csarnokába visz
 E föld színéről nem egy angyal-ut: -
 E nép egyenlő hévvel bírta meg
 A kardot, lantot, ásót és gyalut.

És győze minddel! - S akkor összetépték,
Nem egy, de minden ördög törte le.
És aztán eltemették, mélyen is,
Kardját, lantját, elhantolák vele.
Oh ezred évnek végső százada!
Anyáknak néztünk, s mostohánk levél!
Hittük: aranykor kezdő napja léssz;
S te azt mondád: «az utolsó levél!»
De hogyha Isten elfordította is
Arczát, utána törtek sóhajink;
S ha «ő» nem szállt közénk, fölmentenek
Hozzá követekül martyrjaink.
És látta Isten, hogy e hon fia
A tulvilágon is hazát szeret,
S e honnak itt, melyen hamvát hagyá,
Még ottan is könyörg uj életet.
Hogy nincsen nyugta még a sirba' sem:
Hogy csörren kardja, pendül lantja ott;
Hogy siró nemzetének népivel
Együtt sir ezer millió halott!
S még egyszer szólt az Ur: «Föltámadás!»
S a szellem újra élő arcot ölt.
Két évtized még, és az ezredév,
Kisértetek nehéz harcza betölt.
A végső két legsúlyosb évtized,
Mely minden titkát megpróbálja majd:
Hogyan teremtsen ujra, vagy hogyan
Temesse el örökre a magyart?
E hon felett egy végső nagy csatát
Egy Isten és egy daemon küzdenek:
Magyar nemzet! melyik részére állj?
Határozd el magad, és ne remegj!

A mármarosi vig asszonyok.

Átkozott kaszinó! fertelmes klubbok,
Kik az asszonyoktól férjeket elloptok,
A kik ott napestig ütik a tarokkot,
S haza jövet mást nem kérnek, csak schlafrokkot.
Orrcsavaró pipafüsttől bepáczolva,
Megjön, s keserűen fekszik a vaczokba,
Politizálástól berekedt és bágyadt,
Nagyokat ásitni érez szörnyű vágyat,
S ha vesztett a négyszín dámákon sok makszit:

A szegény ártatlan hitvesre haragszik!
Dul full! zsörtölődik, konyhapénzt felhányja
«Hogy milyen sok elmegy! A férj nem pénzbánya!»
Még fekvő is morog. Szép szóért letorkol.
Örül rajt az asszony, ha már egyszer horkol.
S mind annak okai kaszinók és klubbok,
Hogy jó emberekből lesznek medvék, lumpok.
Még az az olasz is veszett vón' halálba,
A ki a kaszinó nevét kitalálta!

- - - - -

No de hát akció reakciót teremt,
S ha már úgy intézte náluk a ferde rend,
A míg a férj klubboz, addig a menyecskék
Rendeznek maguk közt vidám kávé-estélyt.
Beszélnek divatról, a belgazdaságról,
Szomszédból áthallott nagy háborúságról,
Kinek milyen baja van szakácsnéjával,
Csélcsep szobalányra dajka miket rávall?
Hogy milyen hosszú lesz az idén a farsang;
Nem lesz benne részünk, nem adja a kaszszánk.
Sok elment az idén a korteskedésre,
Az ember csak mostan veszi lassan észre.
Erről bekapnak a politizálásba,
Egynek jobban, másnak balon az állása.
Egyik deákpárti, másik tiszapárti,
Véget a vitának vet czapári pártie.
Jár a «frische viere» (Hej de vennénk hírét,
Ha mást is lehetne kérni «frische vierét!»)
S ha egymástól tíz husz krajczárt így elnyertek,
Itt a jó özsonna «kedveseim, jertek!»
Az illatos kávé, s a drága bival-tej
Sok szívet felderít, s sok bánatot hajt el.
Kávét az asszonytól ne irigyeljétek,
Hisz annak az «vigasz, orvosság és éték.»
Kávé után pedig egy kis jó pecsenye,
Egy kis hurka, kolbász, s más gyöngye csemege;
Végül, - hogy esnék rá egy kis jó bakator?
Mondják: ez az, a mi gyomrot belakatól.
Férfiorvosság ez. Milyen a quaterka?
S biztatgatják egymást Juczi, Náncsi, Terka.
Szopogatják a bort, mit Juliska hozott,
Nagyokat borzadva: «de rossz az átkozott.»
«Nem tudnám mondani, mi volna benn' a jó?»
(Pedig úgy csúfolják, hogy «konty alá-való.»)
S a lángbakatornak, mit szürcsölve szív be,
Édes melege átmegy az asszonyszívbe.
Van nevetés, kacaj és kitörő jó kedv,
Minden semmiség megnevetteti őket.
Maguk sem tudják már, mért van oly jó kedvük?

Denique nagyon jól elmulatnak együtt.
Tánczra kerekedés talpuk csiklandozná,
- Csakhogy se muzsika, se tánczos nincs hozzá.

- - - - -

Hallga mi szól ott künn? A biz egy kintorna!
Boldog Csaszlauból hát ezt itt mi hordja?
Hogy maradt meg «ez egy» e muzsikaszernak,
S nem fogták el utban Beczirkszkomiszernek?
A biz a pitvarban helyt foglal magának,
S csavarja farkát négy lábu orgonának,
S kezdi a mint illik a Rákóczy marson.
Kutyák ugatása rettentőn felharsan;
Mitől félnek olyan nagyon? (Egy se kustol)
A muzsikától-e vagy a muzsikustól?
«Be kell híni azt a werklis!» mondja Julcsa.
Werklin sem tánczoltunk még! A lesz a furcsa.
S behíják a werklis. Hisz nagy nyereség ez,
A ki egy magában egész bandát végez.
Hátán tudománya, a négyszögü duda,
Abban polka, csárdás, s minden nótát tud a!
Friss vérü menyecskék gyorsan asztalt, széket,
Félretakarítanak, helytágítás végett,
Kintornát az ajtó elébe rendelték,
Hogy be ne jöhessen rajt hivatlan vendég,
«No most mutasd, mit tudsz?» A werklis rárántja,
Négy menyecske: két pár, viszi egymást tánczba.
Asszony az asszonynyal tánczol szoba hosszat,
A melyik a férfi, rikkant s kontyához kap.
«Hogy volt, hogy?»-ot kiált, egymást átkarolja,
Mégpörget, mártogat, soh'se láttunk olyat!
Suhogó víganó repül jobbra balra,
Levert csésze, tányér bizony kárát vallja.
Olyan port vernek, hogy alig látnak benne,
Ha valaki látná őket most, szép lenne!
A nagy pornak is de meglelik a nyitját,
Hogy kimenjen, egyik ablakot kinyitják,
És tovább tánczolnak, nem fáradnak ők el.
S ugyan nem gondolnak a klubban levőkkel?
Pedig hát csak asszony lejt asszonynyal szembe,
S mit ér két homogén szívnek rokonszenve?
- A csárdás ment, a hogy ment; de már a polkát,
Párnak összefűzve roszaabbul tánczolták.
El-elfelejtette a ki volt a férfi,
Hogy neki kellene a tánczot vezérlni,
Térd össze ütődött, táncz összezavarult,
Előre meg hátra ment minden badarul.
Héj nem ér ez semmit, a férfi csak férfi!
Istenigazában tánczolni az érti.
Csak «egy» férfi volna! sanda, rücskös volna;

Az egész multság csak mindjárt más volna!

- - - - -
Hát ez itt micsoda? Maga a kintornás!
Czifferblattja ugyan nem valami formás,
Mert pisze az orra, a szeme meg kancsal,
De a hol maga van, minden férfi angyal.
«Gyer elő kintornás! Ne húzd, hanem járjad!
Szolgáld meg tánczoddal most a honorárjad.»
Juczi megragadja a kintorna nyelét,
S Náncsival tánczba megy a muzsikus cseléd;
S míg egyik menyecske a werklit csavarja:
Forgatja a werklit a többiek karja.

- - - - -
Szeme szája eláll a jámbor művészek,
Karjaira jutva tündéri szélvésznek,
Hisz ez több, mint elég, minden dicsőségül,
Ugy megforgatják, hogy a feje is szédül.
Náncsi elereszti, Terka odábrántja
A szussza elmarad, szétmegy minden pántja;
S egyre viszik odább, a szeme kimered,
Nyelvét kiejti, lát egy helyett ezeret.
«Gnä Frá! A werklissel így bänni nem illik!
Hisz ezek már nem nők! Hiszen ezek villik!»
Villik az ördögöt! Van itt elég «termet,»
Ha lábadra toppant, jaj a tyúkszednek!
Csak úgy döng alattuk a megrengett palló.
Széllel-béllelt tánczos, se látó se halló!

- - - - -
Egy percnyi szünet lett. Változik a nóta,
A werklis pihenni sem állt meg azóta.
De most, a mint senki sem ragadja nyakon,
Utczu kimenekül a nyitott ablakon.
S azzal vesd el magad! Ott hagyva kintornát
S a négy szép menyecskét, fut árkon bokron át.
Azok csak későre veszik észre híját,
Annál jobban nyargal, mentül jobban híják,
Kiabálhatnak már utána: «jer ide!»
Világgá szalad a jámbor ijedtibe.

- - - - -
A tánczos elfutott; hát vigye a kánya!
De mit csináljon most az ember leánya
Itt maradt werklivel! Mit tévők legyenek
Orpheus lantjával a szép kegyetlenek?
Férjnek utjában lesz a kinjában-zengő,
S bámulva kérdendi: «Hát e mi a menkö?»
Mit mondjanak neki? «Négy lába van neki?
Magától jött ide, s aztán nem mene ki?»
Nosza nyargoncz menjen mind lóhalálába
Futott werklis után, kit hogy vihet lába!

Csipjék el, fogják el, hozzák ide vissza,
A ki elfoghatja, az árát megiszsa!
- Elcsipik, elfogják, - visszahozzák épen:
Könyörögnek neki mindenféleképen,
Etetik-itatják, csak ki ne beszélje,
- A mi vele történt - a világba széljel;
Megtömik zsebeit elemozsinával,
Drága töpörtyűvel, finom pogácsával.
Adnak neki végre annyit apró pénzbül,
A mennyi csak telik otthon a tejpénzbül.
És becsületszavát (no az nem ér semmit)
De hitét veszik, hogy nem beszél ki semmit!
Werklis elégült volt ezen kis concertért.
De felfogadta, hogy ide vissza nem tér.
Vette a dudáját és kereket ódott.
- Tudja patvar, hogyan? Mégis kitudódott.

Aben Chamot és Yóta.

Aben Chamot, a mór lovag
Győzelmes hadból tér meg,
Nyergét zsákmányul terhelik
Hősökrül tépett érmek.
Megvívta Royas várát.
Levágta őrvitézeit,
Nem kért egy sem kegyelmet.
Rom lett a vár és temető
Midőn alóla elment.
Hirnők jó rája szemközt.
«Óh hős Aben Chamot lovag!
Mit használ diadalmad?
Levágnod Royas őreit,
Bástyáit elfoglalnod?
Mit ér a kincs, a zsákmány!
Ten váradat rohanta meg
Don Fernando d'Atoya,
Néped levágta: én vagyok
Utolsó hirmondója.
Nézd ottan füstöl a rom.
Hagyján a vár, hagyján a kincs
De elrabolta hölgyed.
Most fuss lovag, és érd utol,
Hogy rablóját megöljed.
Nézd ottan porzik a nyom.»

II.

Aben Chamot elszórja mind
Nyergéből zsákmány-terhét,
Fényes boglár és drága gyöngy
A pusztában hever szét.
Repül a mén a síkon.

Pánczélba' van a portugál,
Aczélcsojtárba' méne,
Szélvész a mór, ki lenne az,
A kit utol ne érne?
«Állj Fernando d' Atoya!»

Nyilaktól cseng a vért, sisak,
A portugal kaczagja.
Aczél testét, érczhomlokát
Nem járja lándzsa, szablya.
«Mi a sziklának a szél?»

Vitéz csoportja közepett.
Vágtat Fernand előre,
Nyergében átkarolva ül
Aben Chamot szép nője,
A halvány arczu Yóta.

«Aben Chamot, férjem, uram!
Ne hagyd elvinni nődet.
Aczélvitéz vitt fogva el,
Most tüntesd hős erődet.
Villám légy, hogy ha ő vas!»

«Szép Yótám, hölgyem, édenem,
Egemben égő csillag.
Nem vesztelek, nem hagylak el,
Vagy itten visszavívlak,
Vagy meghalok előtted.»

«Könnyü a szó, Aben Chamot,
Hanyadszor esküvéd el,
Ha csókért tetted: kivülem
Nincsen számodra élet.
S most is csak szólsz; de nem téssz.

Üres beszéd a férfi szó,
Ha mondja: meghal érted.
E szót csak asszony tartja meg! -
Te vedd hátadra vérted:
Én meghalok magamban.»

Nem szól a mór: egy félczipőt
 Egyik lábáról elvesz.
 Arany himzéstől gyöngytől az
 És drágakőtől terhes,
 S azt Yótának hajítja.
 Mint célba lőtt nyíl, úgy talál
 Az Yótának ölébe.
 Bár inkább nyíl lett volna az.
 Nem inkább megölnéd-e?
 Szent zálog ez a mórnál.
 «A mily igaz, hogy e czipőt
 Ölébe áthajítám,
 Olyan igaz, hogy meghalok,
 Ha ki nem szabadítám.»
 S cseng, vérten, pajzson kardja.
 «Aben Chamot ne félj, jövel!»
 Cseng halvány Yóta hangja.
 Aczélsisak rostély mögül
 Szól elrabló lovagja.
 «Óh mért irtózol tőlem?
 Mit sirsz a férjen? Ő pogány.
 Pokolra vinne téged.
 Engem szeress: férjed leszek
 S az égben üdvösséged.
 Szebb, jobb vagyok, miként ő.»
 «Mit én tudom? susog a nő.
 Ördöggént néz aczélfőd.
 Vas szájad, két szemed üreg,
 Nem láttam ilyen élet.
 Belül lehetsz a sátán.»
 «Lásd hát szemem,» mond a lovag.
 S félrostélyát kinyitja.
 «Ah mint ragyog!» pirul a nő
 És arcát elfordítja.
 «Ne nézz rám, mert megigézszt!
 Szebb két szemed, miként övé!
 De édes ajka néki,
 Selyem szakállá mint a szén! -
 Nem tud csókolni senki
 Ugy, a hogy Aben csókol.»
 Sisakrostély alsó felét
 Fernando lebocsátja.
 «Ah mily dicső arc, mily merész!»
 Elbűvölten kiáltja
 Szép Yóta őt ölelve.

«Hadd lássalak, hadd nézzelek,
Mig csókom elhalmozna.»
Egy nyíl repül, halált hoz az
Nyílt résen át orozva.
Halálcsók volt az Fernand!

Mézes szavakkal így a nő
Szól Fernandnak hizelgve,
A mig nyílat küldi reá
Aben Chamot idegje,
S torkán üté keresztül.

Fernand lehull; a nő kiált:
«Ki vágy hát birni szivem?
Vezér ki lesz, azé vagyok!»
Egyszerre szólnak tizen:
«Enyim legyen a szép nő!»

S szép nő miatt a portugál
Hősnép egymásra támad.
Aben Chamot segít nekik.
S a felbőszült csatában
Szép Yóta megmenekszik.

III.

Aben Chamot mit veszte, mind
Kétszerte vissza nyerte.
Két vára, kincses városa
S két világrészben serge.
Csak nője egy: szép Yóta.

Mi a szép élet? Szerelem, -
Imádott hölgy karában.
Mi a szép élet? küzdelem
Diadalmas csatában.
A végén hős halállal.

Nagy volt a harcz, Aben Chamot
Guadalquivirnak partján
Napestig hősleg harczola.
A harcznak alkonyatján
Őt várja nője Yóta.

Győzelmes ütközetből el
Paizson hozzák a férjet,
Eddig szerette Yóta őt,
Ezután majd a férgek;
Aben Chamot megölve!

Nem úgy! Szól halvány Yóta. Nem,
Ott is csak én öllelek,
Hideg a sir, hideg a férj.
Én is veled megyek le.
Ott is tied lesz Yóta!

Kit úgy szeretted, egyfelől
Melletted fekszik kardod,
Másikfelől, ki szeretett
Palástoddal takard ott.
Aczéodat és nődet.

Ezüst koporsót, tágasat,
Hogy ketten beleférjünk.
Márványlapon aranybetű
Panaszkodják mi értünk,
Mindkettőnkért azon lap.

Véssétek föl e kőbe majd:
A kik hiven szerettek
Együtt meghaltak, a midőn
Már együtt nem élhettek:
Aben Chamot és Yóta.

Holt költő szerelme.

Zeng a liget a csalogány dalain:
Mélázza a völgyi tilinkót;
A bércki patak csókdossa szeliden
A rózsafüzért, a habokba leringót;
Langy szellet a bokrot, a méh a virágot:
«Hát mink én édenem üdve, világom,
Meg nem csókoljuk-e egymást?

Hát mink meg nem csókoljuk-e egymást?
Én? - és Te? meg Ő? - Háromszivü egység!
Szép hölgyem ölen nevető kicsinyem,
Óh kérlek! óh kérlek az égre, neved még!
Lantom szerelemre felajzva remeg:
Hadd énekelem meg gyermekemet! -
- Szerelmi dalt a fiamhoz!»

«Hadd zengjek dalt a fiamhoz. -
Nem tudja, mi az még? - Dajkadana!
Majd hogyha megérti, szívébe bevésse
Ah annyival édesebb ajkad, anya.
Elmondd neki, apja ki volt, hova lett?
Mily boldogul élt, a mig élt, te veled,
Nőm. - Özvegyem tán, mire hull a levél.

Tán özvegyem, a mire hull a levél!

Óh mondsza, felejteni tudsz-e te engem?

- Olcsó a halál, hova engemet hinak. -

Majd meghal-e nálad is árva szerelmem?

- 'Óh nem, nem, örökkön örökre soha!

Ha téged a sir rabol el, mi oda

Mindketten e sirba leszállunk...'»

«Olcsó a halál, hova engemet hinak!»

A harcz mezején rendet a ki vág,

Nem válogat az, nem hallgat imára,

Nem nézi, ki a tövis és a virág?

Kit fed feledés moha, hol kimulék?

S kit vesz föl a hir ege, csillagul ég!

Nem hangszerre lant a halálnak...

Ám harczy robaj, dobogó paripák,

Bőszült tömegek vihar-átka!

Vérnász, hol a csókokat osztja a vas,

S a sir hideg férge a mátká;

Jajszóknak kardala! - Tüzi harang! -

- És közbe', ha csend marad, pendül a lant.

S azt mondja: «előre, halálba!»

«Már nyugszik a harcz,» károgja busan

Lombhagyta juharról a holló.

«A vér mezején nincs több aratás;

Már mind lekaszálván a tarló...»

- 'Gyászhiernőke harczy mezőnek! izend meg:

Hol bajnokom? Hol van a hős, a ki zengett?

Szólj! hol van a férj, a kit úgy szereték?'

Holló felel: Úgy ketten szereténk őt!

Sok deli hős indula szavára;

- 'Dus lakomám nekem és fiaimnak...

Én megsiratom; te ne várjad!

Száz közt ő legalul fektetten

Alszik - Gyászoljuk meg a hőst mink ketten.

Én holtig. - Az uj nászéjig az özvegy...'

Uj nászéjig az özvegyi fátyolt,

Oly lenge lepelt, eltépi a szél.

A férfi vigaszba' mi láng, mi varázs van!

S az asszonyi szív, az hajh nem aczél!

- A holtnak az álmot! A szívnek öröm kell!

Nem félt a halott! Szép lepke, te röpkedj,

Majd ha a nászzene tánczra hevít!

Nászzene hangjainál repül a pár:

Uj szerető karján deli asszony;

A tarka füzér, a menyasszonyi disz

Leng fürteiről kigyózva le hosszan.

S még boldogabb óra, mely eljön a csenddel:

Ajkat, szemet édesen elcsuk a szender;

Csak két szív dobogása beszél...

- - Csak két szív dobogása beszél...

Hát ott ama harmadik: sirbeli rém?

Csontfő, koszorus kalpag fővege,

Sirbolti világ fénylik szemürén,

Ott szive fölött a koronátlan

Ország czimer, - éppen e helyen át van

Lőve: mutatja a felbuzogó vér...

És szól, nem az ajk, hanem a vérző seb:

«Én édenem üdve, világom!

Mint várlak régen epedve lakomba!

Neked és kicsinyemnek vetve az ágyom:

Hármunknak elég. Nem költ ki se zajjal.

Jó hosszú az éj ott, meszsi a hajnal,

Éjfél az idő, jer alunni hivem!

Jer vélem alunni lakomba! mi szép az!

Zöld bársony a domboru kúp födele

Átszőve virággal, - arany, hiacint,

Tarka kavicsmozaik belseje

És butora, - halld én boldogságom!

Legdrágább csont a világon:

Hős fiak csontkoponyája merőn...»

‘Csontkoponya! - Te nem Ő vagy! - Ereszsz el!

Férjem soha nem voltál. - Idegen!

Arczod nem övé. - Nem láttalak én. -

Hagyj nyugtot - eredj sirodba - nekem!’

- A rém koponyája nevet: «Hahahá!

Tréfás a világ szörnyen od’ alá!

Szép asszony, ime igazad van.»

«Sok társam e házban. Együtt mi lakunk; -

Nem leltem az arczom; téved a kéz;

Ám visszamegyek s majd meglelem azt:

A válogatás ott bármi nehéz;

S majd visszajövök, ha valódi fejem

A sok koponyák sora közt kilelem.»

Szól s eltűnik a siri álom.

És megjelen újra, megtartja az éjfélt:

Elmondja, mit álmodik ember a sirban?

Elmondja, hogy élnek a holtak alatt?

Rég elfeledettet: a multba mi hir van?

Hajdankori kéjt, - porlepte reményit; -

És zengi szerelmi dalát, ama régít. -

Ő az! - Csak feje nem. - Az a másé. -

Mind másnak az arcza, mit elhoz alantól:

Álarczai száma tömérdek:

Van vén, - fiatal, - komorabb, szelidebb;

Kik mind a közös nagy üregbe befértek.

És hija nejét, s szerette fiát,

Nő, gyermek, álmából ijedve, kiált,

'Nem! Te nem Ő vagy! Nem megyek én!

És hija nejét és gyermekit is

Husz évig a rém szakadatlan,

Sirján a tövis megtépi, ha kél,

És öltönye mind szakadottabb;

Majd árnya csupán a régi alaknak:

Fénytünemény, odavetve falakra,

S még egyre susog: «óh jertek oda!»

Ősz asszony lesz a nő, vén ifju a gyermek:

Élő váz, ki az életet unja;

Kín látni anyának! - A szíve beteg,

A szíve nehéz; ez a földre levonja;

'Oh leld igaz arczodat meg valahára!

Nem rettegi éjjeli jöttödet, várja,

Várja sóhajtva az asszony, a gyermek.'

S felkölti szerelme hívása az alvót,

És megjelen éjféli óra előtt: -

Ugy tündököl arcza, merész szeme villan,

És ajka mosolyg, a miként azelőtt.

Kard s lant keziben. - Eldobja magától, -

Más dolga! Szeretve karolja ma által

A gyermeket és az anyát.

És elviszi őket messze magával,

Hol háza fölött szép zöld a földél.

A rózsabokor rajt őszeborul,

S hullatja viragit hamva fölé...

- Elvitte magával mind, mi övé volt,

S most kezd csak alunni nyugodtan a rég holt.

Mig fenn magas égen csillaga ég!

S zeng a csalogány a tavasz ligetén. -

Költőnk dala sir pásztorfurulyából. -

Villámaival csókolja meg egymást

Két felleg az alkonyi égen távol. -

Nem dörg: méh döng a virágon...

Lenn sűg a halott: «Szűm üdve, világom,

Csókoljuk örökre mi egymást!»

Hypparata.

Alcibiádot elhagyá neje,
Haza futott apjához Hyppiáshoz
És válópert indított férje ellen.

Az archonok gyűlése szembesíté
A vádlottat s a vádoló felet.

Felszólításra Hypparata asszony
(Szép volt és ifju a menyecske még;
De éles nyelvű, a mint látni fogjuk)
Elébb kisírva kedvire magát,
Hozzáfogott a bűnrovás zöméhez
S meg sem pihent míg el nem végezé,
A bűnlajstrom pedig hosszú vala.

Kezdték a pénzen. Alcibiades
Marokkal szórja mindenütt a pénzt,
De bezzeg otthon annál zsugoribb.
Ő a kocsmában cyprusit iszik,
S az asszonynak marad a barna lé,
Minőt a spartai inségesek
Szürcsölnek a leves intézetekben.
Sajnál egy sandáltalpat a nejétől,
Pedig maga Apelles suszterénél
Dolgoztat! Milyen ócska ez a chlamys!
Ki is megy már Athenben a divatból
S nem hordják másutt, csak Beotiában
De hogyha újat vesz, felhányatik.
A férj nem ad csalánszövetre sem.
S a gyermekét mezitláb hagyja járni,
Nejét mulatságokba nem viszi,
Aristophanes új darabjait
Még egyszer sem mutatta meg neki.
Itt járt nem rég a hires Ibicus
És hangversenyt adott. Elvitte tán?
Dehogy vitte! Mind azzal biztatá:
Majd Delphiben meglátja. Hát pedig
Az útban Ibicust agyonverék,
Zsiványok, vagy irigy criticusok.
- Aztán goromba: úgy beszél nejével,
A hogy Athenben nem, csak Baktriában
Beszélnek és csupán a myrmidonok.
Cselédre hogyha zsémbel a neje,
Biblisnak fogja pártját, a leánynak.
Lencsét, babot s más tisztességes ételt
Meg nem eszi! Azt mondja: jobbat ett
Otthon a boldogult édes mamánál,
Mit hallani egy asszonynak: halál!
S hát még az, a mikor káromkodik!

Pedig mindig teszi, ha vesz a koczkán,
Olyankor a házat majd felveszi.
Elkezdve Zeüszön s jó Hermeszen,
Le mind egész szegény Herákleszig
De még Pallasz sem megy ki szárazon,
Ugy szidja mind az apja lelküket
Hogy azt irtózat végig hallani.
Csak egynek áldozik: Idaliának.
No Aphrodite nem panaszkodik;
Libatioival mert nem fukar.
Bezzeg tud itt nagylelkűt játszani!
De nem a házi oltárok mögött. -
Egyik nap Arsinoé, másikon
Chloris, Zephissa, Elpinice!
S ki tudná a nevét mindannyinak?
Mindennap új család tanujele!
Nem régen is a bőrvéből egy
Kis obelisztk pottyant véletlenül ki,
Tele firkálva hieroglyphokkal,
Melyek rejtélye meg nem érthető,
De egy némely izé elárulá,
Hogy azt nem írhatá más mint, Lais,
Sőt rajtakapták, hogy Phrynének egy
Chignonja a gallérjához ragadt
S a purpurától, a mivel Zoe
Kendőzi arczát, inge színt kapott.
S még a féltékenyt játsza itthon ő,
Nejének másra nézni sem szabad,
Mert van csetepaté, ha rajtakapják.
Pedig Diána légyen a tanú,
Hogy Thersitesre ő nem is kacsintott,
Még is haeterának szidá miatta
S képes nejét Sapphotul féltetni!
Szóval: Alcibiad egy szörnyeteg!

Mi védelem van e szavakra vádlott?
Kérdé az archon a deli vitézt.

Alcibiad mind erre válaszul
Nyalábra kapta perlő hitvesét.
Megcsókolá jobbrul, balrul, középen
S aztán ölében elvivé haza
Az archonok s a nép bámulatára.
S ezzel a válópernek vége lett.

A király és bolondja.

A Boldogasszonykép előtt
Térdel vezeklőn a király:
Lajos, kinek neve előtt
Ép a XI-ik áll.

A kápolnában senki sincs
Rajta kívül, csak a bolond:
Attul ugyan nem féltheti,
A mit a szent előtt kimond.

Bolond az, bamba és hülye.
Pofája torz és háta púp.
A lelke is, miként majom-
Koponyája, olyan lapult.

Ezért szereti a király:
Hogy magányában valahol
Egy embert lát maga körül,
Ki ott nyüzsög és kalatyol;

Hosszszuképü kísértetet
Arczfintorával elriaszt,
S mikor a «semmi» sír - sohajt,
Kaczajával elveri azt.

Templomba is (legjobban ott
Fél a király;) őt elviszi:
S míg a király imádkozik,
Mellé guggol Bohó Misi -

És a szétszedett olvasó
Gyöngyével a márványlapon
Játszik röhögve «kökapóst»
Az oktalan emberbarom.

Térdét koptatva a király.
Körül csúszmászsa az oltárt:
Minden lépcsőt megcsókolva,
Gyónogatja bűnös voltát.

Összekulcsolt keze közé
Szoritja szurtos süvegét:
Rajt a védszent ólomképe,
S fetish és amulét egyéb.

«Óh drága jó kisasszonykám,
Barátnécskám, szerelmeckém,
Légy irgalmas, ne gyönyörködj
Te barátodnak elestén.»

«Csináld ki, hogy megbocsásson
A jó Isten: Te rád hallgat;
Gyakoroljon a kedvedért
Velem bűnössel irgalmat!»

«- Én megölettem öcsémet, -
Ki oly vitéz volt, oly deli,
Mint a mily ferde én vagyok
És hibákkal teljesteli.»

«Megölettem gyönyörének
Legédesebb mámorában,
S gyönyörködtem lassú méreg
Hosszan élő hatásában.»

«Oh! A haja mind kihullott!
És kezéről a körmei;
Foga is mind! Ételt, italt
Ugy kellett belé tölteni!»

«De Istenem! Mit tehettem?
Féltém tőle koronámat!
- Ugy-e; azt szabad féltetni?
Gyanakodtam, hogy rám támad.»

«Aztán nem is én öltem meg,
Az a gonosz abbé tette.
- A gyilkost megmérgeztetem:
- Hát megbüntettem érette.»

«De azóta nincsen nyugtom.
Valami belül úgy mar, mar!
Még szivemig rágja magát,
Ha meg nem gyógyítasz hamar.»

«Óh aszszonykám, nagy barátném!
Tudod, mily jó vagyok Hozzád,
Bizony mondom, megérdemlem,
Hogy felém fordítsd az orcád.»

«Ha e bajból kigyógyítasz,
Ha e férget elaltatod:
Adok Neked - még nem mondom
Meg, hogy mit? - de szépet, nagyot!»

«Vivát!» kiálta a bolond,
És közbe nagyot röhögött.
S megrázva a csörgő sipkát,
Szólt: «Ne boszantsd az ördögöt!»

Lakománál ül a király,
Körüle az országnagyok. -
- Nincs kedv. - Mind béna a beszéd,
És minden arcz olyan fagyott.

«Talpra bolond!» mond a király.
 «Játszál nekünk bohózatot!
 Jó kedvre e mogorva kört
 - Bolond vagy - csak te hozhatod.»

A dőre hull két térdire,
 Csúszik-mászik szemfogatva,
 Csörgő sipkáját kezébe
 Áhitattal szorongatja.

«Oh drága jó kisasszonykám,
 Barátnécskám, szerelmecském,
 Légy irgalmas, ne gyönyörködj
 Te barátodnak elestén.»

«Én megölettem öcsémet,
 Ki oly okos volt és délczeg.
 Mint a milyen bolond vagyok
 Én és görbe, pupos, félszeg.»

«De Istenem! Mit tehettem?
 Féltem a csörgő sipkámat.
 S okos dolog volt azt tennem,
 Mert a halott rám nem támad.»

«Aztán - nem is én öltem meg:
 A baraczk volt, mit megevett.
 Baraczkfát én kivágattam,
 Hát nem tettem-é eleget?»

«De azóta nincs étvágyam!
 Gyomromban egy kigyó mozog:
 S mentül többet iszom - iszom,
 Annál jobban szomjúhozok!»

«Ha e bajból kigyógyítasz,
 Ha kigyómat kikergeted,
 Neked adom, - még nem mondom,
 Mit sipkámban rejtegetek!»

Vendégsereg hasát tartja,
 Úgy kaczag e tréfa felett;
 Még ilyen bolond nem volt itt!
 ... Csak a király - az nem nevet....

A tüzesvas-próba.

Ottó, kinek mellékneve
 «Vereshajú», német császár,
 Rómába ment császárnéstul,
 Hogy ottan megkoronázzák.

Gergely pápa rokona volt,
 S jó indulattal iránta
 Megtehetette biz azt neki,
 Ha olyan nagyon kívánta.
 A császárné szép asszony volt,
 A spanyol Mária Sancha,
 Sok minden mellékneve volt,
 Csak épen egy nem: a «sancta».
 «No ha Ottónak csak e kell,»
 - Szól magában a szép Marion,
 Kaphat még másik koronát,
 Akár tőlem is, csak várjon.
 Benno lovag oly fiatal,
 Nem is pelyhes még az álla,
 Lány ruhában férfi létét
 Ember szem ki nem találja.
 Ő kíséri Sancha Mariát,
 Ő fonja be haját szépen,
 Ő zengi el, ő legyezi
 Pávatollal szendergtében.
 Alig húzta ki a lábát
 Ottó császár szent Romából:
 Elkergette Gergely pápát
 Crescentius nagy pogányul.
 S csinált neki ellenpápát,
 S akkor aztán a két pápa
 Mennysorság kulcsáért egymást
 Húzta vontá taszigálta.
 Ottó egészen veres lett
 E rossz hirre. Fordult vissza.
 S a mint haraggal megjelent,
 Lett előtte a tér tiszta.
 Az ellenpápát egyenest,
 Küldé a paradicsomba.
 S a kulcsot elvette tőle;
 Nem tudom, hogy talált oda?
 Crescentius védte magát
 Úgy a hogy az angyalvárban.
 Vele voltak a hivei
 A nobilik, ketten hárman.
 Szól Ottó Walter lovaghoz:
 «Vedd be e várat ostrommal!»
 Walter hős volt, neki rohant
 S bevette azt - egy ostorral.

Nyakán fogva előhozta
 A lázadó Crescentiust,
 A ki már az életéhez
 Nem is tarthatott semmi just.
 Ámde volt egy felesége:
 A gyönyörű Stephania,
 Kit még is lehetetlen volt
 Ottónak meg nem szánnia.
 «Ne félj tőlem, drága szépség,
 Tégedet én nem eszlek meg,
 Sőt kész vagyok bármilyen nagy
 Árát adni szerelmednek.»
 Elpirulva szól az asszony:
 «Óh uram, nekem van férjem:
 Neked is van feleséged.
 A mit szólsz, az volna szégyen.»
 «Ha csak az baj, monda Ottó,
 Erényedet ne védelmezd.
 Egyet intek s a kihez hű
 Maradj, férjed mingyárt nem lesz.
 Nézd, ott rakják már a máglyát.
 A mire az porrá hamvad,
 Te drága szép virágszálom,
 Magad is özvegy aszszony vagy.»
 Maria Sancha a császárné
 Rajta veszté szemét lelkét
 Lambertén, a hős lovagon.
 Ki milyen hős, olyan derék.
 «Jer ülj mellém. Te nagy hősöm,
 Ki az angyalvárt bevetted.
 Angyalvár az én szívem is.
 Mutasd meg, hogy hogyan tetted.
 Nézd, a császár hogy hizeleg
 Az elfogott özvegyének.
 Boszúból is a hűséget
 Hozzá mért ne törjem én meg?
 Hidd el nekem, hű férfi nincs
 Sehol, sehol a föld tekén;
 S az asszony csak cserét fizet,
 Ha úgy szeret, mint téged én.»
 «Van még egy hű pár, aszszonyom.
 Walter lovag rá így felelt;
 A nőmhöz én - s hozzám a nőm.
 Mi hűk vagyunk; Isten veled!»

«Nem Isten! ördög van velem!»
 Kiált a nő: «héj asszonyok!
 Már nem szerelmet: szégyenért
 Most már csak boszút szomjazok!»

«Fogjátok el e vakmerőt!
 Hívjátok a császárt ide,
 Hadd lássa: a jobbágy kölyök
 Hogy tört be a szentélyibe!»

Vádol a nő: Ottó hiszen;
 Lám könnye foly, keble remeg,
 Sőt vérzik is; a vakmerő
 Küzdés közben sebzette meg.

Düh forr a császár sziviben.
 Parancsol: «Ott a máglya már!»
 S egymás mellé kötözve néz
 Egymásra a dalia pár.

«Én meghalok, hűtlen valék,»
 Szól Crescens; «de együtt veled.»
 «S én meghalok, mert hű valék:
 Bocsáss meg, hogy legyőztelek.»

De Walternek van még neje.
 Dult hajjal a császár elé
 Rohan; de ott büszkén megáll,
 És eléje nem térdel ő.

«Uram, hogy férjem megölöd,
 Azt teheted: élte tied.
 De a becsülete enyim,
 Azt vele meg nem ölheted!

Én Istenre hivatkozom:
 Mit nőd mondott, hazug a vád.»
 «Megállj!» A császár közbeszólt.
 «Nőmet ne sértsd! Ne mond tovább.

Istent hívád? Legyen jelen.
 Döntsön az ő ítélete.
 Hozzátok a tűzes vasat,
 Meglássuk, hogy nem félsz-e te?»

Fehér szikrákat hány a vas.
 Szép Kinga hófehér keze
 Marokkal átszorítja azt,
 S kinyújtott karja nem rezeg.

S az izzó vassal rámutat
 A császárnéra mereven.
 Iszonytól Sancha Mária már
 Inkább halott, mint eleven.

«Császár! a bűnös a te nőd!
 Láttad, midőn meztelen
 Máglyára vitték férjemet:
 Itt minden aszszony hirtelen
 Hogyan pirult el! Egy csupán
 Maradt közönbös, halavány,
 Az ott, a nőd kegyencze az!»
 A császár szólt: - «Az még leány.
 Nem tudja mért piruljon el?
 Ártatlan még; még nem hiú.»
 A vassal Kinga rámutat:
 «E nőruhás alak: fiú!»
 Istent hívám! - szólt, s a vasat
 Azzal kezéből elveti:
 Kezét az meg sem perzselé;
 De a padlót megégeti.
 Beppo lovag sápadva hull
 Térdére a császár előtt.
 Halál-halvány tekintete,
 Dúlt arcza árulja el őt.
 «Te légy a máglyán harmadik!»
 Ordít a császár, s jobb keze
 A nő karját ragadja meg.
 «Hát erre mentséged lesz-e?»
 «Mit sem tudok e fattyuról!»
 - «Nem tudsz? úgy vedd fel e vasat,
 Hah! Nem mered megfogni? Úgy,
 Isten legyen irgalmasabb!
 A máglyán van még negyedik
 Számára is hely!» Mind a négy
 Együtt hamvadt a téren el.
 S a circusban tapsol a nép.
 «Most már nincs férjed, s nőm nekem.
 Most már szerethetsz szabadon.»
 Szól szép özvegyhez a király.
 Lásd, hogyan foglak szavadon.
 S mig azoknak a hamvait
 Elhordja zápor, és vihar:
 Vereshaju Ottó az uj
 Menyaszzonynyal örül-vigad.
 Ez a pohár a holtakért!
 Aludjanak szépen, soká!
 Ez a pohár szerelmünkért!
 Rózsaszirmot rá, mint szokás.

A harmadik.... a pokolért!
Erre már nem kerül a sor.
Ottó császár hanyatt eldül.
Ottó, mi lelt? Ottó, alszol?
Édes volt az özvegy csókja?
Édesb a férj máglyalángja?
Legédesb a rózsza mérge:
- Az elvitt a másvilágra.

A ki sir, és a ki nevet.

Nem szól belőlem a hízékedés:
De olyan arcz, mint a nagyherczegé,¹
Egész birodalmában volt kevés:
Ezt nem rejthetjük a véka megé.
A leghivebb história-írók
Azt mondják, hogy arczszíne volt pirók,
S azon, a mi csak haj, szakál lengett,
Olyan színe volt, akár a lennek.
Gyorsan pislogó ólomszürke szem,
S befejezé az arczot ékesen
Egy olyan orr, hogyha rinóczerosz
Nyerné el, még annak se lenne rossz.
Szóval olyan csuf volt, mint az apja,
Ki arczát lefestetni nem hagyta,
Mert azt úgy tudta elfintorgatni,
Hogy nem lehetett rá pictort kapni.
Sőt még pénzt sem veretett a saját
Képére, oly jól utálta magát.
Természetében is reá ütött:
Ha felboszantották, mingyár ütött.
Szakasztott Pál czár volt, ha haragudt,
A kinél mindig bot volt az adutt.
S ha dühbe jött, az volt csak a tarka!
Akkor egész torzkép lett az arcza.

De ezért a főurak és dámák
Elhitették vele, hogy imádják.
Ujonczokat hoztak egyszer elé,
Azokat mind ő maga szerelé.
Nagy kedve telt a katonásdiba',
Nézte, hogy hol van valami hiba?
Valamennyi szij, gomb van-e rendbe',
S a patrontás jól ki van-e kenve?

¹ Constantin, Miklós czár bátyja.

Hát egyszer észrevesz a hadsorban
Egy ficzkót, ujoncz volt még a gyerek:
S azt látja, hogy a kölyök pityereg.
A nagyherczeg dühösen ráfortyan:
«Ficzko! Mi lelt? nem tudnál még szebben?
Te sírsz? Mikor puska a kezében!»

Jámbor ujocz megvallá remegve:
«Megholt anyám jutott az eszembe!
Olyan nagyon fáj itten valami,
Hogy nem tudom magamba fojtani.»
«No várj! ordít reá a nagyherczeg,
Neked majd mindjárt más kedvet szerzek:
Huszonöt kancsukát rá, a mért sirt!
S majd feledi anyja temetésit.»

S odább ment a nagyherczeg, vizsgálva
Hátha még egyebet is találna?
Csakugyan lelt. - Ott a végső sorban
Egyszer csak egy ficzkó nagyot horkan,
S olyat röhög, csakúgy csuklik bele.
«Hát tégedet, gaz ficzkó, mi lele?»
«Már nagyherczeg, felel rá a kölyök,
Engedj meg, de most mingyárt feldülök:
Nem bánom, ha megnyuzatsz is élve,
Ily csúf pofát, mint a tied, soha
Még az apám se látott, - bruhaha!»

E szóra a sok udvaronczféle
Halálsápadtan huzódott félre. -
Mi lesz ebből? Hisz ez irtóztató!
Hol van ennek elég magas bitó?
A nagyherczeg pedig nagyot bámult,
S aztán kacajra kelt bámultából.
«Adjatok e ficzkónak, - így dörög,
Huszonöt rúbelt! No hát csak röhögj!»

Mátyás király és a szegény varga.

Dicső Mátyás király fényes palotája,
Kinek büszke hírét félvilág csodálja;
Oszlopait művész faragta remekbe,
Ágyus bástyáira néz a tar remegve;
Nagy torony tetején aranyozás látszik:
Ha a nap nem süt rá, akkor is fényt játszik.
S az a nagy palota a gyűrűs hollóval,
Mi a többi közül kimagaslik jóval:
Az ottan a könyvtár, az akadémia;
Ezer diáknak van ott mit tanulnia. -

Csupádon csupa egy pompa ez! De kivált,
 És a mi legjobban hirdeti a királyt,
 Az a bogárhátú ház-sor ott az aljban;
 Mindenikben tudja a király, mi baj van?
 S ha egyszer megtudta a bajnak a hírét,
 Egyet szól s kiteszik «baj» uramnak szűrét.
 Mert míg vas kezével ellenséget rontott,
 Aranyos kezével jogot, áldást osztott.
 Héj pedig a mennyi baj van a világban:
 Kicsiben mind meg van Pál mester házában!
 Kicsiny embereknek kicsiny a baja is:
 De mikor hát szegényt földre nyomja az is.
 A görög sürgeti a kordovány árát,
 Addig talpbőrt nem ad: Csak Pál vallja kárát.
 Pedig itt közelget medárdusi vásár;
 Negyven napig esik, szárig ér a lágy sár:
 Lenne nagy kelete sarunak, csizmának;
 Csak hozzávaló bőrt görögök adnának! -
 Otthon meg beütött az Isten áldása.
 Eddig is hallék már négy poronty sirása;
 S most kapja az asszony, még megszaporitja,
 S nem egygyel, de mingyárt párjával indítja.
 - Nem elég. - A Gellért hegye is megbomlott:
 Legurult róla egy nagy kő hanyatthomlok.
 Annak is épenség Pál mester házára
 Volt kedve leesni: az is az ő kára.
 Kinek panaszolja be a Gellért hegyet?
 Híhatja bíróhoz! Azt mondja: «nem megyek!»
 - De a legnagyobb baj Pál mesterre nézvést,
 Hogy a jámbor lélek istenadta német:
 Beszél, ha szoritják, magyarul; de hogyan?
 Kínjába kerül azt kimondani nagyon.
 S még ha panaszkodik, akkor nagyon fura,
 Muszáj rá nevetni, mert csupa figura.
 Kapja, nagy bűvában kísétál a partra,
 Rosz felleghajtóját a szél felé tartva
 Átballag a hídon; visszanéz Budára:
 Duna tükreben is látszik Mátyás vára;
 Csakhogy megfordítva: tornyával lefelé.
 «Hej csak én juthatnék valahogyan belé!»
 Gondolja Pál mester. - Nem megy az oly simán.
 Megkérdik elébb az embertől: mit kíván?
 Nem is hogy mit kíván? hanem hogy mit hozott?
 Mert az a sok strázsa mind olyan átkozott:
 Panaszost királyhoz csak pénzért ereszti:
 - Azért szokta király maga fölkeresni.
 No ha ott a magas vártól visszatartják,
 Ebbe az alsóba majd csak befogadják.

S nézi elbusultan a Duna tükreből
Felragyogó várat s nagy dologra készül.
Ha ő most egy követ kötne a nyakába
S beledobná magát Duna hullámába,
Míngyárt ott volna, hol bőr árát nem kéri,
S hol az igazságot nem is pénzért mérik.
És a hol kis gyerek van ugyan ezernyi,
Hanem az mind angyal: egyik sem kér enni.
- De ezt a bolondot csak még sem tette meg:
Közbejövén holmi tréfás véletlenek.

Lőrinczi berekből egy nagy ordas róka
Lejőve a parthoz, nem volt egyéb dő'ga:
Jól esett bundáját jól megfürösztetni:
Ilyenkor a szőrét kezdi eresztetni.
S meglátva ott a sok ficzkádozó halat,
Gondolá: ez volna nekemvaló falat!
És fogta: vadászból felcsapott halásznak:
Szép tudni, a rókák mi módon halásznak?
Lefekszik a vízbe, csak a feje van kint.
Odajön a sok hal egész csapatonkint:
Nézegetik, mi ez? E bizony pecsenye!
Ingerkedik vele apraja-kicsinye.
Róka meg sem mozdul, mintha volna halva;
Nem kap a fogával a sok apró halba;
Rák megfogja farkát s ollóval czibálja:
Róka meg sem rándul, csendesen kiállja.
Meglátja ezt végre vizek fenekéről
Egy vén pákosz csuka, s arrafelé térül.
«Ez az én ebédem!» - szétcsap: a többi hal,
Kárász, keszeg, sügér szerteszét elinal.
Csuka a farkával jót vág a rókára;
Az meg hanyattfekve várja a fogára.
Egyszerre mindketten gyorsan összekapnak.
Hallik csattanása a hegyes fogaknak:
Abb' a pillanatban csuka a rókának,
Róka meg elkapta állát a csukának:
Mind a két ellenség fogja a másikat,
Egymásba szoritva négy sor fogaikat;
A róka a csukát kirántja a partra,
A csuka a rókát megint fogva tartja.
Két összeforrt állat ugrál és ficzánkol.
Csuka rúg farkával, a róka meg tánczol,
Felszöknek a légbe, hempergnek a porba,
Dulakodva egymást földhöz verik sorba.
Soha szem nem látott ilyen komédiát!
Elhagyta búbánat a jó csizmadiát:
Ugy nevetett, hogy a hasát fogta volna,
Már hogyha szegénynek ilyenje lett volna.

A róka a csukát csak nem ereszté el.
S a csuka a száját csak nem nyitá szélyel.
«Ej ha! Ezt gondolá magában Pál mester,
Ha már én is ily jót nevettem ez egyszer,
A kinek a kedvem kifordított bunda,
Hát még más e tréfán mulatni hogy tudna!
Megállj róka koma, megállj csuka pajtás.
Fogjátok csak egymást, még csak egy pillantás!»
A felleghajtóval gyorsan leteriti
A két vadat s azzal nyakába keríti.
Aztán egyenesen fel Buda várába!
Sietett, a hogy csak birta a két lába.
De nem oda Buda! - a királyi várnak
Ajtónállója van: azt tették závárnak.
Rámordul gorombán: «mit hoztál te paraszt?
Ha hoztál, bemehetsz: ha nem, hát kinn maradsz!»
(Mert a nyájas jó szív - királyok erénye;
Gorombaság pedig - a szolgák törvénye.)
Mutatja Pál mester elfogott zsákmányát,
S kimeríti magyar nyelvben tudományát:
«Róka fogta csuka, csuka fogta róka:
Varga fogta kettő!» - ez volt a mondóka.
Az ajtónálló is fakadt nevetésre;
«Már biz ez érdemes lesz a megnézésre;
Vidd fel a királyhoz! - az most épen ráér;
Hanem aztán a mit kapsz a multságér,
A jó ajándékot velem megfelezzed,
Visszajövet erre jó lesz emlékezned.»

Gondolta magában szegény jámbor varga:
Hát'szen, ha arannyal telik meg a marka,
Annak fele is pénz: - felét eligérte;
Csakhogy bebocsássák, nem sajnálta érte.
Hejh, de még a király szobaajtójánál
Aranyos dolmányban egy palotás strázsál,
Ki csak nagy lomhán szól a szegény emberhez,
Mintha még a szó is volna neki terhes:
«No mid van ott varga?» s botjával rálegyint.
Elmondja, a mit tud, jó Pál mester megint:
«Róka fogta csuka, csuka fogta róka,
Varga fogta mind a kettő.» - Int a szó'ga;
- De a felfordított tenyerével intett,
A miből a varga megérthetett mindent:
«Bemehetsz; hanem az ajándéknak felét,
A mit kapsz - nehéz lesz - magad ne emelnéd;
Majd én elsegitem emelni. Menj varga!»
- Szegény Pál mester most a fejét vakarta.
Felét ennek itten, felét meg amannak:
Az ő tarsolyában úgy semmit sem hagynak. -
- Azért csak bevitte királyhoz fogását,

S hallotta királynak vidám kacagását,
Mikor kibontotta felleghajtójából
A két vadat; - saját ékes szólásából
Szedvén sorba, csinos, öszszekötött szókba
«Róka fogta csuka, csuka fogta róka,
Varga fogta mind a kettő!» - S azok ketten
Ugráltak, tánczoltak nagy veszekedetten.
Egymást felhajgálva, egymást hempergetve,
Néző főuraknak lett erre nagy kedve:
Soha ily bajvivást még ki nem találtak,
Minőt a róka meg a csuka csináltak.
A király is igen jól mulatott rajta,
S tudós Galeottit azonnal hivatja:
«E két vadat itten, világ csodájára,
Tegyéek spiritusba, utókor számára.»
Aztán a kincstartó zászlós úrnak inte,
Szegény varga rongyos köpenyét tekintve:
«Adass e vargának menten száz aranyat»:
Nagyot hall a főúr s azt kérdezi «hanyat?»
«Mondtam már, hogy százat! Eredj vedd át varga!»
Pál mester a markát azonban nem tartja;
Csak a két kezével forgatja süvegét,
Mintha félne, nehogy még azt is elvegyék.
«Száz nekem, - nem arany; megszólal aképen;
Száz kell nekem - pálcza. - Kérek igen szépen:
Pálcza - palotai - mogyoró: nagyon jó,
Varga kívánsága, - semmi sem olyan jó.»
Elbámul a király: «Vágjatok hát nosza
Száz pálczát le neki, ha az a motosza.
S aztán hadd vigye el Isten szent hírével!
Ha nem hallaná az ember, nem hinné el.»
«Nem nekem pálcza kell, kell én nekem ütleg,
A ki alatt jajgatsz ember, mikor ütnek,»
Ezt mondja a varga elkeseredetten.
Gondolva, hogy várnak rá odakinn ketten.
A király nem tudja mind ezt mire vélni,
Ez talán vezeklés? Meg kell hát itélni.
«Vigyék hát a jámbort, fektessék deresre,
Ha már gráciának épen ezt kereste,
S számlálják le, a míg meg lesz elégedve:
Nem tudni, hogy kinek miben telik kedve?»
- Pál mester e szókra köpenyét felveszi,
S azt mondja: deresre feküdni nem teszi;
Ott kinn van palotás, ott kinn ajtónálló,
Király ajándéka azoknak szolgáló;
Osszszák fel közöttük két egyenlő részre,
S fizessék le nekik az illető részre.
Mátyás most érté meg varga praktikáját,
S belső szolgálóinak gonosz taktikáját:

«Jól van, varga, monda, meg lesz kívánságod,
Két szolga kapja a bot járandóságot,
A száz aranyat meg hogy ne légy kénytelen
Megosztani velük, majd másképp rendelem.
Hallom, hogy házadnál lenne keresztelő,
Két fiu is volna, de nincs keresztszülő,
Én leszek azoknak majd a keresztapja,
Ki a száz aranyat komapénzül adja.»
Mindenki eljutott, hová megérdemlé,
Varga a szerencsés felesége mellé,
Király a magyar nép örök emlékébe,
Rosz szolgák deresre, vadak a tűzlébe,
Most is egymásban a harapófogójuk,
De biz a spiritust rég leitták róluk.

Puskás Kalári.

Hej édes feleim, azt a régi időt
Ne kívánjuk vissza; - örüljünk, hogy letölt.
Nem boldogság volt az; hanem nyomorúság:
Siratták apáink, a kik végig húzták.

Minden rossz szomszédunk, ott tört be hol akart:
Hurczolta szörpányván rabságra a magyart.
Soha sem tudhatták, hogy mire virradnak,
Egész magyar népből marad-e irmagnak?

S valamennyi között leginkább átkozott,
A ki mindig csak vitt, de sohasem hozott,
Az vala a tatár: az a kutyafejü,
- Soha sem lehattunk nyugodtan a felül.

Ugy jött, mint a sáska, s a hol az végig járt,
Falú, város, mező, pusztaság lett mingyárt;
Szép leányt elvitte mind rabszolgálóknak,
A férfit itt hagyta - levágva - hollóknak.

A hová egyszer az a lábát betette,
Ottan elveszett az ördög becsületje;
Mert míg az ördöggel szitkozódtak máshol,
«Vigyen el a tatár!» nagyobb átkozás volt.

Hol egy pusztaságon most romokat ásnak,
Az mind keze szennye a tatárfutásnak. -
Így hitta a magyar, s valljuk meg igazán,
Hogy ő futott akkor, s tatár a nyakán.

De a kik legjobban meg voltak átkozva,
Hogy részesüljenek az országos rosszba', -
Azok valának a gyergyói székelyek,
Minthogy legközelebb esett a székhelyek.

A hányszor a török császár rosszat álmodt,
Vagy mikor ballábbal hagyta el az almot,
Ha megharaguvék nagy fejedelmekre,
Ereszté a tatárt csak a székelyekre.

Mikor ezerhatszázötvennyolczat irtak,
Szép Erdélyországban hej de sokat sirtak!
Százezerre ment, ki rabszija lett fűzve,
S lófarkhoz kötötte Krimiaig űzve. - -

A színét, virágát hajták a nemzetnek,
Dologra, a melyben korbácsal fizetnek; -
Ekébe, malomba fogva, mint a barom;
De sokat szenvedtél én édes magyarom!

Gyergyóba is betört egy nagy sereg tatár:
Senki sem állhatta meg vele a csatát;
Barom sokaság volt, iszonyú, kegyetlen,
Még csak egy csecsszopót sem hagyott életben.

Égő falvak lángja az égen vereslett,
Folyó patakoknak a vize veres lett;
Ditró és Toplicza pusztulása szörnyű,
Mi e gyászt lemossa, nincsen annyi könnyü!

Merre fussunk, merre? kiált minden ember;
Elöl tűz, hátul vér, köröskörül fegyver!
Illaberek, nádak, erek és bozótok!
A ki a föld alá bujhat, az a boldog!

Volt azonban Gyergyón egy férfi, úgy híjják
Rövidség okáért: a jó „Gábor diák.”
Deákos ember volt, jól birta a tollát,
De azért karddal is megtette a kormát.

Hát ez eléje állt futó székely hadnak,
Mikor látta, hogy már világgá szaladnak,
Azt mondá: „Ne te né! hisz nem oda Buda,
Ennyi futó magyart látni csupa csuda.

Tán a kardunk megvált a markolatjátul?
Vagy a dér csipte meg a szivünk s meglágyult.
A régi székely vér tán mind savóvá vált?
Nem biz az! Hős apák nem nemzettek gyávát!

Álljunk meg e helyben, forduljunk meg arczczal!
Verjük vissza ezt a rongy népet kudarczczal!
Látott már az ország elég tatárfutást;
Hadd lásson már egyszer tatár-kardbafutást!”

A hogy a lágy vasat tűz megacézolja,
Tüzes szó a szivek erejét fokozza.
Megállt a székelység Gábor diák körül,
S hogy ott győz, vagy meghal, fogadta emberül.

Pedig csak maroknyi volt az egész csapat:
A nagyobb rész polyák országban ott maradt;
Lehetett a számok tálán kétszázötven,
A tatárok pedig tizszerte is többen.

De magyarokkal volt Isten segítsége,
Az minden tábornak legfőbb erőssége,
Maga a természet: hegy, völgy, patak, szikla,
Hatalmasan részt vett vitéz harcaikba.

Szármány völgy szorosa, Szárhegy várkastélya,
Meg egy halastónak furfangos fortélyja,
Gábor diák mind ezt számba tudta venni:
„Csak jöjjön a tatár, ő bánja meg, nem mi!”

Aztán még valami! Hát az asszonyosereg?
Másutt ez, ha baj van, csak sír, csak kesereg.
De ezek ám tudnak fegyverrel is bántani,
S ha nyilzápor hull is, nem kell őket szánni!

Valamennyi előtt áll Puskás Kalári,
Szeme mint a bogár, ajka mint a kláris.
Két orcája olyan, mint a piros alma,
Fejére illenék csepesz helyett csalma.

Hanem a termetét nehéz lesz leírni:
Három rőf szalagnak dolog azt átérni; -
Megesik biz az a menyecskén, hiába!
Azt mondják ilyenkor, hogy készül Rómába.

No, ha oda készül, ez csak az ő dolga;
Azért a mángorlórudat kézre fogja.
„Hej asszonyok, kendert tilolni most gyerünk:
Kutyafejű tatár lesz ma a kenderünk!

Pozdorjává törjük, - meggerebenyezzük, -
Szakállát a guzsaly szárára kötözzük, -
Kiszapuljuk mint a diákné a vásznát, -
Madárijesztőnek meghagyjuk a vázzát. -

De tatár nem visz el minket szolgálónak!
De fejét itthagya - czinegefogónak!”
Ezekre a szókra asszony, leány fennyen
Kiabálni kezdett: „Megyünk valamennyen!”

„Hiszen nagyon jó lesz; - Gábor diák mondja; -
Az asszonyoknak is lehet itten gondja:
Mig a férfi sereg az ostromot győzi, -
Addig az asszonynép a halastót őrzi.

Nehogy a tatárság hátulról támaszszon
Veszedelemet, - állja útját a sok asszony:
Lármával, fegyverek mutogatásával; -
Megijed a tatár és tovább eblábol.

De te édes hugom, jó Puskás Kalára,
Te ne kívánozzál mostan a csatára;
Ilyen állapotban nem jó oda menni:
Nagy baj támad, hogy ha megtalálász ijedni. -

Gondold meg, ilyenkor hogy nem vagy egyedül:
Két életet hordasz a sziveden belül:
Jobb lesz, ha haza mégy, s szépen veszteg maradsz,
S bedugod a füled, mikor szól a taraczk.”

De Puskás Kalári nem hallgat a szóra:
„Engem ugyan nem küld kelmed a kuczkóba.
Hogy én otthon nyugton addig tollat foszszak,
Mig szegény urammal vívnak a gonoszszak.

Az állapottommal senki se törődjék;
Ott is ott leszek én, ha megjön a vendég!
Ne fogja azt senki a székel anyára,
Hogy ijedtében szül fiat a világra!

Csak kelmetek vigyék el a férfi tábort:
Verjék a tatárból jól ki a hét sor port.
Addig seregünket nem támadja hátban
A tatár, a meddig én állok a gáton!”

Ezt mondva, megkezdé a vezéri tisztét,
Összeszedve minden fegyverfélét tüstént, -
Már a milyen fegyver jól áll asszony kézbe:
Hogyan ütnek vele? azt senki se nézze.

Mert a puskafélét bizták férfi gondra,
Kerékre jár ám az, mint valami óra.
Az asszonynak marad nyárs, vasvilla, kasza,
S más afféle, minek végén van a vasa.

Nehéz cséphadaró, hosszú nyelű fejsze,
Követő parittyá, mi elhord jó messze.
Csontvágó bárd, sulyok, eke csoroszlyája,
Mind jó az, csak bátor sziv legyen hozzája.

Egyéb furfangot is gondolt ki Kalári,
Miket csak asszony-ész képes kitalálni:
Valamennyi csupor, fazék a helységben,
Azt mind elrakatta a mezőn, mélységben.

A halastó előtt volt egy hosszú gyepű,
A mellé lett rakva egy nagy sor méhköpü,
Hogyha jön a tatár, majd a nyakát szegi,
Majd meg a fullánkos méhraj esik neki.

Aztán a halastó hosszú gátját végig
Rakatta süveggel, azt embernek nézik;
Süveg mellé tűztek hegyes vasas rudat:
Ugy, hogy az egy egész sor katonát mutat.

Végül a malomgát átjáró hidjára,
Odahelyezkedék jó Puskás Kalára:
Körül rakta magát minden fegyverzettel,
Mindent jól számba vett, semmi sem veszett el.

Egész fegyver-tár volt a keze ügyében,
Mind a háztúl telt ki, nem vették azt pénzen.
A berbécs-sütő nyárs, a szíjas parittya,
A mivel a követ biztosan hajítja.

Egy fazék paprika, mozsártörő sulyok,
Egy üstben meg ott főtt a jó drága szurok;
No meg egy szörpányva, - még a gerebent se
Felejté; lesz, kinek fejéhez teremtsé!

Háta mögött, - bizva vezérük példáján, -
Az a sok asszony mind, aztán valahány lány,
A ki csak mozdulhat, mind fegyverre kap az,
„No most már azután jöhet az a kopasz!”

Jött is nagy erővel, miként a zivatar,
Mikor haragjában szálfákat kifacsar: -
Ki bizony, szálfákat, de nem székelv vitézt
A ki visszadja a neki szánt ütést!

Ott a Szármány völgyén megtudta a pogány,
Milyen jó orvosság a magyar buzogány?
Kit azzal megkennek egyszer a fejlágyon,
Nem fáj annak többet semmi a világon.

Két sziklafal között maroknyi csapattal
Harczol Gábor diák egész tatárhaddal:
Tizszer visszaveri a támadó tatárt,
Tizszer újra kezdi az a vesztett csatát.

Megsokalta ezt már a tatárok khánja,
Sok vitéz murzája pusztulását bánja;
Azt sugja titokban egyik hadnagyának:
„Kerülj a hátába székelv hadának!”

Bukador, a hadnagy erre neki indul,
Felkaptat a Szárhegy fenyőerdein tul,
S körül megkerülve székelv állását,
Viszi magával az egész Szék romlását.

Vinné ám, ha utját el nem állná Klára!
Pilátushoz várva őket vacsorára;
A mint az erdőből a tisztásra értek
Ott állt a sok - süveg - kit vitéznek néztek.

Mikor Puskás Klára a tatárt meglátta,
Hangos erős szóval jól hátra kiálta:
„No mostan férfiak ide vigyázzatok!
Gyújtsatok kanóczot, és jól czélozzatok!

Están bá', Mihály bá', Áron öcs, Kund apó!”
(Pedig hát nem volt, csak Örzse, Zsuzska, Kató,
Meg a sorbarakott nagy üres süvegek;
De hogy a tatárok jól megijedjenek.)

„Verjétek egymáshoz azt az ócska vasat,
Puffanjon a földhöz hamus fazék, hasadt!
Hadd higgyék, hogy ágyú, kiki vastag hangon
Kiáltsa, hogy „rajta!” leányszó ne halljon!”

„Rajta! Rajta!” ordit tatárok murzája,
Kengyelvasát lova oldalába vágja:
Arra a többi is neki riad szörnyen,
Hogy majd azt a gátot elfoglalják könnyen.

Abbul lett azután nagy nevetni való;
A mikor felbukott a lovas, meg a ló,
Eltörve a csülkét a rejtett csuprokban,
A lovas lerepül, a ló összerokkan. -

Még az ellenségnek szemébe se néztek,
Már is kárát vallák egynehány vitéznek.
Hátha majd meglátják, hogy csak fehérchseléd,
Kinek így fizették meg a ravasz cselét?

Mikor a gyepühöz értek a lovagok,
Azon átugratni nekik tréfa dolog:
Itt meg a felrugott méhkasoknak népe
Repült zudulva a támadók képébe.

Száz vitéz egy ellen! Száz méh egy tatárra!
Ki ellen nem segít se szablya, se dárda.
Ordit a hős, hogy majd kiszakad a torka,
Olyan lett az orra, mint egy nagy uborka.

A mig a tatárhad a méhkel bajlódik,
Klára parittyából egy nagy követ lódit
A tatárok közé, s úgy találja föbe
Az elsőt, hogy mindjárt ott harap a fűbe.

„Jó volt a galuska? kiált oda Klára,
Van ám még belőle; várlak vacsorára!
Hát a mi eztán jön, a szép-asszony főzte?
Tálaltam galambom! mig el nem hül, jőszte!”

Nem vár két kínálást egy fiatal legény;
Neki iramodik Klárának nagy hetykén;
Kezében nagy hosszú lófarkas dárdát hoz,
Azt hiszi, hogy az kell ilyen vacsorához.

Klára most a pányvát kapja a markába,
Ügyesen elveti a tatár nyakába:
Ez csak azon veszi észre, hogy fennakadt,
S valami szoritja a meztelen nyakat.

Megijed nyavalyás; fordulna már vissza;
De nyakát a hurok annál jobban húzza.
A kötél végét meg Puskás Klára tartja
S azt helyéből egy ló ki nem mozdíthatja.

Szegény kicsiny Burzuk, lehull a nyergébül,
A szeme kidülled, az arcza elkékül;
Mire érte mennek, már akkorra megholt,
A mi benne lakott, szegény kis lélek volt!

„Ejnye kutya kurta!” kiált erre Joldog,
Kutyafejüek közt ez lehet a bulldog,
Olyan fenyegető az egész pofája,
Hegyes agyaraktól előre áll szája.

„Elmégy innen asszony! Mert mingyárt megeszlek!
Kétfelé hasítlak, kilenczfelé metszlek.
Nem is tisztességes asszony, ki nem restel
Ember elé jönni, ilyen vastag testtel.”

„Bizony szép legény vagy szerelmes gyémántom!
Felel neki Klára, nincs párod, azt látom:
Ne gyere közelébb, mert még megcsudállak
S nem ember-fiam lesz, hanem majom-állat!”

S hogy ne csodálhasson Joldog pofájába,
Kapá a gerebent mind a két markába.
S oly erővel sújtá oda találomba,
Hogy ilyen pusztítást még nem mívelt bomba.

Hogyha Siserának egy szeg is elég volt,
Egész gerebentől lett csak Joldog még holt.
No már ezt az egyet csak ki nem találta,
Hogy szeges gereben legyen a halála.

„Ördög vagy: nem asszony!” kiált akkor Berrek,
Ki legalább szép volt ugy tatárembernek:
Az öltözte is aranyos, czafrangos:
Bizonyosan viselt valami főrangot.

„De én nem öllek meg: elfoglak életben. -
Van nekem már otthon feleségem hetven.
Mindenféle népből; csak egy nem volt köztök:
Csak te hiányoztál: te, a nőtény ördög!”

„No, hogy annál jobban hozzám illő lehess,
Felel Klára, itt van, nesze ez a leves!”
S az egész üst szurkot önti rajta végig.
Pogányt soha meg nem kereszteltek még így!

Mint valódi ördög, olyan feketében,
Orditozik Berrek földön fetrengtében:
Sok halálrakínzott fogolyért lakol ma,
Mintha élő testtel a pokolban volna!

Most egyszerre ketten törnek Klára ellen:
A moldvai Sunkó, s a kievi Gellen.
Régi öldökléstül kardjuk most is véres:
De sok ártatlan vér! Boszuállást kér ez!

„Nem szégyeltek jönni ketten egy emberre?
Asszony nyársa ellen öltözni fegyverbe!
Nohát én nekem is két kezem van; rajta!
Szent Dávid Istene! Segits diadalra!”

S míg egyik öklébe szoritja a nyársat,
A cséphadaróban talál hozzá társat;
Egyiket szúrásra, másikat csapásra
Emeli halálos nagy tusakodásra.

Sunkó a kardjával háritja fejről,
Mit a cséphadaró szánt neki jó bérül;
De azalatt a nyárs úgy szurja keresztül.
Hogy csak hanyatt esik minden fegyverestül.

Fene Gellen akkor a nyárshoz hozzá csap,
Ketté is vágja azt; a kard hatalmasabb, -
Csakhogy az alatt a tarkó lett védetlen
S arra sujt le Klára a cséppel kegyetlen.

Csak egy ütés volt az, de elég az utra,
A minek a végét még senki sem tudja, -
Gellen, Klára előtt esett arcra, térdre;
Mintha tőle holtan bocsánatot kérne.

Hat férfit leölt e szörnyű asszonyember!
A többi feléje közeledni sem mer:
Azt hiszik bűvészet az, a mivel harcol;
Földföldről sugár ragyog le ez arczról.

Bukador, a vezér, restelli a szégyent,
Hogy kudarcot valljon egy nő ellenében: -
Maga indul neki, leszállva lovárul,
S rengő lépésekkel a nő felé járul.

Bukador nagy termet, bevál óriásnak;
Magát a pallosát hiszik félmázsásnak.
Ereje is olyan: patkókat széttördel,
S egész ökröt elvisz vállán könnyű szerrel.

S a nagy erő mellett, hogy fegyver ne fogja,
Pánczélba takarva vagyon minden tagja,
Csak a képe látszik lánczos sisakjából:
Attól meg elijed, a ki reá bámul.

Jön ellenállhatlan, kezében a pallos:
Szegény Puskás Klára ez ellen mit vall most?
Hisz fegyvere sincs már, nyársa ketté vágva,
Azzal ugyan sebet ezen ugyse váгна.

De bevárta nyugton, helyéről nem mozdult;
Tudta, hogyha ő fut, elfut táborostul,
S akkor veszve van az egész férfi csapat,
A ki hadakozik mostan a hegy alatt.

«Te lidérczek anyja! te sárkány kotlója!»
Haragos Bukador fakad ilyen szóra,
«Boszorkány-varázsszal hat vitézt megrontál
Te béka, te varangy, te pók, te torontál!

Én most megfojtalak: - csontod a kutyáknak -
Bőrödet kitömve elküldöm a khánnak; -
Hogy mutogassanak mint egy szörnyeteget,
Ki hat vitézt megölt! - Mi a feleleted?» -

«Te vagy a hetedik!» kiált erre Klára,
S belemarkolva a törött paprikába,
Ugy teremti képen nagy Bukadort vele,
Hogy annak a szeme, szája mind lesz tele.

Mit használ most neki óriás termete?
Mit, hogy vaspánczélból van a körülete?
Mit segít rajta, hogy kardja nyom félmázsát?
Mind nem oszlatja el paprika marását.

Ordit mint a medve, a mely meg van löve,
Ugrál, tánczol, rugdal hátra és előre,
Prüszköl és czikákol, magát földhöz vágja,
S kinjában még a zöld pázsitot is rágja.

Puskás Klára elébb kezét csipejére
Téve, kikaczagta magát nagy kedvére,
Akkor Bukadornak a saját kardjával
Levágta a fejét, s őt felrúgta lábbal.

S akkor azt a szörnyű fejet kard hegyére
Tűzve, felemelte tatár rémségére:
Tatár rémségére, magyar örömére,
Székely asszonyoknak nagy dicsőségére.

Hej lett nagy rémület erre a tatárban!
Elkezdték szaladni előbb ketten, hárman,
Aztán tizen, huszan, végre egész csata:
Valamennyi kontyos mind megfutamoda.

A székely menyecskék pedig jöttek tűzbe,
Kergették a tatárt árkon, bokron üzve,
Azok a csuprokban elbuktak a földre,
Az asszonyok pedig verték agyba-főbe.

Ott is elől rohant Klára pallosával,
S ütötte a tatárt élével, fokával.
S mikor már a futót karddal nem találta:
Vezére fejével hajigálta hátba.

Még az sem volt elég! Ha már elkergették
Itt a halastótól azt a szedtevéttét,
Menjen most a halastó a tatárokra!
Szakadjon az minden vizével nyakukra!

Klára nagy hirtelen rést tört a gáton;
Iszonyú robajjal a tó vize átront.
Zuhé! le a völgybe, a hol egész rajjal
Ostromol a tatár gyilkos nagy robajjal!

Az volt az özönviz! Mintha tenger dülne
A magasból alá, hegyoldaltól szülve,
Iszonyú sziklákat, egész faderekat,
A lerohanó ár mind magával ragad.

A hullám a tatárt hátulról szorítja,
Elől meg a vitéz székelység aprítja.
Elől tűz, hátul víz, most igazán betelt,
Soh'se vártak volna ilyen kimenetelt!

A nagy mézszárlásban tatár vezér Pintye,
Minden hadnagyával ottan veszett szinte:
A ki elfuthatott onnan hirmondónak
Képpel sem fordult az ezután Gyergyónak.

Az ütközet heve késő estig tartott:
Egészen csorbára verték már a kardot;
S mire csillagos lett a kerek ég alja,
Nem volt ott ellenség, csupán csak meghalva.

Ezerhét-száznyolczvan tatár hevert ottan
Lezúzva, leszúrva, összeapritottan.
Hulláikat rakták szörnyű nagy halomba:
- Most is úgy hiják még: «A tatárok dombja!»

A székelv vitézek még meg sem pihentek,
Egyenesen mind a szentegyházba mentek,
Istent magasztalni a diadal után,
A ki megsegíté őket a nagy csatán.

Mert hiába áll ki világ bármely hadja:
A szivbeli erőt hozzá Isten adja;
A lelki bátorság a legjobb fegyverünk,
Ha az van, mondhatjuk, hogy Isten van velünk!

Gábor diák (igaz nemzetséges nevén
Gáborfi Andorás) a diadal helyén
Kápolnát emeltet Isten-dicséretül:
Ma is áll, a fala vénségtől feketül.

De hát, hogy is szottuk mondani tréfásan,
Mikor jó kedvünk van, úgy Magyar Miskásan?
«Dicsértessék!» mi rá mondjuk «a szép asszony!»
Hát bizony nincsen is mit nevetni azon.

Mert megilleti a legnagyobb dicséret,
Férfiak részéről azt a gyöngé népet,
A ki szerelemből az életet adja,
S halált is oszt, ha jön az ellenség hadja.

A ki megduplázza az örömeinket,
S megfélezi a bút, ha bánat ér minket,
Még a nyelvünket is hijjuk anyanyelvnek:
Legdrágább kincsünknek csak e szó felel meg.

Azért dicsértessék bizony a jó asszony!
Általa az Isten minden jót árásson.
Szeresse mindenki a maga asszonyát,
Tisztelje, becsülje annak egész faját.

Így becsülte a nép a szárhegyi nőket,
Férfiakkal egyenrangba tette őket,
A diadalnapnak örök emlékére,
Fekete süveget tett a nők fejére.

Hát Puskás Kalára hogy végezte napját?
Kérdezzük meg, (épen onnan jön) az apját.
Hát úgy, a hogy illett igaz magyar nőnek,
Mikor vége szakadt a nagy hajczihőnek.

Haza ment, a kardot ágy alá eldugta,
Kezeiről a vért jól lemosta lúgba.
Aztán bedagasztott, befűtött a pestbe,
Kiszakított s kilencz kenyeret vetett be.

Megrakta a tüzet a nagy bogrács alá,
Jó hagymás tokánnyal azt tele vagdalá.
Tudta, hogy az ura a sok cselédséggel
Nemsokára megjön farkas nagy éhséggel.

Azok a vacsorát ugyan megszolgálták,
Arattak, csépeltek, kazalba is rakták.
El kell őket látni szép asszony főztével:
Fel is hordott mindent maga két kezével.

Azután a szennyest mind elmosogatta,
Tálat, csebet, kondért helyére aggatta.
Kenyeret kiszedte, tüzet betakarta
Hamuval, hogy bele ne üljön a tarka.

Azután bement a belső szobájába,
Szépen lefeküdt a dunnás ágyába.
Egy miatyánkot elmondott hiba nélkül,
- És szült fiut - hármát - minden panasz nélkül.

Egy s ugyanazon nap hét ellenséget ölt,
S három magyar lélek nyert tőle életöt.
Hej ha minden magyar asszony így kvittelne,
Ez a magyar nemzet de szépen feltelne!

Oroszlánhűség.

I.

Vitéz Róbert lovag a szent földre indul,
El messze a Vörös-tenger partjain túl:
Harcolni törökkel, pogány szaraczénnal,
Mellén a kereszttel, öklében aczéllal.

Mit vétett a török, szaraczen, Róbertnek?
Azt, hogy a szent földre telepedni mertek:
Elfoglalták Krisztus urunk drága sírját,
De még a szent kereszt fáját is ők birják.

Van Róbertnek otthon pompás úri vára,
Telt pinczéje, mindig gazdag éléstára,
A mezein nyája, erdeiben vadja:
- Azokat ő mostan de mind itten hagyja.

Nem viszi magával hű kopóját, solymát,
Jó Istenre bízva jobbágyai sorsát,
Sirhat már miatta jó öreg dajkája;
- De a feleségét, azt nagyon sajnálja.

Minden vészszel, bajjal szembenézni bátor:
Nem fél a pogányok öldöklő vasától;
Nem rémíti kopár pusztaság, vadontáj;
- De a hű nő búcsú-csókjá, az nagyon fáj!

«Mi sorsra hagylak itt, te drágám, te szentem!
Ha szép szemeidtől olyan messze mentem!
Hogy élünk, ha élünk, így kettészakadva:
Fél-fél szívet egyik a másiknál hagyva?»

««Nem maradok én el soha, sehol, tőled!
Veled járom végig be a messze földet: -
Mindig rámtalálsz ott, valami alakban, -
S majd megtudod akkor, hogy abban én laktam!»»

««Hogyha néma állat körül-körül repked,
Nyomodba jár távol; - vissza ne rettentsed;
Gondolj reá: hátha én kísérlek ottan?
Én édes szerelmem, örök imádoztam!»»

II.

Tengeren át Róbert sok viszontagsággal
Megjött a szent földre, szélverte gályákkal.
Örült, a mikor a hajót elhagyhatta,
S szilaj hullám helyett ló tánczolt alatta.

Nagy örömeben, hogy újra a földön jár,
Neki is rugtatott a pusztának mingyár;
Bekalandolt szerte erdőt, ungot, berket:
Mint afféle vadász, a ki vadat kerget.

Egyszer csak egy szoros, rejtett sziklazúgban,
A mint egy tövises nagy bozótra bukkan,
Olyan ordítást hall egy sötét barlangból,
Hogy még a szikla is jajgat a visszhangtól.

Egy óriás kigyó: olyan, mintha szálfa
Kanyarogna szörnyen, elevenné válva,
Küzd ott egy hatalmas nőstény oroszlánnal,
Dühös lélekzetük fűjtat, csak úgy lángol!

Derék két ellenség, király mind a kettő!
Ereje, haragja egyforma rettentő.
Összezsattogatják szörnyű fogaikat;
Jó, hogy egymást ölik, s nem egy harmadikat!

Kigyó az oroszlánt aczél gyűrűivel
Fojtogatja, ez meg tépi körmeivel;
Földön hemperegnek, egymás vérit ontva;
Erős oroszlánnak ropog minden csontja.

Az óriás kigyó lesz most mindjárt győztes;
Nagyobb hatalommal bír ez az erős test. -
Az oroszlán ordít halálfájdalomban,
Mintha híva szólna: «Ember, segíts rajtam!»

Róbert az elbukott királyt fogta pártul:
Kirántotta kardját, leugrott lovárul,
S a kigyóra olyat vágott a kardjával,
Hogy az jobbra-balra pattant ketté válva.

Egyik fele elnyúlt, tátogó fejével,
Nagy mérges fogait vicsorgatva szélylyel,
A farka meg tánczolt, karikákat hányva,
S belekapaszkodott még az oroszlánba.

Arra nem is gondolt a vitéz keresztes,
Hogy most majd ő reá támadhat a vesztes. -
Az emberek közt is megesik az itt-ott:
Jóltevőjét marja meg a szabadított.

De hát az oroszlán tán jobb, mint az ember,
Szívében a vad vér tán melegebben ver:
A megszabadított rettentő vadállat
Odacsúszott hozzá s lábánál megállott.

A fejét lehajtá szépen hizelegve,
A lovag kezéhez nyaldosott a nyelve,
És oly bús nyöszörgést hallatott a szája,
Mintha csak beszélni akarna hozzája.

Lábát felemeli, mintha kezet adna,
Parolára nyújtva, hűséget fogadva.
Róbert megsímitja azt a nyújtott lábat,
S látja, hogy a hős vad szeme könybe lábbad:

Mintha emberlélek nézne ki belőle. -
- Hangját próbálgatja lágyan könyörgőre.
Majd mély dörmögéssel hosszúkat sóhajtva,
Fejét egészen a föld poráig hajtja.

S hogy Róbert a lábát rátette fejére
Szeliden, - nyelvével ott nyalta, hol érte.
Majd, mint a kis macska hátán hempergőzött;
Róbert a játékan bámulni nem győzött. -

A nagy bámulat közt el is felejtette,
Hogy hát a lovával mi történt mögötte?
Azt bíz elmulasztá a sövényhez kötni,
Mikor kedve támadt nyergéből leszökni. -

A paripának meg ne vegyük rossz néven
Ha azt tartá: «Futni hasznos, noha szégyen.»
S a míg lovagja a kigyót ketté vágná,
Megfordult, elszaladt, gazdátlan világgá. -

«Jó tettért az ember ime rosszat arat!»
Monda Róbert, látva, hogy im gyalog maradt:
Kiabál utána, látja, merre nyargalt; -
A ló annál jobban vágat, rá se hallgat. -

Ekkor az oroszlán feláll egy nagy szirtre,
Fejét felemelve, lábait feszítve,
S valami vonító ordítást ereszt meg,
A mitől még az a szikla is megreszket.

Ez üvöltő hangra minden odú, bozót,
Elevenné válik, fejet emel, mozog:
Süldő oroszlánok, tarka párduczkölykek
Innen is, onnan is gyorsan előszöknek.

Sirvájó hiéna, aranyfarkas, sakál,
Mind a magában elszáguldó lónak áll,
Visszaterelik a sziklaszakadékig:
A hogy az oroszlán parancsolta nekik.

Ott megfogta Róbert visszakerült ménjét,
S dicsérte magában oroszlán erényét.
Megigazítá a terhelőt a nyergén,
S megveregeté a lova nyakát gyengén.

«De most már azt mondd meg, édes oroszlánom,
Hogy' rontok keresztül e fene-vad-nyájon?
Nyakamra csődítéd egész nemzetséged,
A kik nem értenek engem, csupán téged.»

«Ne félj semmit», morgá az oroszlán halkán:
Aztán egyet ordít, a többi elhallgat;
Sunnyogva kotródna a lovag útjából,
Csak a fogaikat vicsorgatják távol.

Ő maga ott lépdél a lovag oldalán,
Azt hinné az ember, hogy csatlósa talán.
Vezeti, kíséri, pusztán, bozóton át,
Mintha ő ismerné annak legjobb útját.

Óriás nagy vadak, szörnyű elefántok,
Szarvorrú, ki otthon nagyon bakafántos:
Róbert lovagot mind bántatlan bocsátják,
A mint az oroszlánt mellette meglátják.

Békében eléri már a tábor szélét:
Szemközt jön a népe, keresni vezérét,
A kiről azt hiszi, hogy már odaveszett: -
Bizony kevés hija volt, hogy így nem esett.

«Most már visszatérhetsz, kedves oroszlánom;
Hogy tovább is kísérj, azt már nem kívánom: -
Uraddal, fiaddal, élj soká s légy boldog;
S emlékezzél meg rám, hogy ha jól lesz dolgod.»

De biz az oroszlán nem maradt el tőle.
A lovag oldalán ballagott előre,
És mikor a vitéz lováról leszálla,
Odasímult hozzá és ott maradt nála.

III.

Nagy kiáltozás lett erre a táborban:
Nem akarták hinni, azt kérdezték, hol van?
Az a vitéz, a ki oroszlánt hoz kézen?
Boszorkányság van itt! Ez ördögség lészen.

De majd megnyugtató az ősz patriárka
A népet, fenhangon ily szókat kiáltva:
«Isten csodája ez, és nem ördög munka.
Példája ott van az ó-testamentumba.»

Dániel proféta oroszlán vermében
Így szelidíté meg a vadakat épen:
Látunk más oroszlánt Márkkal az oltáron.
Róbert is hoz egyet: most kivan a három!

Ebben megnyugodott a keresztes tábor:
Helyre állt a hitők a főpap szavától;
Látták, nem bánt senkit: nagyon szelid állat;
Ijedség helyébe támadt a csodálat. -

De hogy kipróbálják jobban az erkölcsét:
Vedret hoztak, hogy azt tejjel teletöltsék;
Azt biz az oroszlán kiitta fenéig:
Így bizonyítá be tiszta lelkét nékik. -

A miatt se legyen senkinek aggása,
Miből telik ki ily nagy állat tartása?
(Mivel hús dolgában ott szűken valának;
Pedig nagy koncz kell az ilyen nagy kutyának.)

A hogy látunk uszkárt mészárszékre járni,
Szájában kosárral; - legyen abban bármi,
Nem bántja, hazamegy gazdájához véle:
Jól tudja, neki is majd csak jut belőle:

Éjjel a pusztára kiment s reggelenként
Hozta a szájában a gazella-kecskét,
Gazdája, szolgástul, abból jól lakhattak,
Ő maga beérte azzal, a mit hagytak.

Éjjel úgy vigyázott, mint a legjobb strázsa:
Róbert sátra előtt hallott mormogása.
Közelgő ellenség dobaját neszelte,
Ha veszély volt, gyorsan mindenkit fölkelte.

Végre úgy meg szokták ottan a táborban,
Hogyha nem láthatták, azt kérdezték, hol van?
A pajkos apródok vele kötekedtek,
Ő csak a farkával ütött rájuk egyet.

IV.

Egyszer a keresztes tábor nekilódult,
A mikor az idő éppen legforróbb volt,
A pusztán keresztül Jeruzsálem felé,
A hogy a vezérek tanácsa rendelé. -

Az ám csak a puszta, ottan a szent földön!
Árnyékot egy bokor sem ad ottan kölcsön,
Felhő sohasem jár a kietlen égen;
Felül a nap, alul meg a homok éget. -

Napokig utaztak e nagy sivatagban,
Ég, föld látszott lenni velök nagy haragban;
A vizük elfogyott, forrást meg nem leltek;
Szomjan elhullottak, - sokan fel se' keltek. -

Mikor már a végső inség környékezte
A keresztyén tábort, az utolsó este,
Oroszlán felmondta a nagy rokonszenvet:
S úgy elfutott tőlük, még csak búcsút sem vett.

«No szép kis oroszlán, ki a bajban itthágy
Mikor megszomjazik, elhordja az irhát!»
Gunyolták Róbertet a többi lovagok.
«Visszatér az megint, mondá, csak várjatok.»

Hát még alig pirkadt az égen a hajnal,
Száguld az oroszlán vissza nagy robajjal;
Mutatja, mit hozott? Hát sáros lábakat:
Azokkal jelezte, hogy forrásra akadt.

Mindjárt nagy öröme kelt az egész tábor,
Viztől még nem támadt soha ilyen mámor!
A hogy forrást nyitott Mózes és Szent László:
Az oroszlán lett most ilyen nagy varázsló.

Szép hives patakhhoz vezeté a serget,
Zöld volt ott a mező, hol a patak csergett:
Onnan a Jordánig már csak egy jó hajtás,
A hova elérni volt közös óhajtas.

Tele az a szent táj nagy emlékezettel,
Alább a nagy tóval, a Genezárettel,
A mely Idvezítőnk csodáitól híres:
Még ma is megható szent erővel bír ez.

Hajh, de ez a dicső, istenáldott róna,
De sok vitéznek lett örök takarója,
Kik a Krisztus sírját látni eljövének;
De mind csak a maga sírját tekinté meg.

Ott a dicsőséges Tábor-hegy tövében
Szaracén szultánnal találkoztak szemben. -
Az is összegyűjté válogatott hadát:
A hegytetőről a végét sem láthaták.

Hajnalhasadtától naplementig tartott: -
Háromszor is újra kezdték a harcot;
Új meg új sereget állítottak szemközt:
Feledték a sebet a nagy küzdelem közt. -

Törökök szultánja, hatalmas Szaladin,
Kit ural az arab, török, mór, szaracén:
Este felé maga pihent lovas haddal,
A keresztes tábor közepének nyargal.

Az eleven aczél fal se állhat ellent!
Kifáradt ló, ember, a nagy küzdelemben,
Bomlik a rend; oszlik a tábor két részre,
Három ellenség jut egy keresztvitézre.

Szétszórva magukra harcolnak a bátrak,
Nem győzni, a dicső meghalásért már csak!
Némelyik körül már holtakbul van rakva
Sáncz, kiket levágott rettentő haragja.

Róbert alól is kidült már paripája:
Annyi lándzsa és nyíl fűrt az oldalába;
Paizsa szétrepedt, azt már földre dobta,
Pánczélja, sisakja tört már darabokra.

Csak a kardja védi, azt fogja két kézre:
Maga is már nehéz sebekkel tetézve;
Mégis ki a kardja közelébe botol,
Annak a számára nyitva van a pokol.

De hát a pokol küld ellene egy sátánt!
Itt jön vágatva egy fekete ló hátán;
Arcza is fekete: egy szerecsen emir;
Fut előtte minden, vele senki se' bir.

Buzogányos dárdát hajigál öklével:
Keresztül töri az a pánczél hegyével,
S mikor visszarántja lánczczal a kelevézt,
Kiszakitja vele ellensége szívét.

«Hej szép féleségem; sohajt Róbert lovag,
Nem nevezlek többé lelkem angyalomnak!»
Érzi, hogy vére foly, ereje hanyatlik,
A karja oly nehéz, a lába elbotlik.

Im egyszerre szörnyű ordítás zendül meg:
Néger azopardok² jobbra-balra dülnek:
Holttestek halmán át egy oroszlán rohan
Oda, hol a harcznak a legforrója van.

Róbert rá ismer a hű oroszlánjára,
Ki a nagy harcz alatt tőle távol jára;
De mikor meglátta a halálveszélyét,
Visszatért, otthagyta a barlangja mélyét.

Egy szökés, s ott terem az emirnek hátán,
Hiába óriás az, hiába sátán!
Vas fogaival a nyakát átharapja:
Csinálja emberré, ha Luczifer apja!

² Meztelen fekete harcosok a török táborban.

No még azután egynehány azopardot
Helybehagy, pofonnal itten kettőt hármát,
Amott harapással agyonfojt néhányat;
Az egész csoportot szerteszélylyel hánnya.

Aztán odaszökik kedves vitézéhez:
Az már földre esett, minden sebe vérez;
Karjánál megkapva, fölveti hátára,
És elnyargal vele messze a pusztára.

Ez a csoda látvány mindenkit megijeszt:
Még az ellenség is bámulva nézi ezt.
Senki sem gondol rá, hogy üzőbe vegyék;
Csak Isten csodája lehet ez, nem egyéb!

V.

A Tábor-hegy alatt volt egy rejtett barlang:
Körüle sivatag, tövistermő parlag;
Embernek, állatnak hozzájárulhatlan:
Nyílása lefelé mélyed, mint egy katlan.

Vizzel tölt medencze az üreg fenekén,
Mibe a tetőről hull a nedv cseppenként:
Oly hideg, mint a jég, s mint kristály, oly tiszta;
Ettől a félholt is életre tér vissza. -

Itt ébredt életre a hős Róbert lovag.
Sötét volt körülte, olyan volt, mint a vak;
Tagjai zsibbadtak; nem birta emelni;
Tengernyi időnek kellett már eltelni!

Azt sem tudta, hol van? hogyan került ide?
Semmi sem tartá fenn, egyedül a hite.
Hogy Isten, a kiért magát fölláldozta,
Pokol sötétjéből még világra hozza.

A sötétben maga körül keresgéle:
Megtalálta kardját, az ottan volt véle;
Azt a kardot még félholtan sem ejté le,
Öklébe szorítva az is eljött véle.

Hajh, kard volt ez eddig; de most már nem fegyver!
Emelné, ha tudná, a keze remegve;
Csak a markolatját emeli ajkához,
Az a kereszt talán megszabadulást hoz.

«Angyalkám, szentecském, ott a messze földön!
Ha tudnád, hogy én most mi kínban vergődöm?
Imádkoznál értem Isten oltáránál:
Ámen-mondásoddal nekem jót kívánnál.

Itt fekszem egyedül, sűrű sötétségben:
Nem láthatják kinom, kik laknak az égben.
Csaták halálából a ki megmaradtam;
Fekszem a föld alatt magamra hagyottan.»

««Nem vagy itt magadban!»» felel rá egy szózat:
De olyan, a mitől háta is borsózhat!
Oroszlán-morgás az: két szem, mint két csillag,
Kisértetes fénynyel a sötétben csillog.

Majd érzi a forró lehelletet arczán,
A mint feje fölé hajol le az oroslán;
Kinek örvendező nyihogása támad,
A mivel örömét mondja ki az állat.

«Te vagy oroslánom?» szól Róbert suttogva.
Mintha beszélne csendes titokba;
Mintha két szerelmes suttogna egymással: -
Felel puszták vadja szelid mormogással:

««Én vagyok, én védlek, én őrzöm az élted:
Jó helyen vagy itten, álmodat ne féltsed!
Én hoztam tárogató sebed hegedésre,
Nincs szükséged másra, csupán üdülésre.»»

Róbert az oroslán nyakát átölelte,
Igy könnyebben esett a földről fölkelte;
Kivítette magát a szép verőfényre: -
Ah milyen boldogság nézhetni az égre!

A föld is szép annak, ki a sírból most kel:
Erdő, mező tele gyönyörűségekkel;
A fákon aranyló gyümölcs, a bokorban
Karcsu antilope delel egy csoportban.

Az oroslán egyet gondol s eliramlik:
A csalitban futó vadak zaja hallik;
Nem soká tart neki! könnyű a vadászat,
A hol maga előtt talál vadat, százat.

Kiszemeli a leggyöngébb kecskegidót.
(A betegnek kell ám hozni valami jót!)
Viszi kedveskedve drága betegének,
Ez fog erőt adni új egészségének.

Róbert lovag erre szomorún mosolygott:
Nem bír ő bevenni még most ilyen dolgot;
Szétnéz az oroslán erdő bokor felett:
Mit hozzon hát neki? Megvan a felelet!

A szikláról alá egy fügefá hajla:
Érett gyümölcsökkel tele minden galylya.
Biz az ott lehetett, egész csoportostul,
Az oroslán miatt, az bele nem kóstol!

Most fölrohant érte, kitepte tövestül
Iszonyú körmével; hozta gyökerestül:
Oda vitte a fát s gyönyörködve nézte:
Vendégénél hogy kel a «szépasszony főzte?»

Hát az oroszlánő így gazdasszonykodik.
Terebély narancsfa vala a második,
A harmadik étékfogás meg datolya,
Kedves betegét így eteti, ápolja.

Már erőre is kezd kapni a megsérült:
Kiépül lassankint nagy nehéz sebébül;
De a barlangjából még kijönni nem mer;
Próbálgatja kardját: «Még nem vagyok ember!»

Hát egyszer, a mint az oroszlán távol van,
Eléje egy másik nő oroszlán toppan;
Róbert azt hiszi, hogy az az ő barátja,
De a hogy az rá néz, csalódását látja.

Ez fenevad, éhes, vérszopó kegyetlen!
Nagy veszedelmére jött ide véletlen;
Elgyöngült karjai a hőst meg nem védik:
Maga előtt látja élte kinos végét!

De egy kiáltásra még képes volt ajka;
Az erdők visszhangja talán tovább adja?
«Hű oroszlán segíts, ne hagyj elpusztulnom!»
- Rettentő ordítás felelt meg rá tulnan. -

Jön a hű oroszlán szörnyű ugrásokban;
Recsegve válik szét a bokor s már ott van!
Rárohan a másik oroszlán-nőstényre;
Legázolja maga alá a fővényre.

S addig marczangolja, tépi és harapja,
A mig megfojtottan elterülve hagyja,
Szemei ragyognak dühös győzelmében;
Két féltékeny asszony így harczol meg épen!

Két féltő asszony, ki «egy» lovagot szeret,
És miatta élethalálharcznak ered,
Az egyik, a kinek hűsége angyali,
A másik meg, a ki felakarja falni. -

«Édes hű bajtársam, mond erre a lovag,
Lásd mostan vesztetre majd elváltottalak;
Ezután hogy többé el ne téveszszelek:
Tegyünk a nyakadra ismertető jelet.»

Hitvesétől volt egy hímzett övzalagja,
Most azt az oroszlán nyakára csavarja. -
A nemes vadállat oly büszke lett ettől:
Örömmordítása csaknem felleget tör. -

Rohan ordítózva erdőnek, pusztának;
De nem dicsekedni a maga fájának;
Elrohan a híres neves Kármel hegyig
S ott a zarándokok közé elegyedik.

Akadnak nehányak, a kik ráismérnek:
Látják nyakán övét elveszett vezérnek;
Erről megtudják, hogy Róbert lovag él még:
Pedig már rég el is temetettnek vélték.

Nyomában indulnak a hű oroszlánnak:
A rejtett barlangban ime rátalálnak;
A lovagot, kiben nincs jártányi erő,
Vállaikra veszik s akként hozzák elő.

Kármelhegyi zárda nem messze van onnan;
Derék kármeliták szent háza az ottan:
Biztos menedéke minden üldözöttnek;
Róbert lovag ott felépülhet közöttük. -

Itten sem marad el tőle oroszlánja;
Hogy nála lehessen, azt senki se bánja;
Virtusát csodálják: és úgy emlegetik,
Mint embernek való példát, sok évekig.

VI.

Megjöttek a gályák végre Velencéből:
A keresztes hadak romját hogy vennék föl;
Róbert lovagnak is eljött az ideje,
Hogy az útját vissza hazájába vegye.

A hű oroszlánt is elvinné magával;
De a velencei hajós olyan gyáva!
Fél, hogy mind megeszi útközben a népet; -
Az ő hajójára oroszlán nem léphet.

Nem használ a szép szó, még a pénzcsörgés sem
Minden kárba vész a gyáva rettegésen,
Nyúl szívű hajósok azzal fenyegetnek,
Hogy visszafordulnak s mindent itt felejtnek!

Búcsút kell hát venni a hű oroszlántól!
A dicső állatnak a szeme is lángol,
Mikor utoljára megöleli hőse;
Gondolja szívében: nem marad el ő se!

A mikor Róberttel elindul a gálya,
A hullámozó tengert bámulja, vizsgálja;
Hosszú és vontatott ordítása végig
Gördül a hullámon. A hajón csak nézik!

Akkor egyszerre csak rohan a tengerbe,
S úszik, talpaival a hullámot verve:
Elakarja érni a távozó gályát!
Tusakodni hívja a tenger dagályát!

Bámul minden ember a ragaszkodáson;
De már szélben dagad a vitorlavászon;
Akarva sem lehet többé visszatérni: -
S a repülő hajót el nem tudja érni.

Az erős oroszlán az erős tengerrel
Küzd; de nem mondhatni: egyenlő fegyverrel.
A tenger erősebb. Ott vesz a hű állat:
A hab átcsap rajta. Lelke volt: - elszállott.

VII.

Róbert, mikor hazaért a kastélyába
Szalagját hitvese nyakában találta!
Elbámult rebegve e csodatalányon:
«Te voltál, te magad az én oroszlánom!»

A koldusok királya.

Mások mentek a szent harczba
Magas paripákon ülve,
Pánczélban, tollas sisakkal,
Hímvarrott selyem palástban,
Vérteiken czifra czímer:
Gyöngyös nyereg, ezüst kengyel,
Fonott csójtár a lovakon
(A minek az árával még
A zsidónak tartozának.)
- «Ők» pedig jövének gyalog;
Nem is gyalog; de fél lábon:
Másikat pótolta mankó.
Rongyos kankó a nyakukban,
Hosszú nagy bot a kezükben,
Szájukban még hosszabb ének.
Az igazi, a törzsökös,
A valóságos koldusok.

- Hogy harczoltak a «lovagok?»
Azt megénekelték mások
Unos-untig. Annyi a vers
A hősökrol, mint a polyva!
- Már a koldusoknak is csak
Legyen egy Ariostója!

«Ők» harczoltak énekelve;
Csaták előtt, csaták után,
Szidták a rongy ellenséget,
A gyávákat, kik a harczból
Megfutottak, megdobálták
Sárral, földi czitromokkal.
(Ők maguk oda se mentek.)
A világnak minden nyelvén
Alleluját, hozsánnákat
Kiáltának a győztesnek,
Pereátot a bukottnak. -
Tolták előre a ser'get:
Minden királyt és nagymestert,
S az inkább az ellenségre
Mászott: csak hogy ne legyenek
«Ők» a nyakán! - Biz úgy tettek
Az igazi, a törzsökös,
A valóságos koldusok.

- Félt tőlük az egész világ. -
Ők meg nem féltek senkitől.
Büszkék voltak rongyaikra,
És arra, hogy semmijök sincs,
De senkinek sem tartoznak.
Hálnak ott, a hol ledülnek.
Esznek ott, a hol találják.
Hogy senkit megsüvegelni
Ne legyenek kénytelenek,
Fel sem teszik a süveget.
Sőt azon biztos tudatban,
Hogy keblükben és hátukon
Egy egész népet viselnek,
Méltán beszélhetnek per «mi»,
Fejedelmi plurálisban,
Az igazi, a törzsökös,
A valóságos koldusok.

- A koldusok nemzetsége
Királyt is választ magának.
- Király kell a koldusoknak!
Ez nem komisz respublica,
Hol minden ember dolgozik,
S az elnök csak egy czéhmester,
A ki a munkát kiosztja.
A koldusoknak király kell.
Olyan tekintélyes ember,
Kinek mindenki parancsol,
S kinek senki sem fogad szót. -
Kiválasztják maguk közül,
A ki legtokéletesebb.

Sánta, púpos, és félszemű -
Mikor beszél, akkor dadog.
De ha rákezd énekelni
Fülrepestető, harsány hangon,
Még az orgonát is félre-
Énekel a templomban.
Ilyent tesznek meg királynak
Az igazi, a törzsökös,
A valóságos koldusok.

S adnak neki nagy hatalmat -
Övé ez az egész világ:
Minden országnak az útja,
Minden háznak a küszöbe,
S minden kenyérnek a héja.
Adót szedhet minden népnél,
S a magáét brevi manu
Megverheti - ha bír vele.
Ha számár van, arra ülhet:
Ha nincs, más koldus nyakába.
Törvényt tarthat - codex nélkül.
Országgyűlést híhat össze,
Hol ő maga ítéli meg.
(Legfelsőbb curia nélkül)
Hogy a nagy gyülekezetben
Kik méltók a társaságra:
Az igazi, a törzsökös,
A valóságos koldusok?

A kinek jó csuhája van,
Még bocskor is van a lábán
«Ki innen! nem idevaló!»
A ki friss tetten kapatott:
Hogy dolgozni járt valaha,
Kapától törött tenyere:
«Lökjétek ki! az eretnek!
Takarodjon kubikolni!»
Ki kardot hord a szűr alatt,
Feni fogát ellenségre:
«Fogjátok meg!» assentálni
Kell a ficzkót! Hisz «tauglich!»
Ki beállt bérért szolgálni,
Lovat vakarni urakhoz,
Papokhoz csizmát tisztítani,
És azért kap jusculumot,
Vagy ki pláne beszegődött
Egy zsidóhoz: sábesznapon
Gyertyákat elkoppantani,
S elfogad érte kóser pénzt:
«Korbács neki a hátára!

Verjétek ki, ez nem koldus!
Ez kevesebb: ez már szolga!»
Hát még ki annyira vitte,
Filléreket kuporgatva,
Hogy saját kunyhót épített;
Nádbul, kukoriczaszárbul,
S mert gödör is van alatta,
Tehát emeletes gunyhót:
«Annak szálljon a fejére
Anathema! Az nem koldus
Az már úr lett: az renegát!»
Taszítsák ki a keblükből
Az igazi, a törzsökös.
A valóságos koldusok.

A koldusok királyának
Nem csak hogy a hatalma nagy,
Hanem a bölcsessége is, -
Itél peresfelek között.
Mert hát bizony a perpatvar
Sem csupán csak a nagy urak
Számára van feltalálva.
Osztóznak a koldusok is:
Arra való a fél krajczár:
Csak nem vertek volna ilyet,
Hogyha nem látják előre,
Hogy még a krajczár felett is
Lehet véres verekedés!
Hát mikor a koldusbotot
Elcserélik - irigységből!
Meg a kik a templomlépcsőn
A jobb helyet elfoglalják,
Társaikat leszorítva.
- És a mi legsűrűbb panasz
Köztük: a becsületsértés!...
... Mert büszkék ám a hidalgók,
Büszkébbek az angol lordok,
Azoknál is a braminok,
Még jobban a mandarinok;
Ámde összevéve mind a
Négyen, még csak fel sem érik,
A milyen büszkék, kevélyek
Az igazi, a törzsökös,
A valóságos koldusok.
Örök köztük a perpatvar,
Egyre ócsárolják egymást:
«Kend nem is igazi koldus!»
«Kend csak hamisan sántikál.»
«Mit? Nem vagyok sánta? Mingyárt
Hozzád vágom a fél lábom!»

Az egyiket gyanúsítják
Hogy nem néma. Az protestál;
Néma ő; csak káromkodni
Tud, ha kell; de akkor cizfrán.
Ennek azt hányják szemére:
Kis-sár-füvel úgy csinálta
Tagjaira a sebeit,
Nem fáj neki, csak «úgy» jajgat.
Másiknak szemébe mondják:
«Nem tör téged a nyavalya,
Szappant vettél csak a szádba.
Attól túrod a tajtékot!»
Ezt itt kémnek gyanúsítják,
Amazt titkos szaraczénnak;
Valamennyi, mind lenézi
A másikat, hogyha rosszabb;
De még inkább azért, ha jobb
S így gázolnak kiméletlen,
Nem törődve a világgal,
A koldusi becsületben.
Válogatott titulusok
Egymás képéhez repülnek.
Még az apák vétkei is:
Hányszor volt a pellengéren?
Embert ölt és csirkét lopott
S boszorkánynak volt a lova.
S más ilyen nyájasságokat,
A míg a csetepaténak
Koldus király véget nem vet.
- Ő aztán lát igazságot.
Juryt alkot: a feleket
Maga elé megczitálja.
Egyiket is, másikat is
Jól összeteremtettézi,
S kimondja az ítéletet:
A melyik nagyobb hibás volt,
Ekklezsiát fog követni:
Nem kap perselyt a nyakába,
S borsóra fog térdepelni. -
S más ily szörnyű büntetést szab.
S kik ebben meg nem nyugosznak,
Ki állítja verekedni -
Parittyával - száz lépésre
Vagy fütykössel s akkor aztán
Addig ütik és zsákolják
Egymást, elől, hátul, föbe
Míg helyreáll a becsület -
Az igazi, a törzsökös,
A valóságos koldusok.

Dicső egy nagy méltóság volt
A koldusok királyáé!
Milyen büszke lehetett ő,
Milyen nagyon elégedett,
Mikor úgy végig nyujtózott
A Jordán parti pázsiton!
Fölötte a csillagos ég:
A legdicsőbb trónmennyezet.
Körüle a zengő békák,
A legőszintébb hizelgők.
S mikor itten fejedelmi
Türelemmel hagyta színi
Ő királyi piros vérét
Felségsértő szunyogoknak,
S végig gondolt a jövőn:
Akkor így beszélt magában:
«E földön minden mulandó;
Népek jönnek, népek tűnnek;
Nagy potentátok leszállnak:
Országok dülnek romokba:
Csak az enyim tart örökké.
Koldusnép sohasem vesz el! -
Minden király koronája
Ingadozhat, az enyim nem. -
A görögök császárának,
Mamelukok szultánjának,
A szaraczén kalifáknak
Trónja reszket, az enyim nem. -
Utcaszegleten az a kő,
Fényes a rajta üléstől,
Az én trónom: áll szilárdul. -
Szent Lajosnak ivadéki
Földönfutókká lehetnek;
Szent Péternek helytartója
Lehet a Vaticán foglya;
Csak én alólam nem fut el
Az országom. Enyim biztos.
Az országút az én hazám.
Elfoglálnak nagy hazákat
A mongolok, a törökök,
A szarmaták, a pogányok:
Az enyimet el nem veszik. -
Talán még a semiták is
Zsákra szedik a világot;
Tőlem még azok se vesznek. -
Elmulnak a Templomosak,
Leszállnak a Velenczések,
És mind azok, kik elmulnak,
Kik leesnek, kik elvesznek,

Az én népem szaporítják. -
Én vagyok az egyetlen egy
Örökkön örökké élő,
Folyton folyvást szaporodó
Birodalomnak királya,
Kiből ki nem veszhet a nép:
Mindig lesznek, kik megtöltik!
Az igazi, a törzsökös,
A valóságos koldusok.»

Ez a rege eszembe jut
Önkénytelen, mindannyiszor,
Valahányszor nagy ünnepen
Díszlakomák alkalmával
Az én kedves hű pajtásim,
Az én kenyeres társaim
Rám köszöntik a poharat
Olyanforma titulussal,
Mint - azé a fentcímzetté.

Mátyás diák és Bente úr.

ELSŐ RÉSZ.

Mátyás diák Bente úrnál.

Rossz fát tett a tüzre a moldvai vajda: -
- Erdély székelőföldjét egyre háborgatja:
Hollós Mátyás király ezt abba nem hagyja: -
Mikor nem is várná, majd akkor üt rajta!

De míg megindulna fekete sereggel,
Lopva, szép titokban, maga lovat nyergel,
S elindul a székelőföldre egy szép reggel,
Kémszemlét tartani, a hogy vezérnek kell.

De hogy az ellenség rá se hederítsen,
Mikor ott ókumlál oláh hegygerinczen,
Diákruhát ölt fel, - azt nem veszik kincsen,
Nem diákköntös, ha könyökén folt nincsen.

Arany, ezüst nem volt rajta egy mákszemnyi,
Kopott süvegével mehetne rák-szedni;
De az ellenséget így lehet rászedni:
A szegény diákot nem bántja ám semmi.

«Hetedhét országot, mint diák, bejárok:
Nem bántanak utban pusztázó betyárok,
Utonálló bégek, hatalmas bojárok:
Még meg is traktálnak juhos pakulárok³».

³ Pásztorok, a kik télen-nyáron künn laknak a havasokon, szabad ég alatt.

Igy megy szépen által ojtózi szoroson;⁴
Följegyez magának mindent punktumoson:
S mikor mindent látott, megint visszaoson,
Keresztül rengeteg erdejü havason.

Nagyon megéhezett, úgy korgott a gyomra,
Mintha csak igazi diák gyomra volna:
Még a vacsora is jól esnék éhomra,
Csak volna valami ennivaló forma!

Az egész utjában nagy meszsze nem talált
Se egy pásztorgunyhót, se egy vadásztanyát,
A puliszkához is leült volna talán,
S nem várta volna, míg hoznak hozzá kalánt.

Hát egyszer rábukkan egy szép úri lakra:
Üvegből volt annak egynehány ablakja,
A többi pediglen téglával berakva:
Ez azt mutatja, hogy nem néznek ki rajta.

Az országuton, mely a kastélyhoz vezet,
Kaszálni való fű vala a kövezet.
Hogy itt szekér járna, az már ritka eset:
Marhanyomot látni; de azt is keveset.

Egy kiszáradt folyam árka fut mellette:
Valahol a vizét az is elveszthette;
Száras malom gátja ott gubbaszt felette;
Látszik, hogy az őrlést régen elfeledte.

Mit is örölne itt! Se buza, se köles!
A parlag-földeken a dudva egy öles,
A górén keresztül látni, olyan üres,
A nyomtató szérű maga is oly füves.

Kecskéket legeltet künn egy pásztorgyerek,
Hét darab kecskéből áll az egész sereg,
A szájába dugott furúglyán kesereg,
Gondolja magában: «Így valamit nyelek.»

Megszólítja Mátyás: «Hej öcsém, jó napot!
De fölvirágoztad a szalmakalapod! -
Nem mondanád-e meg, hogy az a ház amott,
Kinek a lakása, micsoda állapot?»

Azt mondja a góbé: «Hát kiedet hogy hívják?»
«Ha tudni kívánod, nevem Mátyás diák.»
Felugrik a ficzkó, s aztán nagyot kiált:
«De csak nem kied az a garabonczás diák?»

⁴ A székely havasokon át Moldvába vezető szoros út.

«Nem, öcsém, én olyan diák vagyok, a ki
Mindent tud.» - «Hát akkor miért nem találja ki?
Hisz azt errefelé tudja már a vak is,
Hogy ebben a házban Bente uram lakik.»

Bente úr ott ült a kis lóczán, a melyet
Szakálszáritónak hínak a székelyek;
Munkavégeztével itt töltik a delet,
A vándor utas is talál ott kész helyet.

«Áldást békességet adjon az úr Isten!
Egy vándor diáknak van-e szállás itt benn?»
««Hogy ne volna öcsém, csak gyere be frissen.
Lesz itt estebéd is, mindjárt elkészítem.»»

««Szívesen lesz látva én nálam a vendég;
Tanór-ajtóm,⁵ kapum tárva nyitva mindég:
Ha szekeren jönnél, kereked kivennék.
Légy itthon házamnál, te múzsanövendék!»»

Bente úr szép szókkal vendéget marasztal,
Beviszi házába; ott van egy nagy asztal:
Mindjárt fölteríti sávolynos abroszszal.
Lássa, hogy úrral van dolga, nem paraszttal.

Dupla tányért rak föl, a mi arra csábít.
Hogy két fogás étel lesz a lakomán itt.
A vendég előre jó, ha szíjat tágít,
Hogy mind bevehesse gyomra drágaságát!

S mintha jól ismerné Hunyady Mátyását,
Hogy csak kézzel eszik, azt a jó szokását,⁶
Nem teszi kés mellé a villát, a mását,
- S aztán felhoz neki egy tál lencsekását.

««Itt az első fogás: drágalátos lencse:
Ezzel tartotta jól Ézsaut az öcscse. -
Asztalunkról Isten soha ne felejtse;
Ha mindennap lencsét eszünk: nagy szerencse!

Nálunk székelyeknél az a szokásforma;
A lencsét trágyázni egygyel-mással sorba; -⁷
- Órjával: - de minthogy nincsen disznótor ma,
A töpörtyü helyett - jön rá egy kis torna.»»

S a tormás lencséhez mond nagy asztaláldást,
Mátyás diák sem vár aztán sok kinálást;
Hozzá látnak ketten kétfelől mindjára:
««Jó időért a tál fenekét tisztán lásd!»»

⁵ Így hívják a kis ajtót a székelyek.

⁶ Mátyás királyról meg van írva, hogy villát nem használt az evésnél, mégsem piszkolta be az ujjai hegyét.

⁷ Zsirt, szalonnát, húst a főzelékre rakni úgy mondja a székely, hogy «trágyázni».

««Most igyunk rá egyet,»» mond Bente úr fenynyen:
Fogja az órrost, hogy jó példával menjen
Ő maga előre, nagyot is húz menten
A korsóbul, s aztán átadja pihenten.

««De fölséges ital! Áldassék a neve,
A kinek szavára megeredt a leve!
Ettől derül fel az ember jobbik kedve:
Azért oly bús, mivel nem iszsza, a medve.»»

Az bizony borvíz volt:⁸ se nem bor, se nem víz;
Az igaz, hogy senkit részegségre nem visz;
Az italok között van tán kedvesebb is;
De annyi igaz, hogy egészségesebb nincs. -

A király borvizzel lencsét lenyomtatta,
Gazda áldomását szépen visszaadta;
De még azzal végét nem érte a trakta:
Bente úr a tálat még egyszer megrakta.

Második fogásul hozott reszelt tormát:
Hogy csak úgy csavarta embernek az orrát. -
Csakhogy ennek is megadta ám a módját:
Lencsével trágyázva volt az gazdagon át.

Megijedt ám Mátyás a másik félétől!
Szabódni kezdett, hogy ő belé nem fér több:
Annyit evett-ivott, hogy feje is szédül;
Holnap ilyenkorig bizony meg nem éhül!

Bente úr okos volt: mind eszes a székely!
Az ellenkezőjét nekem se' hinnék el. -
Nem nyeli az el, ha valamit megszégyenl:
Inkább előtárja nagy őszinteséggel. -

««Hja biz édes mézem, jó Mátyás diákom!
Nekem is más forma volt a gazdaságom:
Nem éltem én mindig lencséken, tormákon:
Nekem is volt egykor mit a tálba vágnom.

Volt gulyám, juhnyájam, tejelő bivalyom:
Újon túlig tartott búzám fenn a hajon.⁹
Tálban sült, korsóban méhser az asztalon:
Még kívánságnak sem tudtam, hogy mi bajom?

Hanem egy átkozott szomszédom megronta:
Azóta lett aztán a portám ily ronda.
Nincsen csorda, se nyáj, nincsen sertés-konda.
Szuszékbul, hordóbul szélylyel dült a donga.»»

⁸ Így nevezi a székely a savanyúvizet.

⁹ «Haj» -nak híják a padlást a székelyek: «eszterhaj.»

Mátyás így szól erre; «Mondd el hogy volt mint volt?»

««Hát édes öcsém, nézd, eddig az Olt itt folyt:

A szomszédom egy nagy gátat eléje tolt:

S most másfelé folyik, s az én völgyem megholt.

Marháim elvesztek, földem parlag maradt,

Azóta gabonát itt senki nem arat;

A malmom is megállt, nem járja a garat:

Nem látni e tájon még csak egy madarat. -

De még egy kis földem maradt a sömlyéken:

Terem azon lencse, mennyi elég nékem.

Itt a «lobogóban»¹⁰ borvizem bőségben:

Áldassék az Isten mind örök időben!»»

- «S ki az a szomszédod?» kérdi Mátyás tőle. -

««Jaj, öcsém, héj annak hosszú ám a töre!

Az egész vidéknek a rettetgetője,

A ki azzal kiköt, sült bolond az, dőre!

Tudom én azt jól, hogy nagy ember egy bíró,

Azt is, hogy a király mily erővel bíró,

De ez kettő együtt: ez a királybíró!¹¹

A népe mind síró, maga népetnyíró.

De még eddig ez sem volt elég a bajba':

Beüt a havason egyszer Mihály vajda;¹²

Minden birkanyájam nagyhamar elhajtja:

Hét kecskével csak úgy maradék az aljba.

No de hál' Istennek, még itten a parton

Terem drága tormám: van hát mit aratnom.

Majd hoz időt Isten: addig csak kitartom;

Hazám el nem hagyom, itten kell maradnom. -

Még van egy paripám; de azt el nem adom;

Mivel lófő-székely¹³ volt minden fajzatom. -

Ha csatára hívnak, felkötöm a kardom:

Királyom, hazámat soha el nem hagyom!»»

Mátyásnak szemébe felszökött a könnyü;

A hirtelen érzést titkolni nem könnyü!

Mit ez ember beszélt, nem tanulják könyvbül:

Mátyásnak szívében harag támad szörnyű!

¹⁰ A savanyúvíz forrása, a hol az föllobog.

¹¹ Olyan hivatalos méltóság, mint a főispánoké.

¹² A moldvai vajda.

¹³ Lófő-székelynek nevezi az irás is, meg a közélet is azt az előkelő székelyt, a ki a király hívására lovon ment a hadjáratba, egy hónapig a maga költségén: más adót nem fizetett.

«Ne féljen kegyelmed, Bente úr, így monda;
Csak én visszamenjek haza, Magyarhonba:
Ott vagyok bent én is az udvari lombá'; -
Elmondom királynak mind ezt egy izromba.

Jöjjön fel kegyelmed ős Budavarába: -
Keressen fel engem király udvarába'; -
Mátyás diáknál ott szívesen lesz látva;
Meglátja kegyelmed, nem válik kárára!

De hogy rám találjon, és hozzám vezessék,
Fogja e vasgyűrűt: rajta van a pecsét,
A király címere, értse meg a becsét:
Ilyen vasgyűrűt hord nála minden cseléd.

Mutassa a gyűrűt az ajtónállónak:
Tudom nem mondják rá azt, hogy «gyere holnap!»
Mátyás diák után tudakozódónak. -
Akkor aztán nálam csinálunk egy jó nap'!»

««Varasgyék¹⁴ legyen, ha én ezt meg nem teszem!
Odatalálok én, bármily messze legyen:
Még ha túl volna is a Hargita hegyen; -
Voltunk mink székelők odaát elegen!«»

Azzal parolát is csapott a markába
Kedves vendégének igaz fogadásba.
S gondolva, hogy ennek nagy a fáradsága,
Szépen lefekteté a maga ágyába. -

Hárságyat medvebőr tartja jó melegen; -
Egy cifra mentéje lógott még a szegen,
Rókamállal bélelt, nyestprémmel beszegett:
Azzal betakarta, hogy jó álma legyen. -

Elmondta, hogy ez a vőlegényi mente,
Eben menyasszonyát oltárhoz vezette;
Ebben lesz, ha meghal egyszer, eltemetve:
Hadd mondja szent Péter: «Ni! itt jön a Bente!» -

Hajnalig aludt ott magyarok királya,
Akkor ébreszté föl jó házi gazdája:
Erdőkön keresztül vezeté útjára,
Merre a világnak nincsen szeme, szája.

Borvizes forrásnál majd búcsut vevének,
Ajánlották egymást Isten kegyelmének;
Bente úr utána nézett vendégének,
Míg csak az erdőből felhangzott az ének.

¹⁴ Székely szólásmód: varasgyék = varangyos béka.

MÁSODIK RÉSZ.

Bente úr Mátyás diáknál.

Mit egyszer fejében elvégzett a székely,
Azt már valamennyi szelek se vernék el!
Bente úr Budára felrándulni készül:
Ha mindjárt szekercze esik is az égből!

Nem kell neki ahhoz szörnyű nagy készülés:
Van paripa, nyereg; kész rajta az ülés. -
Utiköltség nem kell; hisz nincs arra tenger,
A szárazföldön át csak eljut az ember. -

Annyit tudott már a geográfiában,
Hogy szászok felé ne menjen bolondjában:
Mind szomszédba küldik látogatójukat,
Míg a falu végén éhszomjan kilyukad.¹⁵

Hanem vette útját magyarul földnek,
Hol az utazónak messziről köszönnek;
Magának, lovának adnak enni, inynya:
Úgy gondját viselik, mint az édesanyja.

Másnapig marasztják, - Isten áldásával
Megtömik táskáját: úti pogácsával;
Megmondják az utat neki jó magyarán,
Hogy «erre közelebb, arra meg hamarább.»

Sík magyar alföldön nem kell kalauz sem,
S távol város tornyát meglátni hiúz-szem:
Mehet ott az ember torony irányába,
S találhat jó szállást gulyás karámjába'. -

A szénaboglyánál sem kell ám jobb kvártély,
Jobb álmokat ád az, mint akármi kastély
S ha a goromba szél feltámad éjente,
Ott van oltalomnak ellene a mente. -

Egész szerencsésen eljutott odáig,
A nagy itczéjéről híres Czinkotáig.
Itten utolérte valami fergeteg,
Lát egy nyitott kaput: ««Ide betérhetek!»»

Ott mindjárt eléje maga jön a gazda.
Érkező vendégét szörnyen megurazza:
A kezében tartja lekapott sipkáját,
Majd hogy meg nem törli vendége csizmáját.

¹⁵ Még a régi példabeszéd mondja:
«Ez a világ szállást nagyon szászosan ád
A szomszédba kerget, mikor nem akarnád.»

Tessék parancsolni, hogy mivel szolgáljon? -
- Így még nem fogadták hetedhét országon. -
Mindent eléhordnak, a mire van vágya:
Végre lefektetik superlátos ágyba. -

Másnap aztán, a mint tova menni készül,
A villás reggelit elkölti vitézül,
Csak jön ám a gazda a végbucsuzással:
Egy nagy hosszú táblát hoz, tele rovással.

Estebéd és szállás: ennyi a fizetség,
Harminczkilencz dénár. - No lett nagy ijedség!
««Micsoda? hát itten szállást pénzért adnak?
Jaj, ha én azt tudom, hogy itt szászok laknak!»»

De nem használt semmit Bente szabódása:
Hiába mutatta, hogy üres a táska: -
Ha nem hord magával aprópénzt a vendég.
Lehúzzák nyakából a nyestprémes mentét,

««Hogy a kő üsse meg! szól Bente úr búsan:
Nagyon rossz törvény van ezen distriktusban!¹⁶
De jó, hogy két mentét nem hozék magammal!
Budán a másikat vennék el bizonynyal.»» -

Jó hogy Czinkotához nincs már messze Buda:
Koczogva még délre el is jutott oda.
Nagyot bámult ott a fényes palotákon,
Hát a széles Dunán úszó nagy gályákon!

Budára átmenni hosszú hídon kellett:
Mint hogyha száz malom volna egymás mellett. -
A vámos beleköt: Bente úr rátámad:
«Nix tájts! Lófő székely soh' se fizet vámot!»

Eresztik is szépen. Felbaktat a várba:
Megáll a lovával király udvarába'. -
Meglát ott egy czifra ruhás urat épen, -
Egy nagy ezüstfejű bot volt a kezében.

Bente úrnak vagyon emberség tudása.
««Nagyságos főispán! hol van itt lakása
A Mátyás diáknak, a ki ott járt nálam,
S ezt a gyűrűt adta, hogy ezzel találjam?»»

«Nem vagyok nagyságos, főispán épen nem:
A király kapusát ismerje kend bennem. -
Mátyás diák pedig odabenn van; tessék
Csak beljebb kerülni, majd ott bejelentsék.»

¹⁶ Országos kerület.

««No ha kend a kapus, fogja kend a lovam!«»»
S tovább ment kérdezni: Mátyás diák hol van?
A pitvarban jön rá egy bársonyos lovag.
Rajta előlhátul országczimer lobog.

««Méltóságos vajda! Tudom hogy nem ismeresz:
De azért hiszem, hogy innen ki nem is versz. -
Igaz lófőszékely, Bente úr a nevem:
Hol van Mátyás diák? mondanád meg nekem.»»

«Semmi méltóságos, s épen semmi vajda;
Hanem vagyok csak a királynak heroldja. -
Mátyás diák pedig, úgy tudom, itthon van:
Itten lesz, ha vár rá kend, ebben a nyomban.»

««No ha kend csak herold, úgy maradjon hátul!«»»
S odább megy Bente úr. Ujabb ajtó tárul. -
Ottan jön reá egy nagy vitéz, - pánczélos: -
Minden öltözete ezüstös aczélos.

««Nagy kegyelmességü nádorispán uram!
Engedj meg, hogy ide vezetett az utam:
Mátyás diák volna az, a kit keresek:
Nem igazitanál útba egy keveset?»»

«Nem vagyok én nádor, sem pedig kegyelmes;
Király gárdistája vagyok: - engedelmes.
Jól tudom, hogy hol van Mátyás diák mostan:
Az ebédet épen számára felhoztam.»

«No ha kend csak inas; menjen hévvel lévvel
A Mátyás diákhoz, míg meg nem ebédel!
Mondja, hogy itten van Bente, a gazdája!
Annak is éhkoppot nyelt még ma a szája.»

No ugyan ki jön még? - mondá Bente uram. -
Ha még jön, kinek is tituláljam, ugyan?
Ha még egy ennél is czifrább ember kiáll,
Azt már úgy kell hínom, hogy «főlséges király!»

Jól találta biz azt, és még is csalódott:
Nem czifra úr jött ki! csak a király volt ott. -
Az nem fedi magát bársonnyal, aranynyal.
Az igazi angyal szárny nélkül is angyal.

«Szervusz Mátyás dák!» kiált nagy örömmel.
S kezét szorít vele mind a tiz körömmel.
«Tán rosszkor is jöttem?» - «De legjobb órában!
Épen most párolog a leves a tálban.»

S azzal karon fogja király a vendégét,
Vezeti magával; - alig éri végét
A sok fényes terem, tornác, pitvar, csarnok,
A sok czifra apród, szájtató udvarnok.

Rá sem ér igazán megnézni a pompát:
A szeme káprázik, azt hiszi, álmot lát. -
S még mindig fényesebb termek nyílnak elé:
Király maga előtt tuszkolja befelé. -

Végre egy nagy kerek csarnokba toppannak;
Tarka színű márványfala vagyon annak. -
Ennek a pompáját én leírni nem t'om.
Legjobb, ha azt mondom: olyan mint egy templom.

De a mi pompásabb márványoszlopoknál:
Az az úri népség, a ki körül ott áll:
Ország zászlósa, vajdák, fővezérek. -
Csak mentekőtők egy országot érnek!

S a mit körül álnak, egy nagy arany zselye:
(Trónus lesz az!) piros bársony mennyezetje.
Kárpitját széthúzzák gyűrűtartó hollók,¹⁷
Tetején korona, melyről arany bojt lóg.

A mint Mátyás diák belép a csarnokba,
A főrend egyszerre feláll kerek sorba;
Süvegét fejéről mindannyi lekapja;
Mátyás diák pedig magát felcsapja. -

S aztán Bente uram nagy bámulatára,
Egyenesen fölmege a trón magasára;
S beleül a trónba s onnan tekint szélylyel,
Végig járva körben nagy tekintetével.

De már akkor tudta Bente úr, kit lát ott?
E tekintet mondá: én vagyok királyod!
Mikor az mosolygó dicsfényt kiadta,
Az egész csarnokot bevilágította.

«Hozott Isten nálunk, derék székely gazdám!
Nagyon szép volt tőled, hogy eljöttél hozzám:
Hogy biztál szavamban, felkerestél itten. -
A hogy te én nekem, én neked úgy hittem.

Ülj le az ebédhez: asztalod terített.» -
S azzal int a király, hogy hozzák az ételt.
A főétekfogó előhoz egy tálat;
De az be van fődve, hogy bele nem láthat. -

«Ime egy tál lencsét készíte szakácsom:
Tormával trágyázni nekem is szokásom!»
Szól hozzá a király tréfás szelidséggel.
«Kivánom, hogy költsd el teljes egészséggel.»

¹⁷ A Hunyadiak czimere.

Héj, de a mint a tálfedőt felemelte,
Mit talált alatta a bámuló Bente?
A lencse ezüst volt; dénár, egész rakás,
A trágya meg arany; körmöczi máriás!

««Ezzel ember nem él! ez nem lencse, torma!
Ezt nem emészt meg, csak a tarsoly gyomra.»»
Bente úr nem várta, hogy kétszer kínálják:
Megtölté tarsolyát, - s megtörlé a száját.

«No még ne hálálkodj! szól hozzá a király:
Hozd a másik tálat, étékfogó! kínál!»
Hát ott meg a reszelt torma mind színarany
S fényes ezüst dénár, melylyel trágázva van.

De Bente felszólal: ««Nem uram, királyom!
Te is kiadtál lám a második tálon.
Tudom én, hogy mi a becsület. Bár szépen
Kínálnak, azt mondom, hogy elég volt nékem!

Vited el e tálat, neked több szükséged
Lesz erre a pénzre, - nagy vásár áll néked!
Nagy Oláhországban lesz egy sokadalom!
Legyen ott részedre fényes diadalom!

Kell majd a sok hópénz¹⁸ a nagy hadseregnek:
Hadjárás pénz nélkül, tudom én, hogy nem megy;
Jobb a te kezében ez az arany, ezüst:
Inkább még ezt is a vajda fejéhez üsd.»»

S nem nyúlt a tálhoz, mely aranynyal volt tele. -
- A sok főúr mind elszörnyűködött bele!
Mert olyan embert még nem látott az égbolt,
Kinek, ha pénzt kínálsz, azt mondja «elég volt!»

A kit, ha ezüsttel, aranynyal kínálnak,
Igy szól: «Sokkal inkább kell az a királynak!»
- De lekönyörögnék még a palástját is,
S elvennék, ha adna, kétszer akkorát is!

Megindult a király: «Nagy a te hűséged!
Ehez mérve meg is jutalmazlak téged.
Te légy királybíró: pusztuljon a kevély!
A mire hazaérsz, már ott lesz a levél.»

««Ne tedd azt királyom! felelt reá Bente.
Mind egyforma az úr; ne válogass benne!
Ez is jó ember volt, míg nagy úrrá nem lett.
Belőlem is roszt csinálna a szellet.

¹⁸ Zsold, lénung a katonának.

Engem is elkapna a magas paripa.
 Megteremne bennem minden úri hiba.
 Sok erkölcsöt megront az a nagy hatalom
 Nem kapok én semmi fényes hivatalon!
 Hanem azt nem bánnám, hogyha, megrendelnéd,
 Hogy az Olt vizének adná vissza felét.
 Aztán majd magam is csak azért könyörgök,
 Hogy őt is csak félig vigye el az ördög.
 Ámde ha én rám is kívánsz bízni dolgot,
 Megmondom magam is, hogy mibe sandalgok?
 Tégy engem hadnagygyá ott a végvidéken,
 Hadd rontsunk mi elől majd az ellenségen!
 Vesd ki ránk, hogy hányat vágjunk le szakmányba,
 S ha kiki levágta, hadd térjünk hazánkba. -
 Hadd essék át minden nép a maga dolgán.»»
 A király nevetett: «Jól lesz, öreg szolgám.»
 Azonban egyszer csak azt is észrevette,
 Hogy Bente uramnál hiányzik a mente.
 A vőlegénykori hírneves ékesség,
 A mit arra tart, hogy benne eltemessék.
 «Hol a mente?» Bente vakarta üstökét:
 Nem igen szereti az ilyen ösztökét;
 (Mert a hazugságot a székely átallja:
 De az igazságot nagy furfanggal vallja.)
 ««Hát ott Czinkotán van egy igen nagy mélység,
 Abba beleesni iszontató rémség!
 A mentém lemaradt ottan a nyakambul.
 Csak alig birtam kigázolni lovastul.»»
 Nevetett a király, és az egész udvar.
 «Nagy mélység Czinkotán? ugyan mi a patvar?
 Mi ilyen mélységről nem tudunk semmit se’;
 Nem úgy híják azt, hogy czinkotai itcze?»
 ««Ha tudják, ne kérdjék!»» dörmögött a székely;
 A király inte, hogy kedvét ne vegyék el:
 Mert könnyű a szegényt ám kifigurázni:
 De sokkal nehezebb őtet felruházni!
 Erre a főurak, a kik ottan voltak,
 Mentét és kaczagányt sorban lekapcsoltak
 S Bente úr vállára szállott valamennyi.
 Húsz mente, lánczostúl! Dolog azt emelni!

«Elbirod-e ezt a sok mentét, kaczagányt?»
- Kérdezi a király, kedvére kaczagván -
«Meg azt a sok nehéz lánczot, vitézkötést?»
««Elbirnék biz én még, ha kell ötvenet és!¹⁹»»

Haza is ment szépen a sok ajándékkal:
Viselték azt otthon egész ivadékkal,
Egész nemzetségét felruházta vele.
Csűr, hombár és pincze lett azután tele.

Biz a fényes menték régen elszakadtak:
Rongy se maradt tán meg belőlük kaczatnak,
De a mi nem szakad, miből mindég telik,
Az a székely hűség; azt most is viselik.

A czinkotai kántor.

Derék plébánosa vala Czinkotának, -
Egyszer a szívében ily kívánság támad:
«Lehetnék én bizony prépost is Dömösön,
Megérdemlettem én azt már többszörösön.
Mátyás királyunknak egy szavába kerül:
Próbáljunk szerencsét, vegyük szépen körül.»
Megirta az írást, meg is pecsételte,
Ékes mondásokkal egy egész ív telt be.
Volt abban még vers is pogány poétákból,
De még több idézet a szent profétákból,
Saját érdeme is mind fel volt róva jól.
Király szíve erre nagy sor ha nem hajól.

Meg is kapta ám rá nagy hamar a választ,
Gyors eszü a király, nagyon könnyen választ.
Meg lesz a dömösi prépostság számodra,
Hanem felelj elébb kérdésre, háromra.
A legelső kérdés, hogy: «hol kel fel a nap?»
(Jaj biz ezt sehogysem találja ki a pap!)
A második kérdés: «mennyit ér a király?»
(Jó volna ezt tudni! De utána ki jár?)
A harmadik kérdés: «találd ki legottan,
Hogy a király miről gondolkodik mostan?»
A kihallgatásod mához egy hétre lesz,
Ha készen vagy vele, Budára feljöhetsz.

Ez volt a hosszú hét! A jámbor plébános,
Pedig nem volt János, mégis volt hijános.
«Három ilyen kérdés! dió ez, de kemény!
Fog kellene ehhez, más törje meg, nem én!»

¹⁹ A székely «is» helyett gyakran «és»-t mond, a mi igen jól illik neki.

Bánja, hogy elkezdte, szégyen lesz a vége.
Szájában pipája, azt sem tudja, ég-e?
Se étel, se ital nem esik kedvére.
Harangoztak-e már, azt sem kérdi, délre?
Kitárt könyv előtte, hanem megfordítva,
Még a miatyánkot is el-el hibatja.
S mentől közelebb jön a felmenés napja:
A bátorság annál jobban cserben hagyja.

Ámde jól rendezte azt a Mindenható,
Hogy minden pap mellett kántor is kapható,
Ő is belső ember, lelkek jóltartója:
Azok meg testileg gondoskodnak róla.
Látja a jó kántor, a papja hogy busul:
Mi lelte? Tán csak nem tanul arabusul?
Megszólítja végre, mi baj van szent atyám?
Hát ha én valahogy segítnék a baján?
«Jaj fiam, mond a pap, nehéz az én gondom,
Három kérdést kaptam, várj, mingyárt elmondom.
A király adta fel, neki kell felelnem,
De én meg nem tudok birkózni egygyel sem.
Diák korom óta, hogy kis pappá lettem,
Még ilyen szurokba bele nem rekedtem.»

«Bízza rám a dolgot, azt mondja a kántor,
Fogadom, hogy ebből a bajból kirántom.
Felöltözöm én a kelmed ruhájába
S felmegyek helyette király udvarába.
Meg is felelek én a három kérdésre,
A cserét a király dehogy veszi észre.»
Az átöltözésben nem lett volna hiba.
Reverendát még nem hordtak akkoriba.
Kantust viselt a pap zsinórost, takarost,
S hozzá bajuszt, szakállt, igazi magyarost.
Az övébe dugva volt az olvasója,
S háboru idején kard is csüggött róla.
Mikor felöltözött a pap köntösébe,
Mehetett a kántor a király elébe.
Igaz tisztelendő úr volt minden íze,
Csak a hangjának volt egy kissé boríze.

Jelentik, hogy itt van a pap Czinkotárul!
Be kell eresztetni! Az ajtó kitárul.
A pappá vált kántor be is lép nagy garral.
Ott várja a király az egész udvarral,
Fényes zászlós urak, tisztos egyháznagyok,
Boglár és drágakő valamennyin ragyog.
Csillagász, süvegje olyan mint a pörgő,
S az udvari bolond, sipkáján a csörgő.
Király kérdéseit tudják mind előre,
De egynek se lenne senki feltörője.

Hogy úszik ki a pap? mind azon mókáznak.
- Odavezeti a trón elé a háznagy.

«Hát hol kel fel a nap?» fogas egy kérdés ez!
Csillagvizsgáló kap hegyes süvegéhez.
Bolond földhöz csapja a csörgő sipkáját.
- Se okos, se bolond de ki nem találják.
De a kántornak nem kell kalendárium
Se csizió hozzá, mégis olyan finom,
Mintha nyomtatásbul olvasta volna tán:
«Felségednek Budán, nekem meg Czinkotán.»

«Emberül van, páter!» helyesli a király.
«Jön a másik kérdés: ennek is úgy kiállj!
Mennyit ér a király?» - Rettenetes kérdés,
Erre minden válasz csupa felségsértés.
- Zászlós úr becsülné egy egész országra,
Főpapnál csillagos ég volna az ára.
S még az sem volna ár egy dicső királynak,
Ilyet a piacon nem igen kínálnak.
Kántor megfelel rá egyszerű eszével,
Se eget se földet ő nem szedett szélyel.
«Ha Jézust eladták harmincz ezüst pénzen,
Ugy a király ára huszonkilencz lészen.»

Ez is jól volt mondva, a király ráhagyja;
Hanem most jön már a kérdések legnagyobbja:
Mit gondol a király most e pillanatban?
Hiszen a gondolat mindig láthatatlan.
A kántor mosolyog, fejét megvakarva,
Mintha feleletet adni nem akarna.
«Hát bizony Te Fölség mostan azt gondolod,
Hogy czinkotai pap, a ki itt sompolyog,
Pedig hát nem vagyok én pap, hanem kántor,
A ki énekel, ha vagyon Czinkotán tor
Avagy keresztelő; sátoros ünnepen
Orgonaszó mellett hallják az énekem.
A pap köntöse csak, a mit most viselék,
Neki a lába fáj: nem jöhetett eléd.»
Azt mondja a király a kántor szavára:
«No ha fáj a lába, mustárt a nyakára.
A három kérdésre a ki jól meg felelt,
Dömös prépostságát én betöltöm - veled.»
«Jaj, felel a kántor, nem fogadom el ezt,
Van a kit hordozzak, otthon házi kereszt.
Hanem ha jót akarsz velem tenni Fölség,
Adass nagyobb itczét, de azt tele töltsék.»
«Meglesz!» szól a király, s rögtön ad parancsot:
Czinkotai itcze nőjön egy arasztot.
Czinkotai kántor csordultig vitesse,
A királyi sáfár árát kifizesse.

Régen volt; de mégis igaz a történet.
Olyantól hallottam, ki nálamnál vénebb.
- Dömösnek falai régen romba dültek,
Hanem Mátyás király hire nem vénült meg.
- A bort is Czinkotán már literrel mérik,
Hanem Hollós Mátyást örökké dicsérik!

Románcz.

Két jó barát egymást szerette híven.
Egymást szerette két hű jó barát,
Megosztá kenyere felét egymással
Megosztá szívét s tele poharát.
S ha összezőrdülének is nagy néha napján
Nem szállott le a nap szívük haragján: -
„Tréfa volt az egész, felejtsük el.”

Az egyiknek volt szép hű nője otthon,
Az egyiknek szép hűséges neje.
A nő szerelme kincs, de oszthatatlan,
Az osztozásnak itten nincs helye.
E kincsnek is felét a nő megosztá,
Titok volt, a férjnek sugva hozták. -
„Tréfa volt az egész, felejtsük el.”

Két jó barátnak két jó kardja is volt.
Két éles kard két haragvó kézben,
Beszélt a két kard és addig beszéle
Egyik vivó dült aludni szépen,
A csábító volt, megfizette vérben,
Mit csókkal elrabolt; mellette térden: -
„Tréfa volt az egész, felejtsük el.”

Kopott ruhában koldul özvegy asszony
Kopott koldusruha, kisírt szemek.
Ki tudja mért lett koldus, elhagyatva,
Ki tudja egykor mennyit szenvedett?
Tán boldog is volt, jobb időket látott,
Forró szívet, enyelgő víg családot,
„Tréfa volt az egész, felejtsük el.”

Péter és Pál.

Péter a becézett, Pál a mostohafi,
Az urfi és diák, ez csizmadiafi,
Diák könyvből egyik bölcsességet tanul,
Másikon sem kopik lábszija hasztalanul,

Péter urfi végzett, lett juratus nyalka,
Vár reá a szép lány, s egy kis hivatalka.
Pálnak is kezében van a vándor könyve,
Mikor utnak indul, szeme lábad könybe.

Péter nagyságos úr! hiják diszebédre,
Szüksége van ahhoz pompás öltözékre.
Pálnak van műhelye, hires mester, varga;
A nagyságos urnak csizmáját megvarrja.

Egy karácsony napon Pétert eleresztik,
Azt se mondják neki, mi okozta vesztit?
Elmehet koldulni, s hirdeti a népnek,
Hogy a tudományos pálya milyen vétek.

Pál, ha hozzá fordul, megosztja kenyerét,
Tőle nem vették el jó kérges tenyerét.
Jó hely az a műhely! Az Isten megsegít
- S onnan a miniszter nem csaphat el senkit.

Művész életpályája.

Csizmája még nincsen; de van hegedűje,
Azt majd később vesznek, hogy addig ne nyűjje.
Dádé felismerte benn' a talentumot,
S nem kiméli tőle - a kolofónjumot.
Rajkó megszökött a szülői kastélyból,
És most az utfélen operát pazérol;
Rigolettót huzza, a hegedűt nyúzza,
Vándor utast egy réz pénzért majd kihúzza.
Primásságig vitte, van saját bandája.
Bandának állandó, konvenczjós csárdája,
Nem krajczár, piczula hull már a tányérba,
Bálba is elhiják most már néha néha,
Van már pénz is, hir is, hozzá szép leány is!
Ki háborgatja most? ki az, a ki rányit?
„Gyere friss' a grófhöz! ott várnak vagy húszan.”
„Menj pokolba! Most a szeretőmnek húzom!”
Solo virtuoz lesz, szinpadon hegedül,
Megmutatja mit tud, mikor van egyedül.
Koszorút, bokrétát hajigálnak neki.
Nem haragszik érte: - tessék! Megengedi.
Megbántja osztályát nagy művész Reményi;
De megtorlás nélkül nem marad merényi:
Büszkesége nagyobb, hogy sem ezt eltűrje;
Kihíja párbajra, egy szál hegedűre!
Főherczeg-fiakat tanít muzsikálni,
Az udvarnál magát kezdi honn találni,
Az érdemrendekben már csak úgy válogat,
Kit félig fitymálva, kit szívesen fogad.

El Amerikába, el az új világba!
Igaz művészetet egyszer az is lássa!
Vad indus lelkesül a szilaj muzsikán.
Csak az kár, hogy ottan minden ember czigány.
Büszke lesz az ember, hogyha nagyra vitte.
Hegedűjét most már úgy hordják mögötte.
Inas, az is távol, kilencz lépésnyire,
Ne kompromittálja a mesterség hire.
Most már nem muzsikál, hanem muzsikáltat:
Nem ő huzza a bált; hanem maga bált ad.
Nagyságos kisasszonyt elvesz feleségül,
S cabanos szivart szí, soha sincs a nélkül.
Vén dáde, barna lány könyörögve jönnek.
Öt forintot bankót oszt mind a kettőnek.
„Kik ezek? Kérde a szép hölgy szívviditón.”
„Ez itt szolgálóm volt! Az csizmatisztítóm.”
(1877)

A vásárfia.

Négy delegatus jött haza
Hosszu ülőszak után.
A gyűlés nem volt Budán,
Hanem Bécsben, ez után
Hogyha kissé kombinálunk
Könnyen kitaláljuk tán:
Idejét a négy hónapja,
Hogy nem töltötte bután.
Várta pedig mind a négyet
Otthon egy egy feleség.
Nojszen lesznek szép mesék:
„A delegatio-élet
Valódi remeteség!”
(Hátha még is meglesék?)
Jaj, csak erős hitet adjon
A nőknek a kegyes ég!
Az egyik egy szép divatos
Köntöst hoz: „Nézd muczikám,
Hogy a férjed nem czigány,
Hogy mindig te rád gondoltam,
Te rád, édes marczipán;
Bizonyítja haczukám.”
Az asszony csak félszájával
Mosolyog rá: „Látszik ám!”

A másiknak minden zsebe
Tele van karpereczczel.
„Jaj de szép vagy, de tetszel!
Ha ezt fölteszed egyszer, -
Lásd, hogy a szivembe' voltál?
Jövőre is ereszs el!”

Az asszonyka nevet erre,
De csak olyan fél neszszel.

A harmadik praktikus úr,
Azt mondja: „Nézd galambom,
Te vagy mindig a gondom.
Azt hitted tán hogy a férjed
Ki tudja hol barangol?
Pedig hát megtakarítám
Mind az egész lénungom,
S neked adom!” Nevet a nő,
De csak olyan félhangon.

A negyedik épen semmi
Vásárfiára nem ad.
„Én nem hoztam neked semmit,
Hanem csupán magamat!
Semmit, csupán ezt a csókot,
Azt is kölcsön, hogy megadd,
S legyen uzsorás kamat.”
Ezt fogadják legszivesben,
Ide nem kell több adat.

(1877)

V. Hangulatok

Azért az „Üstököst” még is csak megírom.

Akár van jó idő, akár van rossz idő,
Beteg békesség, vagy haldokló háború,
Jó kedv az országban, vagy országos ború;
Bár remény, türelem, mind fáradtan kidől:
- Azért az Üstököst mégis csak megírom.

Sok rosszat megértem, sok baj átment rajtam.
Vártam, hogy majd úgy lesz, a miként volt hajdan.
Nagy esést, inséges esztendőt átéltem,
Az telt be, mit féltem, soha mit reméltem.
- Azért az Üstököst mégis csak megírtam.

Kedves halottam volt csendes ravatalon:
Kikisértem, néztem, mint nő a sírhalom.
Ravatal gyertyája megtértemkor égett:
Irg! csinálj tréfákat, ez a mesterséged!
- Azért az Üstököst csak meg kellett írnom.

Virasztottam sokszor kedves betegemnél,
Forró lélekzése szívem körül-lengé.
Két kezem imára kulcsolódni vágyott;
Nem lehet! írnom kell sok nagy furcsaságot.
- Azért az Üstököst csak meg kellett írnom.

Levert a kór, testem reszketett a lázba'.
Készültem a porba, lelkem megalázva.
Hallgattam, mikor üt az óra, mely zengi:
„Elég volt; - végeztél; - mehetsz már pihenni.
- Azért az Üstököst csak meg kellett írnom.

Bezártak börtönbe, négy fal közül néztem,
Hogyan tavaszodik a boldog természet.
Irigylém a koldúst, kinek nincs hol hálni,
Egeret, madarat, ki tud bújni, szállni.
- Azért az Üstököst ott is csak megírtam.

Rossz kedvű a magyar, s széles rossz kedvében
Az ő poétáit választá ki szépen.
Gyérülnek, elfogynak, kik még gondolnak ránk.
Miattad, nemzetem, ma is meghalhatnánk.
- - Azért az Üstököst most is csak megírom.

(1864)

Óh Petőfi, ha most élnél!

Óh, Petőfi, ha most élnél,
Vajon mihez kezdenél itt?
Élnéd-e úgy a világot,
A hogy a többiek élik?
Szorultságból, mint poéta
Mit tehetnél mindenfélét?

Adnál-e ki divatlapot,
Változatos melléklettel?
Czifra bolond divatokat,
S hozzá egész tisztelettel
Irnád-e, hogy most ezt hordják,
Azt a „régit” hát feledd el!

Vagy élczlapot szerkesztenél?
Próbálgatva, hogyan lehet
Álruhában átszöktetni
Egy-egy ártatlan ötletet?
S hányini a cigánykereket,
Mikor már senki sem nevet?

Vagy beállnál, mint munkatárs
Egy-egy taposó-malomba:
Irní Schleswigről, Bismarkról
Pesti Naplóba vagy Honba?
Épen neked való volna
Ez a munka, ez a lomha!

Vagy te is ott volnál régen,
A hol a többi poéták?
Kik a lantot elhajíták,
S biztosító-, hiteladó-
Intézetekben fogyasztják -
Nem a tintát, csak a krétát.

Vagy, nem! Volnál, a ki voltál:
Ki azt mondja, mit rég mondott,
Ki nem nézte, merre úsznak?
A hol gát volt, ott átrontott,
S bámulnának nagy szemekkel, -
- Mint gyógyíthatatlan bolondot?

Az olyan eszmékre, miként
„Azok” voltak, most nincs bolt-ár;
A te lángod kihült helye
Nem tűzhely már, - csupán oltár:
- Tisztelik; de nem főznek rajt’.
De jól jártál, hogy meghaltál!

Az utolsó eszménykép.

Mind elköltözött már: - kit a „ciprus lombja”
Tündér suttogással ringat szűz álomba;
Kit körül ragyogott a „szerelem gyöngye”,
Most takar zöld fűvel feledés göröngye.
A feleség, a ki a zászlót megvarrta,
Maga is nyugszik már, s a zászló alatta.
Megannyi eszménykép, kikért szive lángolt,
S zengett ajkán a dal forró kívánságról.
S ki valamennyi közt volt legdrágább kincse,
Az a régi haza: az is elmúlt, nincsen.
A kiről ő zengett, a kiért ő égett:
Szép asszony, szép haza - letűnt régesrégen.
Csupán egy maradt meg, egy emlékszik rá még,
Fényes alakok közt egyedüli árnyék:
Egy szegény cigánylány, egykor piros arcú,
Tűz szeme, termete mint az őz, oly karcsú.
Ez a két sötét szem hogy lángolt miatta,
Ez a két sötét szem egyedül siratja.
Csak neki nem jutott egy húr sem a lantból,
Őt nem emelte föl, ő mindig alant volt.
Vad erdő, zöld mező tudja mit szenvedett,
Mindig leány maradt, sohase feledett.
Arczrózsája hervadt, szemlángi kihaltak,
Csak bánata maradt örök fiatalnak.
Nevét sem említik, ki utolsó híve,
Azt se kérdik tőle, miért fáj a szíve?
A költő alszik már, de művei élnek,
Imádott szép nőkről örökké beszélnek;
De arról a helyről, hova lelke lejár,
Csak a barna föld tud s barna cigányleány.

(1876)

Az igazi „Jó szív”.

Versemény.

Szent Péter pediglen tartja a kezében
A mennyei pálmát, odafenn az égben,
S nagy magában azon töprenkedik épen:
„Hát ezt kinek adjam ezen szökő évben?”

Az igaz jó szívnek. De melyik az igaz?
Nehéz megtudni, ki tiszta búza, ki gaz?
Mert kinek csak száján terem meg a vigasz,
Annak a kezébe bizony nem illik az.

Tudn'illik a pályadijas égi pálma,
Mely a csillagokból földre alá száll ma:
Halandó embernek bizony kedves álma,
Méltó, hogy támadjon érte egy kis lárma.

Tartatik ezuttal lelki szépségverseny:
El nem marad erről, tudom, egy ember sem.
A sok pályafutó egymással mint verseng,
Azt fogja leírni mindjárt az én versem.

Az egyiknél vagyon kövér bugyelláris:
„Ismeri nevemet koldus is, király is!
Szórok alamizsnát az egyik kezemmel,
Másikkal az államkölcönt jegyezem fel.

Segélyt talál nálam minden özvegy, árva:
Miniszterek előtt a ládám kitárva.
S ha én azt becsukom s nem adok belőle:
Nem lehet háboru, jót állok felőle.”

„Ez nagy szó!” mond Péter. - Jön a következő,
„Uram, csak én rólam danol erdő, mező.
Házamnál a szabad lopás a regula,
Sose kértem, hányat vet csorda és gulya?

Élhet a szegénynek kicsinyje és nagyja,
Mit szeme megkíván, keze ott nem hagyja.
Ellopott tárgy után soha nem szaladok,
Borba esett légynek utravalót adok.

Házamnak kapuja soha sincs betéve:
Azt sem tudom, ki lesz a vendégem délbe?
Vacsoráló banda reggel oszlik szélylyel.
Nálam mindig nap van, soha sincsen éjjel.

Váltóit girálom megszorult pajtásnak,
Kifizetésüket sem engedem másnak.
Kártyázó czimborák, mikor összejönnek,
Engemet neveznek közös jóltevőnek”.

„E bizony nagyon szép!” mond a menyinyek őre.
Most egy másik alak bandukol előre.
„Uram! Fáradt vagyok! Már mind a két lábam
Eljártam a szörnyű sok lótás-futásban.

Én járom el dolgát bajosnak, peresnek,
Meg a kik hivatalt és állást keresnek.
Akár szolgabíró, akár bíró-szolga,
Annak mind énhozzám van kötve a dolga.

Miniszter kilincse tenyeremtől fényes,
Hozzám jön minden lány, a ki csak erényes.
Iskolák ajtaját én nyikorogtatom.
Hivatal-betöltés az én vállalatom.

Én felelek rosszul tanult diák helyett,
Kimaradt cselédnek én keresek helyet.
A tolvajt én védem a törvényszék előtt
S nem tartanak nálam nélkül keresztelőt.”

„E már megint nagy sor!” szól az égi portás.
Következik nyomban rá egy másik kortárs.
„Szent atyám! Nem ismersz? Hisz ez lehetetlen!
Tán az ujságodat hagytad felmetszetlen?

Mindennap olvashatsz felőlem valamit,
Viselt dolgaimról minden lap megtanít,
Jótevény rovatbul nevem el nem marad,
Hol adakozás van, tartom a kosarat.

Népkonyhát kóstolok, árvát protegálok,
Erkölc-s-nemesitek, börtönökbe szállok;
Perselyemmel járom a várost köröszkül;
Ugy félnek már tőlem, akár az ördögtől.

Hogyha a nemzetet valami baj érte,
Tánczolok, szavalok, énekelek érte,
S ha már kifogytam az emberi nyomorbul,
Gondom az állatok védelmére fordul.”

„Ugyan felpakoltál!” mond erre szent Pető.
„Egy embertől több már nem követelhető.
Hát te ott leghátul, ki jössz nagy sunnyogva,
Bontsd ki, hadd lássam hát, mi van a butyrodba!”

Felel az utolsó: „Oh uram én szentem,
Nincs én nekem semmi jó tett az eszemben,
Mert ki megbánt reggel, estig elfelejtem;
S nem gondolok reá, a kivel jót tettem”.

„Neked adom pálmám”, szól Péter, „nem másnak:
Mert a kinél soha a vett megbántásnak
S az adott jótétnek emléke nem drága,
Az igaz jó-szívnek az a bizonyosága”.

(1888)

VI. Alkalmi költemények

Fáy András halálára.

A humor és vígság istennőjét mi baj érte?
A ki kacagni szokott, kit sirat oly szomorún?
Fáynk nincs többé! Legjobb, leghűbb fia volt ő;
Fáynak elvesztén nem csoda szíve ha fáj!

Prolog

a debreczeni nemzeti színház megnyitásának ünnepélyéhez.

Egy kincse van minden nemzetnek adva,
Míg azt megőrzi híven, addig él.
E kincs neve: az édes anyanyelv.

Bálvány ez, mely előtt találkozik
Az ellentétek minden árnyalatja, -
És egy testvérnek vallja ott magát.

Óh boldogabb országok gyermeke!
Hazánkon elmerengő idegen,
Hogy ezt mi úgy szeretjük, ne csodáld.

Nekünk e kincs volt századok során:
Multunk, reményünk, jelenünk,
S mert benne élünk, kell hogy érte éljünk.

Volt a magyarnak fényes éve is
S dicső korának hős emlékeit
Fegyver hegyével égbe irta fel.

De csillag és dicsőség messze vannak!
- Ám ősi nyelve hódításait
Az élő földre irta szellemével.

„Te” anyanyelvünk tiszta őrhelye,
Magyarnak épült ősi Debreczen!
Ments-vára féltett szellemkincseinknek!

Sok századon át, a míg nemzetünk
Létért ontotta vérét, - egyedül
Te őrizéd a magyar Helikont.

A harczok hosszú, súlyos éveiben
Oly sok viszályt kiállott nemzetünknek
Meghódíthatlan vára Te valál.

Pedig nem voltak sziklasánczaid,
Erőd a szellem volt, a tudomány:
Ez véde téged és Te védted ezt.

A honni múzsa, kit fegyver riasztott,
Itt menhelyet és ápolást talált,
S hálából kincsét mind e helyre hordta.

Körül vihar dúlt, villám csattogott,
Hazánk virágát fegyver tépte le,
S a vész szétszórta a hulló levélt.

Balsors kitörlé a lét könyviből
Önnön vérünkkel nemzetünk nevét,
S port hinte rá, hogy meg se lássa többé.

Te akkor is megőrzéd kincsedet:
Fegyver nem, tűz nem vette tőled el,
Sem úr szavának csábja meg nem ejte.

Te a szegény, a megvetett anyának,
Ős szellemünknek hű tanyája lettél,
S ápolgatád, míg újra ifjudott.

S mit fegyver veszte hős apák kezében,
Azt tollal, észszel, csengő dal szavával
A bölcs utódok újra visszavívták.

És újra Kárpátoktól Adriáig
Lett élő nemzet a magyar, s Te abban
Mekkája a tudós zarándokoknak.

Te szülted a tudóst, ki felvilágolt,
Te szülted a hit buzgó pásztorát,
S a költőt, kinek lángja most is ég.

Légy üdvözölve ősi Debreczen,
E templom-ünnepélyen, mert bizonynal
Hol nyelv-oltárod áll, egy templom az.

A szó, mely üdvözöl ezt mondja „most”
S a szó mely „egykor” számon fogja kérni:
Miért ez oltár? ezt idézi majd.

Miért ez oltár? - Honfi áldozatra,
Az egyik szellemét áldozza annak,
Részvétit más: - s mindkettő áldozat.

A honni nyelvnek ihlett hirdetője,
Kinek szívében ég az égi szikra,
Tanítson itten híven érzeni;

Tanítson hűn szeretni: - hű szívet,
Drága hazát és fényes őserényt; -
Szeretni mindazt, a mi szép, s igaz.

Hirdesse élő, látható alakban
A megdicsőült ősök tetteit:
Hogy lelkesüljön rajtuk nemzedékünk.

Hirdesse bűnnek torló büntetését,
Sújtsa hibánkat és javítsa azt,
Mutassa fel, mi bennünk szép s nemes.

Legyen világos tükre életünknek.
A népszokást, az ősi hagyományt
Emlékbe vésve tartogassa fenn.

S amit költőknek lelke ránk hagyott,
Az égi szép költészet hangzatát
Zendítse meg művészet hó szaván:

S hogy hallja minden, s higgye, hogyha hallá,
Hogy nincs a földnek édesebb zenéje,
Mint a magyar szó, művész ajkain.

„Ezért ez oltár!” És nem, hogy hízogjen
A kor hibáinak, a rossz divatnak,
S visszhangot adjon korcs izlés szavának.

Nem, hogy legyezze könnyelmű ledérség
Tréfának öltözött botlásait,
És édes mérget töltsön a szivekbe.

Nem, hogy fület csiklandó pengetéssel
A gondolattól elszoktassa népünk'; -
Érzékhez szólva, értelem helyett.

A puritán hit ősi városában
Hiú látványnak nem; - csak szellemünknek
Épülhetett e ház: - „azért ez oltár.”

S áldott legyen a kéz, mely építé,
Áldott a szív, a mely kigondolá,
Áldott a nép, mely érte áldozott,
Áldott a szellem, mely föntartja ezt,
S áldott a hon, melynek szolgálni fog.

II. Rákóczy Ferencz emléke.

Hogyha alvó volnál távol tengerpartján,
Gyöngé sóhajvásom akkor is felköltsne;
Ez a gyöngé sóhaj millióknak ajkán
Sokszorozva, vihar harsogását öltve.

De te, örök élő, örök ébrenlévő,
Mindig itt vagy köztünk, mióta születél,
A fényes multból a végtelenig érő
Nem halott árnyék, nem, világosság lettél.

Neved egyértelmű lett a szabadsággal;
Él benne egy nemzet minden szentelt vágya,
Minden, mi a multból fénynyel visszalángol,
Minden, mi a jövőt reménykedve áldja.

Fejedelmi bölcső volt a fényes csónak,
Egek országából mi a világra hítt,
Hívták száműzésnek, nehéz koporsónak
Azt a gyászos hajót, mi oda visszavitt.

S az a tenger, mit e kettő közt bejártál,
Annak egy neve volt: nemzeti dicsőség;
Méltó, hogy a miért küzdél, mire vártál,
A késő utódok az álmod betöltsék.

Diadalmas harczok egész sorozatja
Követte zászlóid. Hívó szózatára
Tárogatóidnak kelt e hon magzatja,
Lélek szállt a vasba s a vér nem volt drága.

És a szabadságért kihullt vér olyan mag,
Mely századok múlva termi meg kalászsztát,
Gyökerei élnek, sarjai kihajtnak:
Hiába tapossák, hiába kaszálják.

Mi maradt e nagy kor tündérvilágából?
Egy nagy „név” az „aranykönyv”-ből kifelejtve,
S egy hamvvedernyi por, Keletország távol
Tengerpart vidékén nagyon jól elrejtve.

Egy „dal”, mely a drága halottaknak sírt ás,
S miben holt és élő lelkek egybeforrnak:
Egy „rézpénz”, a mit e rávert szó „libertas”
Aranyértékűvé tesz az utókornak.

S még maradt valami: a Te egész lelked,
Egy nemzetnek szívét lángragyujtó szikra,
Olyan tisztán, a hogy az égbe lehelted,
Egyik ivadékról szállva a másikra.

Vele voltál mindig édes nemzeteddel
Sűrű gyászában, mint ritka örömében;
Hogy annyi veszély közt soha sem csüggedt el,
Hogy annyi ellenség nem győzött e népen!

S az eszme, a minek egy éltet szenteltél
Küzd, épít és terjed, hódít és elfoglal,
Mi halottnak látszott, álmaiból felkél:
Helyet kér a földön és halad a korrall.

Sokan imádnak, de kevesen ismernek,
Kik leginkább hínak, hogy álmod felköltés;
Zaját hallják csupán győzelmes fegyvernek,
S nem látják benned a haza legfőbb bölcsét;

Kinek az árnyéka drágább, mint a fénye,
Az az önzéstelen, feláldozó lélek,
Kinek lemondása volt legfőbb erénye,
A milyennek téged én megismerélek.

Mindent a hazának, magadnak semmit sem,
A nemzetnek azt is, mi érhetlen távol;
Saját fejednek még azt sem, a mit Isten
Adott felkent ősök dús adományából.

Hitnek, gondolatnak, földnek szabadsága
Minden ajkú honfi szívében egy bálvány,
Ki mindenekfölött imádott és drága,
Kit lelkében visel, nem csupán a száján.

A „haza”, a haza, s örökké a haza!
Ez volt az a bálvány, a kit fölállítál,
- Már most hát ébredj föl! már most hát jőjj haza:
A kit úgy imádtál, az a bálvány itt áll!

Nézd: szabad a Nép, Föld, a Vallás, a Sajtó,
Nincsen rabszolga már Magyarország földén;
A honszerelemnek nincs már börtönajtó;
S milliók felett csak egy úr áll: a törvény.

Halld, a magyar nevét megbecsüli minden.
Édes nyelvünk versenyt fut mívelt népekkel,
A magyart tisztelve emlegetik kinn, benn
Merre a nap nyugszik, merre a nap felkel.

Nézd a magyar zászlót szárazon, tengeren,
A magyar fegyverét népek erős harcán,
Mit a magyar földje, keze, lelke terem,
Még a „libertas”-t is a hitel piacán.

És nem pihenünk meg, haladunk előre,
Helyt állunk a bajnak, kiállunk ostromot;
Nehéz munka ha jön, nem térünk előle,
S a jövőnek rakunk jó fundamentumot.

Csapás el nem csüggeszt, siker el nem kábít,
Erőnket feszítve, gondunk sokszorozva,
Végezzük a multak elkésett munkáit,
Remélve a Jóban, de készen a Rosszra.

Hol minden gondolat csak egy hazát teremt,
Ennek hódol, áldoz e földi Istennek,
Ez a te szellemed, oh Rákóczy Ferencz,
Ilyennek látlak én, ilyennek ismerlek.

Egykor koronával kínáltak: nem kellett.
Az a korona már összetörött régen,
De töviskoszorúd újra kizöldellett
És csillagkoszorúd ott ragyog az égen.

Emlékköved nagyobb a pyramidoknál,
Ilyen síremléke egy dicsőnek sem lett.
Meg vagy örökítve jobban mindazoknál,
Mauzoleumod az egész magyar nemzet.

Töltse be szellemed ezt a magas házat,
S az nőjön oly nagyra, hogy azt befogadja,
Uj fényt árasztson rá minden jövő század,
Míg a szív melegít, meg az Isten napja.

(1882)

Prolog

Az erdélyi magyar színészet száz éves jubileumára.

Gyönyörű szép Erdély: hazám tündéerkertje!
Mindig szerettelek, de most ezerszerte.
- Kit nem félt az ember, az annak csak fél-kincs,
Igazán szeretünk akkor, - midőn féltünk.

A mióta magyar ima száll az égnek,
A mióta szivek honfi lánggal égnek,
Mióta magyar vér áztatja a hantot,
Erdélytül bennünket semmi szét nem bontott.

Te voltál e honnak megtörhetlen vára:
Hazaszeretnek kifogyhatlan tára
A hol megmaradtak az ősi erkölcsök,
Ha nálunk megfogytak, Tőled kértük kölcsön.

Mikor a magyar nyelv, jogát hagyva, letűnt,
S közel voltunk már, hogy rómaiak legyünk,
Nemzetünk Te nálad talált menedéket:
Otthon pusztát, - itten fejedelmi széket.

Te védted ellentől nagy Magyarországot,
Fegyverrel, vérrel az ősi szabadságot.
Dülő pórhadaktól, töröktől, tatártól,
Szellemeket ölő lelki pokolsártól.

Száz éve már elmúlt, mikor mély altából
A nemzet fölserkent. „A hajnal még távol!”
S ismét tovább aludt. Te maradtál ébren
S folytattad a munkát nehéz félsötétben.

Tanult múzsaifjak, ifju deli szűzek
Felgyúltak hevétől a mennyei tűznek.
Látták, hogy egy nemzet, midőn életet kér,
Azt nem adják szóért, hanem bátor tettér’.

S nem mentek jajgatni széles e világba,
Színlett fájdalokkal martir-arczot vágva,
Nem hittak segélyül torló ellenséget
Csupán az olympi fényes istenséget.

S templom lett, a hol az ébresztőt danolták
S hol lángot gyújtottak, annak neve oltár.
Szent képük egy angyal, kit más angyal nemzett
S ki templomunk járta, annak neve nemzet.

S a szellem hőséne nem kell a kiváltság,
A nemes fölleli benne rangja társát.
A mit Erdély elkezd, azt végre is hajtja,
Az érett gondolat a merész tett atyja.

Egy-egy óriásnak alakja kitódul,
Ki ez új korszakot nemzette utódul.
Örök Wesselényi, az új világszellem
Bajnoka, egy egész dæmontábor ellen.

Parányi mustármag czédrusfának nő fel,
Teleirva kérge a dicsők nevével,
A kik hódítottak a múzsa lantjával,
Költő fegyverével: szent gondolatjával.

S mikor minálunk a Veszta láng ellobbant,
Erdélyben új fényre gyulladt annál jobban.
Mi csak oltárt adtunk hamar alvó tűzzel,
De Te nálad talált a művészet tűzhelyt.

S mikor hazájának szívéből kiűzte
A múzsát az ármány, új életet szülsz Te,
Föltámad Te benned, kit ott eltemettek
S mennybe száll és ott ül jobbán a nemzetnek.

Száz év előtti mű: „Titkos ellenkezés.”
Volt benne sok szép szó, hanem szellem kevés.
Végzetes darab cím, mért választották ezt?
Hátha száz év multán valaki más rákezd?

A darab elkallott; de a cím megmaradt
S más szöveggel sikert tarlóz, de nem arat.
A nyílt ellenkezés üdvösséges munka,
De a titkos vezet közös romlásunkra.

Erdélynek sziklái adnak aranyérczet,
Az egész világnak melegét a bérczek,
S mi *az emberi vér melegét* felszítja:
Ehető drágakő a hegyeknek titka.

Gépek melegéhez köszénné vált törzsek
Özönvíz világból újra előtörnek,
De a mit most ásnak, alattomos aknák
Azok csak a mérget s robbanó gázt adnák.

Elébb darabokra szakadhat a földgömb,
Hogy a sötét űrben széthullva ödöngjön,
Elébb a kiontott vér tengerré lenne,
Hogy a Hargita-csúcs sziget volna benne.

Az utolsó kardot ha megette rozsdá,
Testünkől a lelket balsors kitaposta,
Ha megszűnt dobogni az utolsó szív is,
Akkor kiálthatják: *romanus sum civis*.

Nem mondom, hogy *féltünk*, visszavonom a szót,
Érezve bizony, de létben nem igaz volt;
A mely honnak Isten adott ilyen népet,
Annak még a pokol kapuja sem véthet.

A szellemmel nem küzd meg más, csak a szellem,
Erőszak és ármány nem győzhet az ellen.
A szellem erősebb, mint maguk a *számok*,
S a való erősebb, mint a leghőbb *álmok*.

S a szellem az elmúlt század nagy szülötte,
Ma már óriás lett, nincs határ előtte;
A hová ez emel, odáig nem érnek
Emberkezek. Örök élte lesz Erdélynek.

(1892)

VII. Satirák.

Oh mi szép szultánnak lenni!

Oh mi szép szultánnak lenni!
Három világrész birtokán
Uralkodni könnyű szívvvel,
Vezéreket és basákat
Hol fölrakni, hol lerakni,
Kinek nem tetszik a képe,
Annak fejét leváogatni,
Azt sem kérdve, kinek híják?
Gyaur népre adót vetni
Minden protokollum nélkül,
S a begyült pénzt szerteszórni,
Számadással nem vesződve,
Oh mi szép szultánnak lenni!

Oh mi szép szultánnak lenni.
Száz, meg százezernyi haddal
Verekedni földön, vizen;
(Ha elfogynak nő helyettük,
Kár csupán a tépett montúr)
Városokat leégetni,
S fölépitni palotákat,
Száz ablakkal, száz oszloppal,
A mikben nem fog más lakni
Csak a szultán és cselédi,
Eszkendőnkint három hétig. -
Oh mi szép szultánnak lenni!

Oh mi szép szultánnak lenni.
Külföldök, nagy hatalmak
Követeit elfogadni,
Ajándékot adni, venni,
Megigérni, a mit kérnek
S meg nem adni, ha elmentek,
Nem törődni, mit beszélhet
A sok ringy-rongy ujságíró?
(Száz bambusbot talpaikra!)
Parlamentet, adresseket,
Szabadsajtót, szavazatot
S más alkalmatlan zajongó
Lármázókat nem ismerni,
Oh mi szép szultánnak lenni!

Oh mi szép szultánnak lenni!
A szerálynak titkos, édes
Termiben gyönyörnek élni.
Játszni gyönggyel és virággal
És mi gyöngynél és virágnál
Szebb, hizelgő asszonyokkal,
Minden uj esztendő napján,
Mint mi szoktunk venni naptárt,
Akként venni uj menyasszonyt.
S minden boldogító csókért
Mely édesebb, mint a többi,
Odaadni egy országot!
Oh mi szép szultánnak lenni.

Oh mi szép szultánnak lenni!
Nem hallani, csak hizelgést.
Nem beszélni soha mással,
Csak alázatos szolgálával.
Mikor a föld reng alatta,
Akkor mámortánczot járni.
Mikor ott künn zúg a népdüh,
Zengő dal közt elszunyadni;
Mikor minden tartományban
Hull a vér a férfi sebből,
Asszonyszemből hull a könnyü,
Akkor ülni lakodalmat -
Oh mi szép szultánnak lenni!

Oh mi szép szultánnak lenni!

Huszonhárom szultán közül,
A kik ültek már a trónon,
Négyet ön testvére ölt meg,
Négy meghalt fia kezétől,
Nyolcznak életét kiolták
Orvok, méreg, lázadóhad,
Négy börtönben senyvedett el.
Csak háromnak volt jó vége,
- Ezeket bor s nők ölék meg.
... Oh mi szép szultánnak lenni!

(1859)

Két lengyel menekült.

Együtt mentek a csatába;
Egyik drága revolverrel,
Ezer forintos paripán;
Másik kaszával kezében
S lábán egy talpalás csizma.

Együtt hagyták el a csatát;
Egyik kilőtt töltényekkel,
Oldalba lőtt paripával;
Másik eltört kaszanyéllel
S teljes mértékben mezitláb.

Egyik búsul hona sorsán
S iszik nagyot a hazáért:
Iszik pezsgőt a javából,
S fényes becsület-szavára
Jár szabadon, merre tetszik.

Másik búsul hona sorsán,
És a fekete kenyeret
Könnyeivel öntözi;
S mert rongyos: gyanús szem őrizi,
- S nincsen becsület-szava! -

Az örökösödési per.

(Boldogváry és Ágostváry között, melyben 33 bíró votizál,
a nélkül, hogy két egyforma szavazat találkoznék.)

1. Ágostváry urnak vagyon elég jussa.
Az ő dolga, hogy azt valahogy kifussa.
2. Bizonyítsa be azt, hogy ő Ágostváry
S apja házassága nem volt lári fári.
3. Óhajtandó volna, hogy a megboldogult
Nyilatkoznék: valyon mit tart e dologrul?
4. Jussa vagyon neki extra dominium,
De hogy bele jusson, pjum desiderium.
5. Azt hiszem jó volna előbb protestálni,
Hogy sikere lesz-e? el fog aztán válni.
6. A jobbágyainkat kén megszavaztatni,
Melyiknek kívánnak eztán adóztatni?
7. Ez in principio népszavazat lenne,
Gonosz példaadást támasztanánk benne.
8. Recognitionem juris dominalis!
Megállapodhatnánk ezen vivmánynál is.

9. Ítéletet kell hozni minden esetre
És a végrehajtást bizni az egekre.
10. Au contraire. Először az executio.
Aztán az ítélet; - én tudom, hogy mi jó.
11. Nem úgy van, mi mind elfogadjuk az elvet,
Hanem a személy az, mit a tanács elvet.
12. Oh persze! A személy nem szenved kétséget.
Hogy mit adjunk neki! Beszélünk e végett.
13. No hát adjunk neki, a mit kíván; de úgy,
Hogy a másiktól meg ne vegyünk el sehogy.
14. Mondják neki, várjon, míg meghal a másik.
15. Együttal elvárhat a feltámadásig.
16. De isz oly sokáig el nem halaszthatni.
17. És még sem dönthetjük el egyedül azt mi.
18. Sürgeti ezt a pört a sok journalista!
19. Nem adok rá semmit, tudom csak kék füst a!
20. A tornaegyletek is nagyon zaklatnak.
21. Ha nekik úgy tetszik, ott most birkózhatnak.
22. Mindenfelé folyik a miatt a meeting.
23. No bizony azokra sokat hederítünk.
24. Verseket is irnak szörnyen mindenfelé.
25. Vers nem documentum, nem tehetjük belé.
26. Az aviticitás el lévén törülve,
Én azt tartom jobb lesz, ha maradunk ülve.
27. Annyit tegyünk, hogy betelekkönyveztessék.
Ágostváry névre: s oszt? szent a békesség!
28. Én többet akarok! Installáljuk még ma.
Ennek dicsőségét hagyom a szomszédra.
29. Köszönöm alásan a jó mulatságot.
Hátha Boldogváry engem hátba vágott?
30. Legyen mind kettőé egyszerre a birtok.
Jobbágyok, lássátok, fizetni hogy birtok?
31. Nem kell panaszkodnunk! Ebből hosszú per lesz.
A népet ne kérdjük, mert verfluchter Kerl ez.
32. Sőt gyorsan kell tennünk, akármit, valamit,
Semmit, egy keveset, mindent, vagy azt, a mit.
33. Én csak bátorkodom egyet közbevetni:
Hát a perköltséget ki fogja fizetni?

Mártzius 15-dikén.

(1848-1868.)

„Talpra magyar! hí a haza!!”
Hohó! hát a hatósági
Engedély hová maradt?
Nincs? Hát maradj odahaza,
S ne beszélj ily badarat!
Régen volt a! Már husz éve. -
Akkor szólt így egy poéta; -
Ki emlékezik e névre?
Petőfinek hitták, vagy mi?
Sok megváltozott azóta:
Jobb lesz annak békét hagyni,
A mi most husz éve történt
- Mártzius 15-dikén.

„Mit kíván a magyar nemzet?”
Ugyan mit kívánna még?
Hiszen minden kívánsága,
De mind végrehajtaték.
Mit „ád még” a magyar nemzet?
Ez a kérdés. - Ki mit mond?
Marad-e még, mit el nem szed
A tizenkét bécsi pont?
Kell-e még néhány millió?
Mondja ki rá az ament
Nem „paraplü-ribillió,” -
De „paraplü-parlament”
- Mártzius 15-dikén.

„Rabok legyünk, vagy szabadok?”
Hát persze, hogy szabadok,
Azért olyat ne irjatok,
Melyért becsukassatok. -
Most husz éve, egy rab író
Szabadíta ki a nép;
No ez volna még a szép;
Így megsérteni a bírót!
Ám e nagy nap emlékére
Hogy legyen meg ez is hát:
Becsukatunk egy pár évre
Néhány „bal” journalistát
- Mártzius 15-dikén.

„A magyarok Istenére
Esküszünk!” hohó barátom!
Tiltja azt a konkordátum; -
A magyar számára nincsen
Külön kiváltságos Isten:
„Egy” van, és ez római. -

Ez is közös ügy; direkte
Az imádság se mehet be; -
Csak szent delegáció át
Szabad hozzá szólani.
Hagyja kinn a nációját,
Ki lojális honpolgár:
Csak közös honhoz van jussa. -
Pálffy Berti Márcziussa
Jobb tanácsal is szolgál
- Mártzius 15-dikén.

Férges almák.

Egy szerencsétlen furulyás verseiből.

I.

Van nekem szeretőm, kinek párja nincsen,
Nem hiába mondom én annak, hogy „kincsem”,
Mert az én galambom mutogatni való,
Akkor is csak üveg alatt látni való.

A válogatásnál semmi sem nehezebb:
Kék és fekete szem közül melyik a szebb?
Boldogabb mint vagyok, immár lehetek-e?
Az egyik szeme kék, a másik fekete.

Az egyik a reggel, a másik az éjfél.
Két egész grácia külön mind a két fél.
Az egyik szem megöl, a másik feléleszt:
Hogy ha így nem volna, tán el se hinném ezt.

A fekete szemét hogy ha lecsókolom
Az én galambomat szökének gondolom,
Ha pedig a kéket zártam le ajkammal
Akkor barna leányt ölelek karommal.

II.

Mi az a messzeség, annak a ki szeret?
Mehet az egymástól mérföldet ezeret,
Hegyek, sivatagok, tengerek vizei
Nem választják azt el, nincs messzeség neki.

Hejh de messze vagyunk galambom egymástól,
Olyan távol látlak, hogy csak alig látszol,
Pedig még egymásban tartjuk kezeinket, -
A te hideg szíved, az választ el minket.

III.

Ha meghaltam volna
Meggirattál volna,
Te is, én is, mind a ketten
De jól jártunk volna.

Én pihennék ott lenn
Te siratnál itt fenn,
Én sem volnék, te sem volnál
Szerelmünkhöz hűtlen.

IV.

Azzal mentelek, hogy nő vagy,
A mi hát elég nagy ok,
Légy szives, hogy te még engem
Ments ki azzal, ha mi vétkem:
Hogy én meg férfi vagyok.

Vesztegettünk mind a ketten:
A miből volt elég sok,
S vagyunk mostan mind a ketten
Elpazarolt szerelemben
Ügyefogyott koldusok.

V.

Azt fogadtuk fel egymásnak,
Hogy addig el nem feledjük
Ebben az életben
E földi életben
A mi forró szerelmünket,
A míg nekünk sírt nem ásnak.

Felfogadtuk, hogy a patak -
Hogy a míg az lefelé foly
Ebben az ágyában
Az ő mély ágyában,
Addig a mi hő szerelmünk
Soha soha meg nem szakad.

Gyerünk most a patak mellé:
Csináljunk neki egy gátot,
Hogy az ő futása
Az ő gyors futása
Akadjon meg, szakadjon meg:
Folyjon ezután felfelé.

S fogadjuk fel jól egymásnak,
Hogy úgy, de úgy elfeledjük
Ebben az életben
E földi életben
A mi forró szerelmünket,
Mint a kinek már sírt ástak.

VI.

Régen láttál, nem is vártál,
Azt sem kérded, merre jártam?
Bizony rózsám, messze jártam,
Ott a hol a madár sem jár.

Madár sem jár, ember sem jár,
De még csak a szellő sem jár,
Olyan, mint a halott ember:
Az a híja, hogy szívem ver.

Nem ismertél rám az utcán,
Azt mondtad, hogy: „ne egy krajczár
(Rongyos koldus, rongyos tolvaj)”
- Te még most is olyan szép vagy.

VII.

Kinevettél, mikor legelőször láttál,
Megsirattál, mikor legutólszor láttál.
Én édes galambom, sirdogálj egy kicsinyt,
Régi bohó szeretődön - aztán ne vess megint.

VIII.

Népdalocska

„Fújjad, fújjad én kedvesem,
Voltam én is királyleány,
Vagyok mostan jávorfácska,
Jávorfából furulyácska.”

Elment az ifjú dalnok a csatába,
Egyik kezébe' kard, másikba' lant:
Megölték, eltemették. Csöndes álma.
- Kinek ne volna csöndes ott alatt?
Már a bokor se tud felőle többé,
Pedig porába verte gyökerét:
Hogy tartana a szívben hát örökké
Az emlék, a mi gyarló emberé?

Fújjad, fújjad én kedvesem,
Voltam én is bajnok ifju,
Vagyok mostan jávorfácska,
Jávorfából furulyácska.

Jó lantos volt szegény! - Sors úgy akarta:

A lant maga hogy még is megmaradt;
Akadt, ki verje azt, dicsérve rajta
Asszonyt, hazát és tele poharat;
Jár kézről kézre; más kezében is szól,
Szép hangja van; de kissé bánatos:
Mind hűtlen asszony, - keserű pohárról!
Nem tudja senki, hogy mi fájhat ott?

Fújjad, fújjad én kedvesem,
Voltam én is vidám dalnok,
Vagyok mostan jávorfácska,
Jávorfából furulyácska.

Oh mint tudott meleg szivekbe hatni,
A míg az ő ajkáról szólt a dal!
Óh mint tudott az lelket gyújtogatni
Világot elborító lángival!
Oh mily hideg most a szivek szerelme,
Óh mily rövid az emlék idefenn;
Milyen jó hogy mély földbe van temetve
A ki oda pihenni elmegyen!...

Fújjad, fújjad én kedvesem,
Voltam én is hű szerelmes,
Vagyok mostan jávorfácska,
Jávorfából furulyácska.

IX.

Ha te tudnád, a mit én gondoltam,
Nem aludnál tőle.
Ha feküdnél a mély sírban holtan
Felébrednél tőle.
Ha tudnád, hogy milyen boldog voltál
Visszajönnél tőle.
Ha tudnád, hogy mily nagyon megcsaltál,
Elkárhoznál tőle.

X.

Irigyeid az emberek,
Irigyeid szép szemedért.
Haragusznak hogy piros vagy,
Szeretnének látni búsnak.
S úgy sajnálnak, ha bánat ért.
Ne hallgass rájuk jó asszony,
Ha azt mondják, hogy megéltem.
Ne higgy nekik: alszom, alszom.

Prédának tekint mindenki.
Édes zsákmány asszony szive
Tárva áll az mindenkinek,
Nem tartja azt szentnek senki,
Ne hallgass rájuk jó asszony.
Ha azt mondják, hogy meghaltam.
Hidd el nekik: alszom, alszom.

XI.

Mit tanultál kis fiacskám,
A mig olyan messze jártam?
„Megtanultam jól beszélni;
Most beszélek szépen, bátran.”

Hát te másik szép fiacskám,
Mit tanultál annyi éven?
„Én az alatt jó apácskám
Tanultam - hallgatni szépen.”

XII.

Hajdan pálma volt dalomban
Mostan futó szederinda,
Hajdan sasról énekeltem,
Most bogár szól dalaimba’.

Pálma és sas magas képek,
Nagyratörő szivek kedve;
Szederinda, parti bogár!
- Földön fekszem - fedjete be....

XIII.

„Hazajöttem, adj egy csókot”
Ez volt beköszöntő szavam.
„Jó szelindek, ne harapj meg,
Hiszen elhordom már magam.”

XIV.

Azt álmodtam, hogy te halva voltál,
Egész éjjel mindig sírtam.
Fájt a szívem ezen gondolatnál;
Azt az egyet el nem birtam,
Hogy elvesztelek örökre.

Pedig te a bálban voltál akkor,
Egész éjjel mindig jártad.
Haza mentél három fertály hatkor,
Csak a korán reggelt vártad
S volt rám gondod, mint a tökre.

XV.

Olyan messze voltam tőled,
Még sem küldtél izenetet:
Azt mondtad, hogy küldtél egyet -
A rigó madártól.

Aztat kincsem meg is kaptam,
Adósod én sem maradtam,
Választ reá mingyárt adtam -
A rigó madártól.

Szeretnéd: hogy mi volt ebben?
Keresd csak fel az erdőben;
Majd meg tudod, ha felrebben, -
A rigó madártól.

XVI.

Mostan visznek az ablakom alatt
Hat fekete lóval egy halottat.
Valjon mit véthetett,
Hogy még csak ki sem kíséri senki?...
Ugy kell neki
Ha meghalt; - miért született?

Azt beszélnek, hogy megölte magát,
Szerelmes volt, nem tűrhette baját.
Nagyon szenvedhetett,
Hogy magát ily korán végezte ki.
Ugy kell neki
Ha meghalt; - miért szeretett?

XVII.

Rongyos a mentéd: -
Befoldom: légyen jó.

Sebes a vállad: -
Bekötöm, gyógyuljon.

Éhes vagy, fáradt vagy: -
Pihenj meg, lakjál jól;

De ha a szived fáj: -
Nem bánom, hadd fájjon.

XVIII.

A tudósok, a tudósok
Milyen szépen kiszámíták,
Hogy milyen nehéz a földgömb?
De hogy egy kigondolt kis szó,
A mi itt a szíven fekszik,
Mennyivel nehezebb annál,
Azt nem tudják kiszámítani.

VIII. Humoros költemények, furcsaságok, tréfák, ötletek

Életphilosophia.

Minthogy mostan a legjobb rend
Egymással beszélni per kend,
Tudós, avagy tudatlan szent
Ide hallgasson tehát kend.
Hogy ha már egyszer odabent
A kályhapadon ülhet kend:
Mást, a ki még meg nem pihent
Oda se is eressen kend,
Jól megnagyságotjon mindent,
A kit nagy urnak talál kend,
Annak kiabáljon éljent,
Kitől maga is élhet kend.
Hogyha nagy ur egyet füllent
Azt igaznak esküdjé kend;
Ha igazat mond a jöttment,
Az ellen tiltakozzék kend;
Ha valaki van odafent,
Annak szekerét tolja kend;
De ha alá felé menend,
Hagyja szépen gurulni kend,
Hogy légyen minden bajtól ment!
Az erősebbel tartson kend,
Ha pedig megszorítják kent:
Fordítsa jobbra a köpenyt,
Igy még nagyra viheti kend.

Az egyetlen ápoló.

Végkép el voltam hagyatva!
Atyámfia, jó barátom!
Szeretőm és régi szolgám:
Mind elhidegült irántam.

Magam voltam, magam laktam,
Még sem jártak látogatni,
Pedig ott benn olyan szépen
Lehetett volna mulatni.

Csak egy ember volt hű hozzám.
Reggel, délben, este eljött,
Megitatott, ha szomjaztam.
Barátságunk ekép fejlett.

Karon fogott, ha sétáltam,
Úgy ügyelt rám, úgy segítjen,
Mind a két szeme fényére;
Azt mondom, hogy soká éljen.

De kivált a szabad légtől
Igen jól meg tudott óvni,
Mit e derék hű embernek
Nagy érdemül kell felróvni.

Az Isten is áldja őt meg,
A mért értem annyit lábolt.
- Nevére nem emlékezem:
Azt tudom, hogy porkoláb volt.

(1858)

Árva fiú keservei.

(1858. decz. 20-án)

Ad notam: „Soha sem vétettem Székes-Fehérvárnak
Mégis bejutottam lovas katonának.”

Kenyeremnek javát immáron megettem,
Harmincz és egynehány év maradt megettem.
Kopaszul a tarkóm, szürkül a szakállam,
A honestas lassan beköszöntget nálam;
Ilyenkor a honor elkelne már szépen,
Meg is érdemelném, tudom én azt régen,
Vártam is rá régen, hogy majd mostan - hm, hm.
Engemet is - hm, hm - tán csak mégis - hm, hm.
Pedig nem vétettem a nagy Intrikusnak,
Még sem jutottam be akademikusnak.

Pedig de kívántam, az Isten is látja:
Miként menyegzőjét a szerelmes mátká.
Boldogított volna egész életemre,
Ha egyszer megkapom, soha nem vetem le:
Hordozom magammal, vele alszom éjjel.
Csak a halál karja szakít minket széjjel.
Mindig csak a felől ábrándoztam, hm, hm,
Hogy legalább - hm, hm - levelező - hm, hm.
Soha sem vétettem a nagy Intrikusnak,
Még sem jutottam be akademikusnak.

Pedig tudom jól, hogy érdemem is van rá,
Vidéki levelet két izben irtam már;
Viseltem okulárt, könyvek között hálтам,
Magyar Muzeumra is prænumeráltam.
S a hányszor az úri-utczán végig mentem,
A Trattner-ház előtt kalapot emeltem.
Úgy tiszteltem, mintha magam is ott hm, hm.
Kis gyűlésen hm, hm, nagy gyűlésen hm, hm.
Soha sem vétettem a nagy Intrikusnak,
Még sem jutottam be akademikusnak.

Oh pedig be híven megszolgálnék érte,
Soha hívebb kebel e rangot nem kérte;
Minden felolvasást ott hallgatnék végig;
Nem érteném bár, de magasztalnám égis.
Semmi ujítással nem orczátlankodnám,
Szavazatom mindig a többséghez adnám.
Keresni kellene az ily embert hm, hm,
A ki olyan - hm, hm - mint a milyen - hm, hm.
Soha sem vétettem a nagy Intrikusnak,
Még sem jutottam be akademikusnak.

Pedig hát az nékik mibe került volna?
Az a kandidálás? az a kis diploma?
Az az egy karosszék - akárhol a falnál,
Az a két arasnyi hely a zöld asztalnál?
Egy kis kalamáris, egy tubákos pikszis,
Aztán rámondhatták volna: „fiat piscis!”
De nem zúgolódom, nem hánykódom - hm, hm,
Mert még utóbb hm, hm - megharagu ... hm, hm.
Majd kedvében járok a nagy Intrikusnak,
Tán csak becsuszszanok akademikusnak.

Valjon lesz-e háború?

Gazdaember a mezőket járja: -
Mi fő a fejében?
Száráz a föld; tán az esőt várja?
Biz elkelne szépen.
Körülnéz a láthatáron,
Tán felhőt, vagy mit vár ott?
„Hogyan áll az én vetésem?
Valjon lesz-e háború?”

Kereskedő ül a kávéházban,
Ott van most a dolga.
Maradhat a boltja,
Van ő annál sokkal jobban páciban,
Körülnézi az ujságot,
Árkeletet, vagy mit vár ott:
„Hogyan áll az én vetésem?
Valjon lesz-e háború?”

Holló, varjú, hosszú sötét rendben,
Házak tetején ül,
Rikács szava hangzik nagy rekedten
Házak tetejéről,
Szeme a ködöket nézi:
Lát-e? vagy csak szagát érzi?
„Hogyan áll a mi vetésünk?
Valjon lesz-e háború?”

Jámbor férj megy haza a kocsmából,
Egy kicsit elkésett barátságul,
Pedig otthon várja
Hű élete párja.
Óráját aggódva nézi,
Hangulata nem vitézi.
„Mit csinál a feleségem?
Valjon lesz-e háború?”

(1859)

A pesti zsinagóga.

Egyszerre kezdénk építtetni
Egy templomot, ők is, mi is.
Az övéké rég készen áll már,
Mienknek még teteje nincs.
Hogyan maradhatánk mi így el?
Ok arra lehet nagyon sok:
Azt a hitelezők építék,
Emezt pedig az adósok.

(1859)

Igen sok magyar úr emlékkönyvébe.

Ültem rakott asztalodnál,
Borod igen jó vala;
Hogy pinczéd legjobb rendben van:
Meggyőződtem általa.

Utaztam a szekereden,
Megnéztem az aklodat;
Gyönyörű szép a ménesed,
Van sok telivér lovad.

Dohányod jó, - pipatartód
Valóságos múzeum;
Az ember nem is sejtene
Ennyi műkincset falun.

Feleséged, leányaid
Zongoráznak gyönyörűn,
Fegyvertárad kincseinek
Az ember szíve örül.

Ekéd, szántóvető géped
A korral szépen halad,
Minden sportsman kifogásán
Túl van kopód, agarad.

Angolkerted, üvegházad
Növényzete ezernyi;
De könyvtárt az egész háznál
Nem bírtam felfedezni.

(1860)

Tüzes szerelmi vallomás.

Szerelméről beszélt nagyon Jankó;
Választottját úgy híták hogy Janka;
Nem volt ugyan valami szép lányka;
De birtoka volt igen sok bankó.

Mondta Jankó, hogy a szíve mint ég!
Akár csak egy feneketlen katlan,
Melyben Janka nagysám szakadatlan
Tüzesíthet vasalókat mindég.

A mint mondja, hogy a keble lángol:
Egyszer csak kigyulad a kabátja,
Érzi szagát, a füstjét is látja:
Kigyúlt biz az a szerelmi lángtól.

Hát egy csomag gyufa volt zsebében,
Azt ő addig nyomkodta, dörzsölte,
A szerelmi vallomás hevében,
A míg egyszer lángra lobbant szépen
S Jankó urfi majd ott égett tőle.

Névtelen ábránd.

Oh be szép volt az az oláh leány,
A kit én itt-meg-itt láttam:
Nem tudom, hogy híják azt a falut?
Nem tudom, miféle forrás mellett?
Nem tudom, mit vitt a fején?
Oh be nagyon szép volt ez a leány.

Talán belé is szerettem volna,
Csak valamivel kisebb lett volna egy ölnél;
De így fél az ember nagyon,
Hogy az ilyen szörnyű magas szépség
Ha valamivel megharagítja,
Úgy üti pofon, hogy arrul kódul!

Tóth Kálmán barátomnak

midőn 1861. évi decemberben akadémiai tagságra ítéltetett.

No hát te is benn vagy, célhoz értél,
Ülhetsz: ott a széked.
A mit vártál tavaly óta hiven,
Megadatott néked.

Hiszen velem együtt neked is volt
Sok érdemed rája.
Hanem a mint hallom, bejutásod
Még sem vala drága.

Nem a „száz vers” vala a főérdem,
Sem a pályadráma.
Hanem (a mint hallik) csak egy czikked,
Hogy ottan ülsz máma.

Hazudnám, ha azzal hizelkedném,
Hogy örülök rajta;
Én bizony nem gratulálok hozzá:
Ugy sem soká tart a.

Ha egy hóig meg nem tartod a szék-
Foglaló beszédet,
(Pedig dehogy tartod!) egy hó mulva
Kiteszik a széked.

De az bosszant, hogy a mig más annyi
Évig várakozhat:
Te mingyárt az első intrádára
Kvártélyt, fizetést kapsz.*

* Értendő akadémia helyett börtön a Károlykaszárnyában katonai törvényszék ítélete következtében.

Találós mesék.

Találjátok ki, hogy mi ez?
Veres inge néki vagyon,
Karddal körülvéve nagyon,
Nem kell neki engedelem,
Még is, a hol kell megjelen.
(Találós)

Hát ezt mondjátok meg, hogy mi?
Nincsen veres sipka nélkül.
Hamar küzd, nehezen békül,
Vagyon neki sarkantyúja,
Az első riadót fújja.
(Kakas)

Hát ezt ki találhatja ki?
Tavaszzal jön nagy táborral,
Mikor nagy pusztítást forral;
Biztatják a föld népeit,
Ölje meg, a hol teheti.
(Cserebogár)

Ezt is nehéz kitalálni:
Fiatalon börtönbe' volt.
Édes, kedves, nem is hajolt,
Vénségére a szabadban
Fás, keserű, haszontalan.
(Szárnyas)

Hát erre ki ismerne rá?
Minden ujja veres plajbász,
Nem barátja a haladás;
Olló is van a kezében,
Ha megfog, - köszönöm szépen.
(Rák)

Csahosi úr.

1861.

Vörös toll a kalapjánál,
Vörös beszéd a szájában.
A szeme is vérben forog,
Ha a zászlót lobogtatja.

Nem kell semmi, nem fizetünk!
Üssétek le, a ki mást mond,
Még a ki csak hunyorít is
Az is mind hazaáruló.

Szidja a sok gyáva népet:
Ezek a hitvány ujságok,
Ezek közt sincs egy, ki bátran
Megmondaná, - a mit ő mond.

Mind alkuszik, mind hizeleg!
Csak egyedül ő nem rendül.
Csak ő opponál mindennek,
Végre saját magának is.

Meetinget tart Deák ellen
A kocsmában: „táblabíró!
Conservatív! Ahol van ni!
Még Budára is által megy!”

...De majd tisztelt citoyen úr,
Ha más idő talál jönni?
„Ne féltsetek ti engemet:
Ismertek már, hogy ki vagyok?”

1862.

Vedlett toll a körme között,
Szelid betűk tolla alatt,
A szeme lesütve szépen,
Mikor a toll perczegve ír.

„Alázatos véleményem”
A ki ezzel egyet nem ért,
Nem kár volna befogatni
Mint gonosztevő lázítót.

Az ostoba elvakult nép!
És ez a sok éhes firkász!
A ki csak azért agitál,
Hogy sok prænúmeranst gyűjtsön.

Mind opponál, mind veszekszik,
Csak egy kettő loyolális.
De még azok sem elég jók.
Még a „Hirnök” is rebellis.

Mindennek az oka Deák,
A montagnardok vezére,
Ki leginkább áll az utban.
Hogy még sem mehetünk Bécsbe.

... De hát tisztelt honpolgár ur,
Ha majd megint más idő lesz?
„Ne félts engem; akkor megint
Feltűzöm a veres tollam.”

Hamvazó szerdán.

Itt van a nap, az a szent nap,
Mikor minden ember egyszer
Mebánja, a mit vétkezett.
Ifju asszony bánja nagyon -
Hogy pártáját elcserélte;
Vén legény, - hogy ifju férj lett.
Görög bánja volt királyát,
Kéért nem tud ujat kapni.
Szultán bánja háremhölgyét,
Ki elszökött muzsikussal.
(A muzsikus is azt bánja.)
Lengyel bánja, hogy énekelt,
Muzska bánja, hogy ütlegett,
Kerepesi igazgató
Bánja ténor s primadonna
Elkifogytát s bánatában
Diapasont alább hangol;
Drámajátszó színész bánja,
Hogy nem tanult énekelni.
Bánja Mexicot franczia,
Az angol a gyapot árát.
Szaid pasa azt, - hogy meghalt;
Handabanda, - hogy született;
Ujságíró bánja, - hogy irt;
S olvasó, - hogy praenumerált.

Első május.

Óh be szép vagy első Május!
Zöld a mező, a fű között
Ezer millió pimpimparé
S rajta ezer millió bogár.

Óh be szép vagy első Május!
Fák belepve virághóval,
Piros hóval a baraczkfák,
Az orgonafák lilával.

Óh be szép vagy első Május!
Lánykák szednek gyöngyvirágot
S osztogatják az ifjaknak,
Egy-egy csomót tiz krajczárért.

Óh be szép vagy első Május!
Gazda alkuszik zsidóval
Repczéjére, mely virágzik,
S gypjára, mely legel még.

Óh be szép vagy első Május!
Csattogány zeng minden ágon,
Dallal, illattal dús a lég.
- De nem ott ám, hol én ülök.

Hogy beszélnek a nemzeti színházban?

A szinpadon: tótul, ráczul.
Páholyokban:
Németül és francziául.
A kritika szól pogányul;
Vagyunk ugyancsak csunyául.

Búcsuzó az én jó porkolábomtól.

Érdemes jó uram, én porkoláb uram!
Már nekem kifelé áll innen a rudam.
Ágyam összefűzve, ládám bepakolva,
Kiteszik a szűröm innen már maholnap.

Nem mondom, hogy meg ne volnék elégedve,
Az embernek ehhez vagyon elég kedve.
Hiszen ha olyan jó nem volna itteneg,
A szerkesztők ide mért is sietnének?

Szivesen fogadnak mindenkit e házban,
Testi jóllétére nagyon jól vigyáznak;
Bárha hűsre teszik, meghűléstől őrzik,
Hej nagy sor lett volna itt mulatni őszig!

Kvártély és szolgálat, azt mondom, hogy jó volt.
Hanem régi mondás: „keveset a jóból!”
Mert már úgy négy szem közt megvallhatom titkon,
Hogy bizony csak „otthon” mégis jobb mint „itthon.”

Tiszteletem adja a tiszt uraknak is,
Meghagyom, hogyha lesz, még a fiamnak is,
Hogyha szerkesztő lesz, s nem marad szárazon:
Kikötőül mindig csak ide válasszon.

Köszöntöm ordináncz Gyurkát is eképen,
Ki speizcedlit hordott s elhordá ebédem.
Tudom e jó fiu magában eleget
Imádkozott értem, - hogy soká itt legyek.

És most Isten áldja - sok szivességekér’.
Pattog már az ostor, zörög már a szekér;
Én megyek. Helyembe majd jön tán másik.
Agyiő! S ne mondjuk: „a viszontlátásig.”

Felelet a büszke krumplinak a még büszkébb kukoriczától.

Hát kend tartja magát ilyen nagyra?
Hát ily nagyra magát miért tartja?
Kendből csak az jó, mi föld alatt van;
Virágja, gyümölcse használhatlan.

Hát én akkor hová legyek épen,
Dicsőségem legfőbb mértékében?
A kiből a megfelelő dózis
Szalonna lesz: s ez metempszychózis.

A kinek a szalmájáért pedig
Most egy részvényes gyár emelkedik,
A kiből már készítenek most is
Lisztet, vásznat, sőt még papirost is.

„Mint papiros”, megveszem a földet,
Melyen nőttem, s mely látott, mint zöldet,
S ha belőlem már papiros támad:
Eladom a tulajdon gazdámat.

Időjóslatok.

Ha Gyertyaszentelő napján
Medve odújában marad,
Negyven nappal a szokottnál
Későbbben látjuk a nyarat.
Napoleon - vagy mit mondok?
Medve marad odújában.
Tehát a tél rövidültét
Várja az idő hijában.

Ha a pókok hálót fonnak,
Tartós szárazságot jelez;
Apáink is azt tartották:
Nagyon régi időjel ez.
Diplomaták - vagy mit mondok?
Pókok nagy sok hálót fonnak.
Gazda ember elméjében
Nagy oka van főni gondnak.

Ha a legyek és bögölyök
Szokatlanul csipnek, marnak,
Előjeléül vehetni
Azt közelgő zivatarnak.
Csipcsup lapok - vagy mit mondok?
Légy és bögöly csipnek nagyon,
Minthogy elektricitással
A levegő tele vagyon.

Ha György nap előtt mennydörög
Jó aratást, termést várunk;
Kebünkben duzzad - a tárcza
S tele lesz csűrünk, magtárunk.
Ágyudörgés - vagy mit mondok?
Mennydörögés már itt ott szállal;
- Adjon Isten búzát, marhát
Tele csűrrel, tele óllal!

Kedves édes fiam uram.

„Kedves édes apám uram,
Hogy’ leszünk a télen?”
„Kedves édes fiam uram,
Nem veszünk el éhen.”

„Kedves édes apám uram,
Kevés lesz a pénzünk!”
„- Hát a mire pénz kellene,
Olyasmit nem veszünk.”

„Nincsen cukor, nincsen kávé,
Üres már a tonna!”

„- Jó früstök lesz, fiam uram
Kenyér és szalonna.”

„Hugocskáim megszokták már
A cukrot és kávé.”

„- Cukrot kapnak - a méhesben
S pörkölhettek - málét.”

„Itten lesz a nevem napja,
Hogyan iszunk Cliquot-t?”

„- Azt nem iszunk, hanem iszunk
Ha szomjazunk, - vinkót.”

„Ha nincs pénze az embernek
Télen hogy kártyázik?”

„- Hát: - krétára fiam uram.
Vesztünk, nyerünk százig.”

„Drága Pesten most a szállás,
Hanem azért még van.”

„- Ingyen lakunk, fiam uram
Az ősi hajlékban.”

„Nem mehetek bálba, mind ki-
Maradok a tánczból.”

„- Itt van fiam, az istálló
S tehén, borju tánczol.”

„Szép leánynak miből vegyek
Télen szép bukétot?”

„- Hű arádnak nem kell bukét,
Csak a szived, légy ott.”

„Egész télen csak nem foszthat
Itt az ember tollat!”

„- Világért sem; itt a könyvtár,
Ülj le mellé s olvass.”

„Hát a divat? csak nem járok
Az idei »dzsekk«-ben”

„Mondok egyet, hogy segíthetsz
Ebben az esetben?”

Mit tavaly eldobtál, vedd fel,
A magyar nadrágot,
S csinálj abból új divatot,
S - hazafiuságot!”

Mikor a szekér elakad.

Mikor elakad a szekér,
Van akkor nagy veszekedés,
A kocsist szidja a gazda,
Minek hajtott így a gazba?
Igaz! Mért hajtott a gazba?

Kocsis szidja a lovakat,
Itt az ok, hogy ő elakadt;
Jól hajt ő, de rosszul húznak,
Aztán kén' lenni vagy húsznak,
Igaz! nem kettőnek; húsznak.

Lovak szidják a szekeret,
Ez oka, hogy így megrekedt,
Ők jól húznak, az jár rosszul.
Négy kereke: egy se' fordul.
Igaz! Ha egyszer nem fordul.

Szekér szidja a pocsétát,
A ki gátolja a sétát.
Gördülne az ő kereke
De a sárnak nincs feneke.
Igaz! Ha nincsen feneke.

Sár mentegetőzik nagyon,
Hiba nem ő benne vagyón:
Ő nem segíthet a bajon,
Mért nem járnak rajta hajón?
Igaz! Mért nem járnak hajón.

A tudósok mindent tudnak.

A tudósok mindent tudnak,
Csak jó időt csinálni nem;
Mindennek tudják az okát,
Mi előjön a földszinen.

Tavaly hogyan kitalálták,
Mért nincs eső az alföldön?
Nem is lesz már, ha csak velünk
Egyet nem fordul a földgömb.

Mivel lapos, nincsen hegye,
Mely a felhőt odaszíjja;
És mert az ültetett fáknak
Vagyott ottan szörnyű híjja.

Mert a Tiszát szabályozták,
Kiszárazták a sok mocsárt,
A mely annyi egészséges
Felhőnek való gőzt bocsát.

Mert nincs cisternánk, csatornánk,
Réteket öntöző árok,
S végül mert - nyakasak vagyunk
S hozzá - tudatlan barbárok.

Aztán itt van! tessék mostan:
Azt a paruplit! hogy', esik!
Pedig az alföld, mint tavaly,
Most is csak olyan róna sík.

Azóta sem nőtt rajta hegy.
Szerb tövisből sem lett pálma.
Legnagyobb hegy: trágyakupacz
A hol tavaly csak ott áll ma.

Tiszánk úgy van, a hogy megvolt,
Árkunk úgy nincs, a hogy nem volt,
Mesterséges füvetésről
Úgy nem tudunk, mint a megholt.

Nyakunk is kemény, mint tavaly,
Barbárok vagyunk, mint tavaly.
Még is már az országút is
Olyan alattunk, mint a vaj.

Most már uszunk, most azt kérjük
Ne add uram olyan nagyon!
Engedj egy kis napot sütni,
Hogy a szérü felszáradjon.

Mit mondanak a tudósok,
Hogy mostan hát mit csináljunk?
Mit ültessünk, mit árkoljunk?
Hogy fel ne kopjék az állunk.

Biz az irott tudományban
Semmi segedelem nincsen:
Legjobb gazda a jó idő,
Legfőbb tudós, - az Ur Isten.

A szónok gyertyája.

Volt hazánknak két híres embere,
A tudomány s közélet bölcsei:
Az egyik a volt tudós Szemere,
Másik volt a lánglelkű Kölcsey.

Mind a kettő birta jól a nyelvet:
A hon nyelvét és a magáét is,
S ha magának bármi témát felvett,
Tudott róla beszélni egy hétig.

Konstitúció, vagy ikes ige;
Költészet, vagy megyei sérelem:
Ha rákezdték, nem volt annak vége,
Csak hallgató kellett és türelem.

És ők ketten összejártak este
Disputálni; - - de az „vita” nem volt,
Mert hogy ha az egyikük elkezdte,
Ugyanaz nap át nem adta a szót.

Hasztalan lesé a végét a másik,
Hasztalan várt pontra, pauzára,
S várhatott ugyan napvirradásig,
Ha azt várta, hogy emez kifárad.

Közbeszólás nem volt megengedve
„Mostan én beszélek, még nincs vége.”
Annak pedig nem lett vége vetve,
Csak midőn a gyertya végig ége.

„Ez így nem jó”, rájövénnek egyszer:
Hogy egy szóljon egész gyertyahosszat;
Ők tehát tanácskozási rendszert
Ilyenmódon megegyezve hoztak:

„Egy szál gyertyát felosztunk nyolcz részre”.
„Ne! csak hatra! elég lesz csak négyre!”
Fertálygyertya jutván egy-egy részre,
Mig az leég, ügyét addig védje.

S megjegyzék a hosszú gyertyaszálat,
Tintával rovást csinálva rája.
Eddig terjed egy beszéd határa,
Itt kezdődik a más replikája.

És azontul vitatkoztak szépen,
Nem volt „zugás”, nem kellett „csengetni”.
(Ilyen gyertyát országház termében
Talán szinte jó volna égetni?)

Jó, hogy nincs pénz!

Minden ország készen volna
Az eldöntő viadalra;
A tartalék ugráskészen,
A pattantyusok a résen,
Köszörülve kard, panganét,
Montirozva tiszt és kadét,
Áll mindenki harczra készen,
Csakhogy senkinek sincs pénze.

Itt a sok öldöklő szerszám,
Hozzá millió emberszám.
Elől-hátul töltő puska,
Granát s egyéb vasgaluska,
Gömbvető gép, harczborona,
Rakétafűjő orgona,
Puskaporhordók tetézve,
Hanem senkinek sincs pénze.

Ürügy is volna rá elég:
A sok nagy kérdés égve ég;
Napoleon talentoma,
Nagy Péter testamentoma.
Sőt hirlik, hogy a magyarnak
Százezer bakancsot varrnak.
De a terv még heverészne,
Mert itt sincs senkinek pénze.

Mert ha mostan pénzünk volna,
Ágyú szólna, vér omolna.
Fegyvert addig le nem tennők,
A míg egymást meg nem ennők,
Nem férne ördög pokolba,
Annyian sietnének oda.
Ugyan jó hát reánk nézve,
Hogy senkinek sincsen pénze.

A zólyomiak.

Azért, ha nem magyar is valaki,
Lehet derék hűségese hazafi;
Honszerelme, - bármi nyelven szóljon, -
Miként lángol: megmutatta Zólyom.

Azért, hogy ők ajkaikkal szlávok,
Szívük hű: - nem lesznek muszka sklávok,
Nem veszik be csábszó édes mérgit,
„Hol van a szabad hon?” csak azt kérdik.

Tudják, mi ez ország alkotmánya?
Nem kell nekik oroszok bálványa.
Az „alkotmány” az a közös templom,
Míg a „bálvány” minden népet elnyom.

Ha nyelvük tót, de a szívük honfi,
S karjuk tud még csak magyarul szólni.
Az ellenség, kit öklük elagyalt,
Megtanulta, hogy „ne bánts a magyart!”

Mert mellettünk harczoltak ők mindég,
Ha megrohant „nem szeretem” vendég,
S ha örömünk volt, vagy veszedelmünk,
Együtt örült és sírt a „tót” velünk.

Megbecsüld, óh magyar, ezt a népet,
Testvérnek hívd, mikor jó elébed.
Megkináld őt fehér kenyereddel,
S fogadd szív szerinti szeretettel.

Hazánk neki fekete kenyért ad,
De ő a hazáért piros vért ad,
Ruháján folt; - de zászlónkon foltot
Nem tűrt soha! - Becsüld meg a tótot!

-&-